

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**

**ГЛУХІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ  
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА**



**«ОСВІТА ХХІ СТОЛІТТЯ:  
МОЛОДІЖНИЙ ВИМІР»**

**МАТЕРІАЛИ  
ЗВІТНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ  
ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ  
(ОНС «ДОКТОР ФІЛОСОФІЇ»)**

**6 – 7 ЛЮТОГО 2020 РОКУ**

**ГЛУХІВ – 2020**

УДК 37 : 005.745] (477) “20” (082)  
О-72

*Друкується за рішенням вченої ради Глухівського національного педагогічного  
університету імені Олександра Довженка  
(Протокол № 7 від 26 лютого 2020 року)*

*Відповідальний редактор:*

Ткаченко Н. М. – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач  
аспірантури та докторантури.

Освіта XXI століття: молодіжний вимір : матеріали звітної науково-  
практичної конференції здобувачів освіти (ОНС «Доктор філософії»)  
(м. Глухів, 6-7 лютого 2020 року). 2020. 126 с.

До збірника увійшли матеріали звітної науково-практичної конференції  
здобувачів освіти «Освіта XXI століття: молодіжний вимір». Матеріали будуть  
корисними для молодих дослідників, науковців, аспірантів, а також широкого  
кола читачів, які цікавляться актуальною науковою проблематикою.

За зміст статей і правильність цитування відповідальність несуть автори.

## ЗМІСТ

### **011 ОСВІТНІ, ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ**

Біліченко Тетяна

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАСВОЄННЯ НОВИХ  
ЗНАТЬ З МАТЕМАТИКИ УЧНЯМИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У  
ТВОРЧОСТІ М. БОГДАНОВИЧА..... 9

Бурик Марина Сергіївна

РОЛЬ САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОФЕСІЙНІЙ  
ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ  
ТА ТЕХНОЛОГІЙ..... 12

Гребеник Антон

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ  
БУДІВЕЛЬНИКІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА..... 13

Дмитренко Аліна

АКТУАЛЬНІСТЬ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ  
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ  
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ НА ЗАСАДАХ ТЕХНОЛОГІЧНОГО  
ПІДХОДУ..... 16

Каганцова Тетяна

ПРОФЕСІОГРАМА СУЧАСНОГО КЕРІВНИКА ФІЗИКО-  
МАТЕМАТИЧНОГО ГУРТКА ЗАКЛАДУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ 18

Колодяжний Сергій

ЗІСТ І СТРУКТУРА ПОЗАУРОЧНОЇ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ  
РОБОТИ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-  
ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ..... 20

Конопля Вікторія

СИСТЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ  
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МАТЕМАТИКИ В ПОЛЬЩІ..... 24

Курант Оксана

ТЕХНОЛОГІЯ КОУЧИНГУ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ  
ФАХІВЦЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ..... 26

Малишевська Валентина

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ  
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ЗАСТОСУВАННЯ STEM ТЕХНОЛОГІЙ  
У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ..... 30

Мусевич Руслан

НЕОБХІДНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАСАД ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ  
В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ СЕКТОРУ  
БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ..... 32

Панасенко Альона

THEORETICAL ANALYSIS OF SCIENTIFIC APPROACHES TO THE  
LEXICAL COMPETENCE CONCEPT..... 35

Протасова Альона

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ  
ВИХОВАТЕЛІВ ДО ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЗАСОБАМИ  
ІНФОРМАЦІЙНО - КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ..... 37

Рожнова Вікторія

КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ РОЗВИТКУ ЕСТЕТИЧНОЇ  
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ  
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ..... 40

Свистун Ольга

ФОРМУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО  
ВЧИТЕЛЯ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ STEM-ОСВІТИ..... 43

Середа Тетяна

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ТЕМИ ЗАНЯТТЯ З АНАТОМІЇ  
ЛЮДИНИ «БУДОВА ОРГАНІВ ЕНДОКРИННОЇ СИСТЕМИ» В  
ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ  
СЕСТЕР..... 44

Тробюк Наталія

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ТОЛЕРАНТНОСТІ В  
ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ  
НГУ..... 46

Тропак Богдан УМОВИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ.....	49
Труш Ірина ВИКОРИСТАННЯ НОВІТНІХ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗДО.....	52
Ухналь Ольга ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО- КОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІСТОРІЇ В ПРОЦЕСІ ЇХ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ....	54
Хацаюк Олександр ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ОФЦЕРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ, ЯК СКЛАДОВА БОЙОВОЇ ГОТОВНОСТІ.....	57
Черніченко Інна ДІАГНОСТИКА СФОРМОВАНOSTІ ГОТОВНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ДО ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	59
Чмирков Микола ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ СУЧАСНОГО ФАХІВЦЯ.....	61
<b>013 ПОЧАТКОВА ОСВІТА</b>	
Голубенко Сніжана ІНТЕГРОВАНІЙ ПІДРУЧНИК – ПІДРУЧНИК ДІТЕЙ НОВОГО ПОКОЛІННЯ «АЛЬФА».....	64
Моляка Інна ФОНЕТИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МОВНО-МОВЛЕННСВОЇ ОСОБИСТОСТІ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА.....	66

Плугіна Альона МОТИВАЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ СТРУКТУРИ МЕДІА- КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....	69
Ремньова Ніна ТЕХНОЛОГІЯ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ.....	71
Серих Тетяна ДО ПИТАННЯ ВИОКРЕМЛЕННЯ КРИТЕРІЇВ ТА ПОКАЗНИКІВ СФОРМОВАНOSTІ ПОЛКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....	74
Тищенко Людмила ІНКЛЮЗИВНО-ОРІЄНТОВАНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....	78
<b>015 ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА</b>	
Базиль Сергій ВИКОРИСТАННЯ МАТЕМАТИЧНИХ СИСТЕМ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ.....	80
Бикова Тетяна МОЖЛИВОСТІ ЗМІЩАНОГО НАВЧАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ ШВЕЙНОГО ПРОФІЛЮ...	82
Гаврилов Іван ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ПРИРОДНИЧО-НАУКОВОЇ ПІДГОТОВКИ	84
Заїка Артем ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У МАЙБУТНІХ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ СІЛЬСЬКО- ГОСПОДАРСЬКОГО ПРОФІЛЮ.....	87

Ігнатенко Ксенія ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ДО ПЕДАГОГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА .....	89
Карась Олена РОЛЬ МОВЛЕННЄВОГО ЕТИКЕТУ У ФОРМУВАННІ МОВЛЕННЄВОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ З ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА.....	92
Личова Тетяна ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ АГРОІНЖЕНЕРІВ.....	94
Майстренко Наталія ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ФІЗИКИ.....	97
Маринченко Євген СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА.....	100
Сиротенко Лілія ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІОНАЛЬНОГО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	102
Сорока Валерій ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ ДО ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	104
Чорнобай Богдан ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЕЛЕМЕНТ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ АГРОІНЖЕНЕРІВ.....	107

Шевченко Людмила

КЛЮЧОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ  
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ХМАРНИХ  
ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН..... 110

## 032 ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ

Дикань Руслан

ПОЗИЦІЯ СЛОБОДАНА МИЛОШЕВИЧА У ПИТАННІ  
ПОДОЛАННЯ КРИЗИ ТА РОЗПАДУ ЮГОСЛАВІЇ..... 113

Левченко Максим

НЕОФІЦІЙНЕ ДЕРЖАВНЕ ЦЕНЗУРУВАННЯ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ  
ІНФОРМАЦІЇ У ЧАСИ ПРЕЗИДЕНТСТВА ЛЕОНІДА КУЧМИ (1999-  
2004 РР.)..... 115

Петренко Наталія

АГІТАЦІЙНА КАМПАНІЯ ЗА ГРАМОТНІСТЬ НА СУМЩИНІ В 20-  
Х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ..... 117

Понирко Микола

ОСОБЛИВОСТІ ПОДАТКОВОЇ РЕФОРМИ 1863, 1899 РОКІВ ТА ЇЇ  
ВПЛИВ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК  
ЛІВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – НА  
ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ..... 119

Свистун Олександр

СТАТИСТИЧНИЙ ОПИС ОБЛАДНАННЯ ТА МАЙНА ПРИЛУЦЬКОЇ  
ТЮТЮНОВО-МАХОРКОВОЇ ФАБРИКИ АКЦІОНЕРНОГО  
ТОВАРИСТВА «Б. РАБІНОВИЧ І З. ФРАТКІН» У ПЕРІОД З 1895  
ПО 1905 РОКИ..... 121

Тюльпа Світлана

ВИДАВЦІ ІСТОРИЧНИХ МАТЕРІАЛІВ І ДОСЛІДНИКИ ІСТОРІЇ  
ГЕТЬМАНСЬКОЇ СТОЛИЦІ ГЛУХОВА..... 124



## **011 ОСВІТНІ, ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ**

**Біліченко Тетяна**

**Аспірантка 84-011 гр., ФТПО**

### **ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАСВОЄННЯ НОВИХ ЗНАТЬ З МАТЕМАТИКИ УЧНЯМИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ТВОРЧОСТІ М. БОГДАНОВИЧА**

Відомий вітчизняний методист з навчання математики учнів початкової школи Михайло Васильович Богданович зазначав, що учні засвоюють новий матеріал на основі вже опанованого та власного життєвого досвіду. Вони набувають знань як у школі, так і поза нею. Одержані на практиці математичні поняття і терміни можуть збігатися або розходитися з їх справжнім науковим значенням. Тому учений наголошував на тому, що підготовка до сприймання нового матеріалу на уроці посідає чільне місце в організації навчання. У широкому дидактичному розумінні підготовчий етап охоплює такі завдання:

- відтворення й уточнення чуттєвого досвіду дітей, опорних знань та деяких прийомів пізнавальної діяльності, окремих загально навчальних умінь ( актуалізація знань);

- мотивування нових знань[2, с. 16].

У процесі актуалізації раніше набутих знань та вмінь необхідно створити у класі відповідний морально-емоційний клімат, забезпечити високий рівень довірливої уваги учнів. Тому важливо забезпечити розуміння дітьми змісту і значення вивчуваного; наявність нового у підході до його розгляду; привабливість процесу підготовки та опрацювання нового.

М. Богданович наголошував, що не слід шкодувати часу на актуалізацію знань. (Але й витратити його ощадливо). Вона має бути ґрунтовною. Без досить повного і глибокого відтворення потрібних знань та вмінь важко досягти активності і певної самостійності дітей під час пояснення нового матеріалу. Особливість процесу актуалізації в початкових класах полягає в тому, що вчитель не просто нагадує опорні знання і вміння, а й дбає про їх застосування вихованцями.

Підготовка до вивчення нового переважно базується на системі вправ, що їх виконують учні. Добираючи такі вправи, слід враховувати особливості виучуваного матеріалу: теоретичні відомості (поняття, закономірності), нові випадки усних чи письмових обчислень, розв'язування задач нового виду. Зокрема в ході підготовки до ознайомлення з теорією питання, що опрацьовується, треба створити своєрідну наочну модель нового знання. Вчений наводить ряд прикладів: самостійне практичне виконання дітьми операцій над множинами предметів – об'єднання чи поділ предметних множин. При ознайомленні з діями додавання або ділення, поділ смужки на рівні частини. Під час ознайомлення з дробами, зв'язування паличок у пучки-десятки при вивченні нумерації чисел першої сотні.

Розпочинати вчителів слід з аналізу нового матеріалу. Передусім потрібно з'ясувати, які попередні знання становлять частину нових чи можуть слугувати основою для їх опанування. М. Богданович широко ілюстрував цю думку прикладами.

Особливість окремих тем навчального матеріалу дає змогу поєднати актуалізацію знань з повторенням матеріалу про попередні числа, а саме повторення здійснити як опитування учнів за планом.

Часто, при розв'язуванні задач нового виду, актуалізація знань охоплює повторення зв'язків між величинами, розв'язування відповідних простих задач, а за необхідності – і деякі прийоми обчислення[2, с. 18].

Уточнення практичного значення математичного поняття чи терміну згідно з їх науковим трактуванням учитель здійснює на будь-якому етапі уроку, якщо в цьому є потреба. Це істотно залежить від підготовленості учнів та мовного середовища.

Як встановив дослідник, у початкових класах розходження у розумінні понять або термінів найчастіше виникає під час опрацювання з учнями геометричного матеріалу. Так, від учнів доводиться чути такі назви: однокутник, півквадрата, стріла - все це назви кута; довгий квадрат, вузький квадрат, високий квадрат - назви нерівностороннього прямокутника. Досить часто ототожнюються поняття «прямо» і «рівно», круг і коло.

Мотивування до здобуття нових знань також є важливою ділянкою роботи вчителя. На етапі актуалізації раніше вивченого матеріалу важливо мотивувати до здобуття нових знань. Це сприяє вихованню в учнів позитивного ставлення до навчальної діяльності, зокрема вихованню пізнавальних інтересів до самих знань і до самого процесу навчання. На етапі підготовки до сприймання нового матеріалу вчитель має розповісти дітям

про місце нових знань у системі початкового курсу математики, про їх значення для подальшого навчання і трудової діяльності. Отже, як вказує М. Богданович, мотивування потреби до знань тісно пов'язане з формулюванням мети і теми уроку.

Вчений радив вчителям повідомляти тему і мету уроку (тему нового матеріалу) не на його початку, а безпосередньо при переході до роботи з новим матеріалом. Він відзначав, що окремі вчителі робили це у вигляді постановки проблемного завдання, що стимулювало дітей на подолання труднощів[3, с. 18].

У своїх роботах М. Богданович пропонував цікавий прийом. Він радив створювати відповідну проблемну ситуацію, реалізовувати перехід «знаю — не знаю». Учні розв'язують відомі їм приклади чи задачі і раптом натрапляють на начебто і схоже, але не таке, з чим мали справу досі. Виникає проблема, яку треба вирішити, створюється проблемна ситуація.

Створення таких ситуацій зручне при розгляді багатьох алгоритмів арифметичних дій.

Для постановки проблеми він радив використовувати ще один прийом – аналіз «розбіжностей» у відповідях чи допущеної помилки. Наприклад:

Учитель пропонує розглянути розв'язання того самого прикладу двом учням: Перший учень дістав результат:  $8:4*2=4$  Другий учень:  $8:4*2=1$  Зважаючи на розбіжності у відповідях, класовод мотивує потребу у дотриманні правила порядку дій.

Михайло Васильович зазначав, що на уроках математики актуалізація знань часто поєднується з перевіркою домашнього завдання, опитуванням учнів чи усною лічбою. За необхідності можна спеціально відвести для цього 3 – 10 хв. уроку перед вивченням нового матеріалу.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Богданович М. В., Будна Н. О., Лищенко Г. П. та ін. Урок математики в початковій школі: навч. Посібник. Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2004. 280 с.
2. Богданович М.В. Підготовка школярів до вивчення нового математичного матеріалу. *Початкова школа*. 1985. № 6. С.16–21.
3. Богданович М.В. Усне опитування. *Початкова школа*. 1982. № 5. С.14–19.

Бурик Марина Сергіївна  
Аспірантка 81-011 групи, ФТПО

## РОЛЬ САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

На сучасному етапі розвитку нашої держави суспільству необхідні фахівці, які не лише володіють міцними знаннями та способами практичної діяльності, але й готові до безперервної освіти, самовдосконалення та саморозвитку. Адже ще К.Д. Ушинський підкреслював, що вчитель не повинен обмежуватися отриманими знаннями. Дуже важливо розвинути у педагога здатність і готовність до постійного розширення свого наукового і педагогічного кругозору. Справжній учитель, на думку К.Д. Ушинського, «живе до тих пір, поки він учиться, як тільки він перестає вчитися, в ньому помирає вчитель» [2].

За І. Зимньою під вмінням вчитися впродовж життя, під яким розуміється здатність до пошуку та засвоєння нових знань, набуття нових умінь і навичок, організації навчального процесу, вміння визначати навчальні цілі та способи їх досягнення, вибудовувати свою освітньо-професійну траєкторію, оцінювати власні результати навчання [1, с. 19].

На сучасному етапі фахівець повинен швидко пристосовуватися до реальних умов праці, бути активним й самостійним, вміти інтегрувати теоретичні знання у практичну діяльність. Постійне вдосконалення процесу професійної підготовки викликане неперервними змінами у навчальному процесі. Саме тому професійна підготовка має бути спрямована на стимулювання прагнення фахівців до самовдосконалення.

Самоосвітня компетентність майбутнього вчителя трудового навчання та технологій є однією із основних компетентностей, що формується завдяки систематичному та послідовному самонавчанню. Вона складається із таких компонентів: здатності до самонавчання, розробки власних прийомів самоосвіти; відповідальності за рівень власної самоосвітньої діяльності; гнучкості застосування знань, умінь, навичок в умовах швидких змін; постійного самоаналізу, самоконтролю за власною діяльністю [3].

Значення загальної самоосвіти полягало у набуванні нових життєвих смислів, ідеалів, змін картин світу, особистості в цілому. На думку В.

Сухомлинського «вчитель повинен знати в десять, двадцять разів більше, ніж буде викладено на уроці. Тільки за такої умови педагог зможе пробудити інтерес до пізнання, жадобу знань в учнів» [4].

Роль самоосвітньої компетентності майбутнього вчителя трудового навчання та технологій залежить від багатьох чинників та умов, виконання яких дозволить отримати висококваліфікованого фахівця, здатного не тільки якісно готуватися до проведення уроків, але й вивчати, опановувати та використовувати нові прийоми, методи та форми організації освітнього процесу у закладі середньої освіти.

Отже, самоосвітня компетентність майбутнього вчителя трудового навчання та технологій – це цілеспрямована діяльність фахівця зі вдосконалення набутих знань і набуття нових психолого-педагогічних, загальнокультурних, методичних і спеціальних знань з метою самовдосконалення в професійному і особистісному плані.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Зимняя И.А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентного подхода в образовании. Москва: Высшее образование, 2004
2. Кочерга О.М. Проблеми професійної підготовки вчителя у педагогічній спадщині К. Д. Ушинського. *Філософсько-педагогічна спадщина Костянтина Дмитровича Ушинського: нове прочитання (до 190-ї річниці від дня народження К.Д.Ушинського)*: матеріали всеукр. наук.-практ. конференції (м.Чернігів, 19 лютого 2014 р.). Чернігів, 2014. 74- 79 с.
3. Медведев И.Ф. Концепция самообразования: основные понятия и структура. *Образование и наука*, 2012. № 2 (91). 32 с.
4. Сухомлинський В. О. Сто порад вчителю. Вибрані твори: в 5 т. Київ: Рад. шк., 1976. Т. 2. С. 419–654.

Гребеник Антон,  
Аспірант 81-011 гр., ФТПО

## ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ БУДІВЕЛЬНИКІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

«Освіта – це один із найоптимальніших і найінтенсивніших способів входження людини у світ науки» [3, с. 15]. На сучасному етапі реформування

освітньої галузі в державі розвиток вищої освіти в цілому, у тому числі й професійної підготовки майбутніх будівельників, є актуальною темою науковців. Під час освітніх змін одним з головних завдань у системі вищої освіти є підвищення рівня професійної компетентності студентів будівельних спеціальностей, які спроможні мобільно реагувати на швидкі зміни в суспільстві та на виробництві.

За сучасних умов інтеграції до європейського освітнього простору, нарощення виробничих потужностей будівельної галузі є актуалізованою проблема здобуття професійної підготовки у закладах вищої освіти фахівцями будівництва, формування в них професійної компетентності. Професійно орієнтовану підготовку майбутніх будівельників розглянуто в роботах Б. Адабашева, О. Білик, О. Горіної, Т. Картель, А. Литвина та ін.

У Законі України «Про вищу освіту» компетентність визначено як «динамічну комбінацію знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти» [1]. У цьому контексті заслуговує на увагу точка зору В. Саюк. Науковець зазначає, що професійна компетентність є саме інтегрованою професійно-особистісною характеристикою, яка поєднує ціннісні орієнтації, фахові знання, уміння і навички, особистісні якості, спрямовані на створення ефективного професійного середовища та досягнення результативності в ході вирішення завдань виробництва [4].

Формування професійної компетентності майбутніх будівельників є складним процесом. Ефективність даного процесу залежить від скоординованих дій усіх учасників освітнього процесу, а саме: педагогів, працівників закладів освіти, роботодавців та здобувачів професійної освіти [5].

«Новітні технології, які використовуються у будівництві, вимагають від молодих фахівців не просто освіченості, а передусім професійної зрілості, відповідальності, активності, здатності працювати в нових соціально-економічних умовах» [2, с.123]. Формування професійної компетентності майбутніх будівельників здійснюється в рамках циклу гуманітарної, природничо-наукової, професійної підготовки та соціально-економічної підготовки.

Серед наукових розвідок О. Юртаєва є дослідження професійної підготовки будівельників. Науковець стверджує, що за умов динамічного

техніко-технологічного розвитку будівництва зростає необхідність у підготовці робітничих кадрів, які здатні застосовувати новітні матеріали і технології та потребують високого рівня сформованості їх професійної компетентності[6].

Сучасному будівництву притаманне застосування нових конструкційних матеріалів, інноваційних технологій, сучасних підходів до організації професійної діяльності та управління даним процесом. Тому одним з пріоритетних завдань професійної підготовки майбутніх будівельників є формування їх професійної компетентності, рівень сформованості якої молодий спеціаліст будівельної галузі підвищуватиме впродовж усієї професійної діяльності. Предметом подальших наукових розвідок має стати дослідження структури професійної компетентності майбутніх будівельників та розробка моделі її формування.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
2. Касьянова О. М. Моніторинг в управлінні навчальним закладом. *Управлінський супровід моніторингу якості освіти*. – Х. : Видав. гр. «Основа», 2004. Вип. 1 (13). 96 с.
3. Кремень В. Г. Філософія національної ідеї: Людина. Освіта. Соціум : монографія . К. : Грамота, 2010. 576 с.
4. Саюк В. І. Професійна компетентність як основа розвитку сучасного викладача в системі післядипломної педагогічної освіти. *Нова педагогічна думка*. 2012. №3 (71). С. 57-61.
5. Теоретико – методичні основи професійної підготовки майбутніх фахівців будівельного профілю в умовах неперервної освіти. URL : <https://www.vspu.edu.ua/science/dis/d12.pdf>
6. Юртаєва О. О. Організаційно-педагогічні умови розвитку професійно-педагогічної компетентності майстра виробничого навчання будівельного профілю. *Новітні комп'ютерні технології* : матеріали VIII Міжнародної науково-технічної конференції, Київ-Севастополь, 14-17 вересня 2010 р. К. : Міністерство регіонального розвитку та будівництва України, 2010. С. 77-78.

Дмитренко Аліна  
Аспірантка 83-011 групи, ФТПО

## **АКТУАЛЬНІСТЬ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ НА ЗАСАДАХ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ**

Становлення системи дошкільної освіти на сучасному етапі визначає якісно новий підхід організації управлінської та методичної роботи з педагогічними кадрами. Практичне втілення оновленої освітньої парадигми, задекларованої у Базовому компоненті дошкільної освіти, орієнтовано на педагога-новатора, педагога-творця, який активно володіє технологіями креативної педагогіки.

Орієнтація на нову освітню парадигму, пошук нового змісту здійснення професійної підготовки майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти, від якого значною мірою залежить процес розвитку дитини в дошкільному віці. Поширення інноваційних процесів поглиблює виникнення об'єктивних суперечностей у сфері вищої освіти, а саме між потребою суспільства та закладів вищої освіти у кваліфікованих фахівцях спеціальності «Дошкільна освіта» та недостатнім здійсненням професійної підготовки майбутніх вихователів до педагогічної діяльності; між необхідністю оновлення навчального процесу в закладі дошкільної освіти відповідно до сучасних тенденцій, реалізацій цілей і завдань дошкільної освіти та недостатнім рівнем оволодіння майбутніми вихователями професійними компетентностями [2, С. 88].

Аналізуючи психолого-педагогічну літературу можемо виділити два напрями в дослідженні змісту поняття «компетентність». Для представників першого напрямку характерно розуміння компетентності крізь призму особистісних якостей індивіда – такою є позиція А. Андрєєва, В. Байденко, В. Болотова, А. Вербицького, І. Зимньої, Е. Ісламгалієва, В. Шадрікова та інших. Близькими до них є роботи Ю. Татура, Ю. Фролова, А. Махотіна, А. Омарова, Л. Папулова, А. Слободського, Я. Клементовичуса, О. Смірної, та інших, які трактують зміст компетентності як складової професійної чи іншої діяльності суб'єкта. Такі науковці як Е. Зеєр, А. Богуш, Н. Бібік, В. Кузь, Г. Павлова, Н. Садовнікова, А. Омаров, С. Сисоєва, С. Шаронова розглядають компетентність як набір конкретних знань, умінь та навичок. Оволодіння



компетентностями, на їхню думку в залежності від їх змісту веде до компетентності суб'єкта в різних сферах його діяльності [3, 200].

Особливий інтерес у питанні оптимізації фахової підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти становить підхід, який розроблено в руслі ідеї технологізації навчально-виховної діяльності. Характеризуючи процеси, що спонукають виникнення і впровадження педагогічних технологій у сучасну практику освіти, дослідники Ю. Бабанський, В. Беспалько, В. Бондар, К. Волинець, М. Кларін, Т. Селевко, Н. Тализіна та інші зазначають необхідність відтворення в педагогіці системно-діяльнісного підходу, упорядкування на цих засадах засобів навчання в освітніх закладах; потребу технологічного підходу до вибору методів, організаційних форм взаємодії студента і педагога, що забезпечують гарантовані результати навчання та знижують негативні наслідки роботи педагога.

Актуальним завданням у руслі нашої проблеми є завдання, пов'язане з вивченням технологічного підходу в освіті, і для формування професійної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

«Таким чином, в сучасному суспільстві технологічність стає домінуючою характеристикою діяльності людини, означає перехід на якісно новий щабель ефективності, оптимальності, наукоємності освітнього процесу. Технологія - не данина моді, а стиль сучасного науково-практичного мислення. Вона відображає спрямованість прикладних досліджень (в тому числі педагогічних) на радикальне удосконалення людської діяльності, підвищення її результативності, інтенсивності, інструментальності» [1, С. 11–17].

Таким чином, аналіз наукових досліджень дозволив визначити, що підготовка майбутніх вихователів за спеціальністю 012 Дошкільна освіта, відбувається не тільки на теоретичному рівні.

Таке поєднання теорії і практики сприяє оволодінню студентами не тільки відповідними теоретичними та методичними знаннями, а й необхідними для майбутньої професійної діяльності вміннями.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Андрущенко В. Основні тенденції розвитку вищої освіти в Україні на рубежі століть (спроба прогностичного аналізу). Вища освіта України. 2001. № 1. С. 11–17.

2. Компетентнісний підхід у сучасній освіті. Світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики / під. заг. ред. О. Овчарук. Київ: КІС, 2004. 134 с.

3. Словник психолого-педагогічних термінів і понять/ укл. Ю. Буган, В. Уруський. Тернопіль: ТОКІППО, 2007. 296 с.

**Каганцова Тетяна**  
**Аспірантка 84-011-з групи, ФТПО**

## **ПРОФЕСІОГРАМА СУЧАСНОГО КЕРІВНИКА ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНОГО ГУРТКА ЗАКЛАДУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

Останнім часом все частіше починає з'являтися таке поняття як «професіограма» різних професій. Як правило, професіограма – це кваліфікаційна характеристика, яка являє собою комплекс вимог, необхідних для «ідеального» працівника, що займає ту чи іншу посаду. Професіограми можуть мати як загальний характер, наприклад, професіограма менеджера, педагога, лікаря, так і бути більш конкретними й складатися керівниками або співробітниками кадрової служби підприємства стосовно конкретної посади.

Професіограми вчителя можна зустріти, як в роботах відомих вчених (В.О.Сластоніна, Є.І.Антипової. М.І Болдирева та інших), так і працівників кадрової служби окремого закладу, методичної служби територіальних відділів освіти, окремих осіб. Стосовно ж професіограми керівника гуртка закладу позашкільної освіти (далі ЗПО), то існують поодинокі спроби її створення діловодами окремих ЗПО.

Питаннями створення професіограм переймалися такі вчені, як І.А. Зимня, Є.І. Холостов, П.Д. Павленок, В.А. Крутецький та ін. Зокрема І.А. Зимня, розглядаючи проблему професіоналізму педагога, вважає, що при побудові професіограми необхідно враховувати три основні вимоги: *професійну компетентність, гуманістичну спрямованість і міжособистісні відносини*. За таких вимог, вона визначає термін «професіограма» як ідеальну модель «вчителя, викладача, класного керівника, педагога, зразок, еталон, в якій представлені основні якості особистості, якими повинен володіти вчитель: знання, вміння, навички для виконання професійних функцій» [1].

В.А. Крутецький стверджує, що професіограма повинна мати більш розгалужену і конкретизовану структуру професіонально значущих якостей особистості та вмінь, які необхідно мати вчителю: *світогляд особистості*

(«виховує лише той, хто сам вихований»); *позитивне ставлення до педагогічної діяльності* («не може бути хорошим учителем той, хто байдуже ставиться до своєї роботи»); *педагогічні здібності*; *професійно-педагогічні знання, вміння та навички – знання в галузі предмета й технології навчання* [3, с. 322-333].

Гуманний підхід В.А. Сухомлинського передбачає існування чотирьох ознак педагогічної культури вчителя, які необхідно включити до професіограми: *володіння академічними знаннями*, необхідними і достатніми для того, щоб можна було звернутися до розуму й серця вихованця; *регулярне вивчення й аналіз літератури* (педагогічної, психологічної, методичної тощо); *володіння знаннями про різні методи вивчення дитини*; *володіння мовною культурою* [2, с. 53-66].

Перші варіанти професіограм учителів фізики та математики за результатами системних науково-методичних досліджень були розроблені у 70-ті роки ХХ ст. Загальноприйнятою стала така структура професіограми вчителя: 1) цілі й завдання викладання дисципліни у загальноосвітній школі; 2) загальнопедагогічні функції вчителя; 3) кваліфікаційна характеристика (сукупність знань, умінь і навичок); 4) умови та шляхи, що забезпечують професійно-педагогічну спрямованість змісту й організації навчально-виховного процесу на відповідних факультетах педагогічних вузів.

Нами була здійснена спроба створення професіограми керівника математичного гуртка ЗПО (рис.1.)

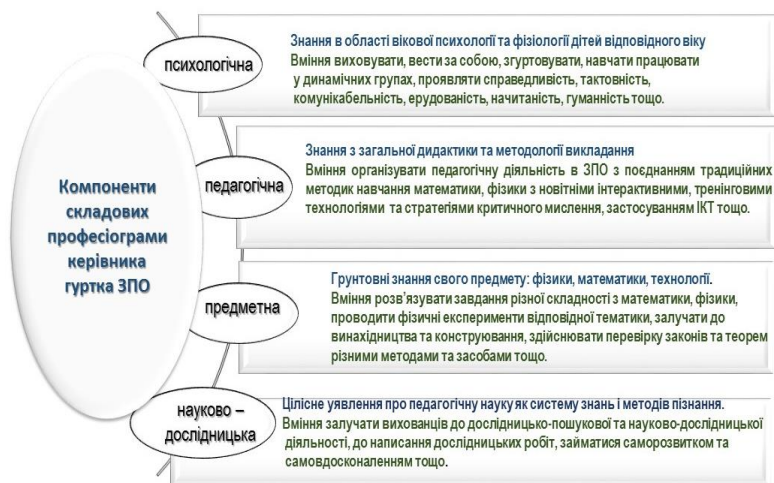


Рис. 1. Професіограма керівника математичного гуртка ЗПО

Її складові мало чим відрізняються від складових професіограми вчителя фізики чи математики, тільки мають деякі нюанси, враховуючи специфіку роботи в ЗПО (набір колективу гуртка серед учнівських колективів різних класів та різних шкіл, відсутність оцінок та обов'язковості відвідування).

Виходячи з цього, керівник гуртка, повинен не тільки володіти глибокими предметними знаннями з математики, а знаннями з психології, педагогіки, бути комунікабельним, інертним та володіти новітніми технологіями та методиками навчання й виховання. Тобто, головною й постійною вимогою, що висувається до керівника математичного гуртка ЗПО, є наявність глибоких математичних знань, широка ерудиція, педагогічна інтуїція, високорозвинений інтелект, високий рівень загальної культури й моральності, професійне володіння різноманітними методами навчання й виховання учнів, любов до дітей, до педагогічної діяльності. Без будь-якого з перерахованих елементів успішна педагогічна робота в ЗПО неможлива вже на першому її етапі – етапі набору навчальної групи гуртка.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Зимня І. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования. URL.:<http://www.rsuh.ru/article.html?id=50758> .
2. Сухомлинский В. А. Сто советов учителю. Киев: Радянська школа, 1984. 254 с.
3. Крутецкий В. А. Психология математических способностей школьников. Москва: Просвещение, 1968. 432 с.

**Колодяжний Сергій**  
**Аспірант 81-011 групи, ФТПО**

#### **ЗІСТ І СТРУКТУРА ПОЗАУРОЧНОЇ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ( ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ**

Методична робота у навчальному закладі заснована на досягненнях науки та передового досвіду, системи аналітичної, організаційної, діагностичної, пошукової, дослідницької, науково-практичної, інформаційної діяльності з метою удосконалення професійної компетенції педагогічних працівників, підвищення ефективності навчально-виховного процесу.

Широко використовуються та апробуються нестандартні форми методичної роботи та поповнюються новим змістом традиційні відпрацьовані технології роботи з педагогічними працівниками з підвищення їх педагогічного, методичного та фахового рівня.

Та давайте для початку розглянемо поняття «методична робота».

На думку Лебедева, метою методичної роботи є максимально розкрити творчий потенціал кожного педагогічного працівника і якомога повніше залучити його до перебудови системи освіти; завданням – гармонійний вияв і розвиток загальних, професійних і педагогічних здібностей працівників [1, с.91].

Ю. К. Бабанський розглядає методичну роботу як цілісну систему заходів, дій, спрямованих на досягнення єдиних цілей і завдань. А такий підхід припускає виділення й аналіз усіх компонентів системи методичної роботи в освітній установі, зв'язків між ними, структури системи, її функцій, що відбуваються в процесів управління і самоврядування [2, с.71].

С. Г. Молчанов подає таке визначення методичної роботи: «Методична робота – складова частина професійно-педагогічної (управлінської) діяльності, в рамках якої створюються теоретичні продукти, що забезпечують педагогічні або управлінські дії. Предметом методичної роботи виступають не тільки кошти професійно-педагогічної комунікації, а й зміст навчання (навчальні матеріали)» [3, с.58].

Публікації Л. П. Пуховської, Т. С. Кошманової, М. П. Лещенко, А. Т. Глазунової, М. В. Кларіна, Н. М. Лизунової, А. М. Новикової, Г. А. Федотової та інших, присвячені вивченню зарубіжного досвіду організації методичної роботи. Актуальні питання організаційно-методичного забезпечення галузі освіти за кордоном розглядали ряд зарубіжних вчених Ф. Ваніскоттом, Х. Кодроном та М. Монтані, Т. Попкевичем, П. Хьорстом, В. Дойлі [4, 136].

*Основними принципами організації методичної роботи у професійно-технічному навчальному закладі є:*

- демократизація та гуманізація навчального процесу;
- цільовий підхід до організації методичної роботи відповідно до програмних цілей професійно-технічного закладу та напрямків його діяльності;
- організація роботи з педагогічними кадрами на основі потреб та реального рівня професійної компетентності.
- системність та систематичність;

- науковість;
- оперативність та мобільність;
- прогностичність та випереджувальний характер;
- оптимальне поєднання індивідуальних і колективних форм;
- пріоритет знань та моральних цінностей.

*Основними завданнями методичної роботи є:*

- організаційно-методичне забезпечення програм розвитку професійно-технічного навчального закладу;

- удосконалення змісту, форм і методів навчання та виховання учнівської молоді, забезпечення єдності, органічного взаємозв'язку загальноосвітньої та професійної підготовки учнів і слухачів на основі принципів гнучкості, наступності, прогностичності, ступневості професійно-технічної освіти;

- розвиток педагогічної та професійної майстерності педагогічних працівників, їх загальної культури, створення мотивації і умов для професійного вдосконалення;

- інформаційне забезпечення педагогічних працівників з проблем педагогіки, психології, інформування про досягнення науки передового педагогічного та виробничого досвідів;

- організаційно-методична допомога у розвитку педагогічної творчості, експериментально-дослідницькій роботі, впровадженні результатів наукових досліджень, передового досвіду, педагогічних технологій тощо;

- створення комплексно-методичного забезпечення предметів і професій, розробка та видання навчальних, методичних посібників, рекомендацій, наочних засобів навчання; • забезпечення інтеграції навчального процесу, науки і практики;

- підготовка до атестації педагогічних працівників. [5]

Існує ще й позаурочна навчально-методична робота. До неї можна віднести:

**Домашня навчальна робота.** Вона доповнює діяльність студентів на заняттях, відрізняється великою самостійністю, проводиться без керівництва викладача. Деякі педагоги відкидають необхідність домашніх завдань, але більшість підкреслює велике значення домашньої роботи для формування навички самостійної розумової праці, почуття відповідальності за доручену справу. Домашня робота виконується студентами успішно, якщо сформовано пізнавальний інтерес, дотримано принципів доступності, посиленості, оптимальності.

З метою розвитку в студентів навчальних можливостей, попередження і подолання неуспішності в навчальному закладі проводяться індивідуальні і групові консультації та додаткові заняття.

Найпоширенішими й найдоцільнішими, на наш погляд є:

**Факультативні заняття.** Проводяться на добровільних засадах, за вибором студентів, це місток між навчальним предметом і наукою.

Існують факультативи: з поглибленого вивчення предметів; з вивчення додаткових дисциплін; міжпредметні факультативи. Факультативи поділяються на теоретичні, практичні і комбіновані залежно від дидактичної мети.

**Навчальні екскурсії.** Слово екскурсія латинського походження, воно означає «вилазку», відвідування якогось місця чи об'єкта з метою його вивчення. Екскурсія — це така форма навчання, при якій студенти сприймають і засвоюють знання шляхом виходу до місця розміщення об'єктів, які вивчаються (природи, заводів, історичних пам'яток), і безпосереднього ознайомлення з ними. [5]

**Предметні гуртки і наукові товариства** організуються в навчальному закладі для студентів, які прагнуть до розширення і поглиблення своїх знань, до технічної творчості, до дослідницької роботи. Гуртки створюються на добровільних засадах.

Олімпіади, конкурси, виставки учнівських робіт стимулюють навчально-пізнавальну діяльність студентів, розвивають творчі здібності і бажання позмагатися у вивченні предметів, у технічному моделюванні.

Отже, позаурочна навчально-методична робота є дуже важливою, адже вона дає можливість розкрити потенціал студента, його можливості та жагу до вивчення нового предмету, можна приділити більше уваги питанню, яке не зрозуміле йому, та більш глибоко засвоїти матеріал.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Онишків З. М. Основи школознавства. URL : <http://www.docme.ru/doc/192689/onishk%D1%96v-z.m.--osnovi-shkoloznavstva>.
2. Зимина П.В. Вопросы школоведения. М.: Просвещение, 1974. С. 228
3. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. К.: Академвидав, 2003. 528 с.
4. Вахрушева Л. До проблеми виховання гуманної особистості підлітка. URL : <[http://www.nbu.gov.ua/old\\_jrn/Soc\\_Gum/Gnvp/2010\\_52\\_1/24.pdf](http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Gnvp/2010_52_1/24.pdf)
5. <https://studfile.net/preview/5259413/page:15/>

**Конопля Вікторія**  
**Аспірантка 83-011 групи, ФТПО**

## **СИСТЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МАТЕМАТИКИ В ПОЛЬЩІ**

Прагнення України інтегруватися в європейське співтовариство визначає необхідність змін у системі освіти України, зокрема вищої. Важливою проблемою розвитку сучасної системи освіти є якість підготовки майбутніх учителів, у тому числі вчителів математики. Сучасна школа потребує фахівців, здатних сприяти розвитку самостійної і відповідальної особистості, вихованню творчої індивідуальності. Розв'язуючи проблеми, що виникають у конструюванні й організації освітнього процесу, необхідно враховувати соціальні й культурні потреби підростаючого покоління, інновації та міжнародний досвід.

Теоретичний аналіз проблеми професійної підготовки майбутніх учителів математики свідчить про недостатню її розробленість, зокрема в плані наукового вивчення і впровадження досвіду зарубіжних країн, передусім – сусідніх держав, у тому числі Республіки Польща.

У Польщі визначено двоступеневу систему підготовки фахівців у закладах вищої освіти, у тому числі і стосовно підготовки майбутніх учителів математики:

1 ступінь – бакалаврат (навчання триває 3 роки, 6 семестрів) – випускник отримує професійне звання бакалавра, що дає можливість працювати вчителем в початковій школі або продовжити навчання в магістратурі;

2 ступінь – магістратура (навчання триває 2 роки, 4 семестри) – випускник отримує професійне звання магістра, що дає можливість працювати вчителем в середній школі.

Наведемо приклади закладів вищої освіти, де така система реалізовується.

Двоступенева система підготовки майбутніх учителів математики в Польщі прослідковується в таких закладах вищої освіти: педагогічний університет імені Комісії національної освіти в Кракові, Поморська академія в Слупську, університет імені Марії Кюрі-Склодовської в Любліні, університет імені Адама Міцкевича в Познані, Лодзький університет та Вармінсько-Мазурський університет.



**Заклади вищої освіти Польщі, які здійснюють  
підготовку майбутніх вчителів математики**

<b>Університет</b>	<b>Спеціальність</b>	<b>Ступені навчання</b>	<b>Форма навчання</b>
Педагогічний університет імені Комісії національної освіти в Кракові [3]	Математика (педагогічна спеціальність)	бакалаврат	денна і заочна
	Математика з інформатикою (педагогічна спеціальність)		денна
	Математика (педагогічна спеціальність)	магістратура	денна і заочна
	Математика з інформатикою (педагогічна спеціальність)		денна
	Математика (педагогічна спеціальність) + 2-а вища освіта		денна і заочна
Поморська академія в Слупську [4]	Математика (педагогічна спеціальність)	бакалаврат	денна і заочна
	Математика (педагогічна спеціальність)	магістратура	денна і заочна
Університет імені Марії Кюрі-Склодовської в Любліні [6]	Математика з інформатикою (педагогічна спеціальність)	бакалаврат	денна
	Математика з інформатикою (педагогічна спеціальність)	магістратура	денна
Університет імені Адама Міцкевича в Познані [5]	Вчитель математики та інформатики	бакалаврат	денна
	Вчитель математики та інформатики	магістратура	денна
Лодзький університет [2]	Математика (педагогічна спеціальність)	бакалаврат	денна і заочна
	Математика (педагогічна спеціальність)	магістратура	денна і заочна
Вармінсько-Мазурський університет [1]	Teaching Mathematics (навчання англійською мовою)	бакалаврат	денна
	Teaching Mathematics (навчання англійською мовою)	магістратура	денна

## ЛІТЕРАТУРА

1. Сайт Вармінсько-Мазурського університету [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.uwm.edu.pl/> (дата звернення 10.01.2020).
2. Сайт Лодзького університету [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://www.uni.lodz.pl/> (дата звернення 10.01.2020).
3. Сайт Педагогічного університету імені Комісії національної освіти в Кракові (інститут математики) [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://matematyka.up.krakow.pl/planprog.php> (дата звернення 10.01.2020).
4. Сайт Поморської академії в Слупську [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://www.apsl.edu.pl/> (дата звернення 10.01.2020).
5. Сайт університету імені Адама Міцкевича в Познані [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://amu.edu.pl/> (дата звернення 10.01.2020).
6. Сайт університету імені Марії Кюрі-Склодовської в Любліні [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://www.umcs.pl/> (дата звернення 10.01.2020).

**Курант Оксана**  
**Аспірантка 82-011 групи, ФТПО**

## **ТЕХНОЛОГІЯ КОУЧИНГУ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ**

Інтеграція України до європейського освітнього простору зумовили зміни у стратегії професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної роботи у ЗВО. Важливим є розвиток здатності у здобувачів вищої освіти орієнтуватися в реаліях нинішньої соціальної політики та адекватно реагувати на соціоекономічні зміни, знаходити оптимальні шляхи попередження та подолання виникаючих кризових індивідуальних та загально-суспільних проблем, бути високоефективними та продуктивними, самотивованими, готовими до постійного особистісного і професійного саморозвитку і росту.

Довгий час традиційна система освіти в Україні не завжди справлялася із завданням підготовки компетентних фахівців, які, опинившись в реальних професійних умовах, зазнавали труднощів у застосуванні набутого багажу здобутих теоретичних знань, не могли

зорієнтуватися в нових вимогах до організації своєї роботи. Це стосується і як повільної адаптації молодого фахівця до динаміки соціальних умов, і невідповідності якості конкретного результату професійної підготовки очікуванням тощо. Сучасна система соціального обслуговування в Україні характеризується постійними змінами на рівні законодавчої бази, які відображаються на специфіці та змісті роботи фахівця соціальної сфери. Нормативні державні документи, що спрямовують розвиток суспільного добробуту в Україні, основними орієнтирами визначають перехід від особистісно-відчуженої до інноваційної, суб'єктноцентрованої взаємодії. Тому соціальний працівник має уміти організувати свою роботу на основі особистісно-зорієнтованої парадигми, при цьому використовувати інноваційні підходи та враховувати сучасні вимоги суспільства. Одним із таких підходів є технологія коучингу, як інструмент розкриття потенціалу особистості і яка є синтезом психології, менеджменту, фінансів, філософії, духовних знань.

Сучасні дослідження, що розкривають окремі аспекти у цій галузі здійснювали Тімоті Голві, Стівен Р. Кові, Мерилін Аткинсон, Майлз Дауні, Сьюзан Беттлі, Джон Уїтмор, що реалізувалися зокрема в напрямку неформальної освіти. На сьогодні існує приблизно 50 шкіл і біля 500 видів коучингу, починаючи від VIP- коучингу і закінчуючи соціальною роботою. Поняття «коуч» – має англійське походження та перекладається як «репетиторство, підготовка». В загальному розумінні цього слова – доставити людину туди, куди вона прагне – це провідник, який допомагає людині у будь-якій ситуації і в будь-якому питанні знайти більш правильне рішення та реалізувати його. При цьому коуч не надає поради і не нав'язує свою думку [1]. Саме таке тлумачення і розуміння поняття «коучинг» є досить актуальним у роботі фахівця соціальної сфери, так як повністю відповідає меті, завданням фахової діяльності. Головне завдання коучингу – допомога людині в пошуку власного рішення, а не вирішення проблеми за неї, сприяння особистості в розкритті своєї стратегії подолання труднощів за рахунок виділення головних та енергетичних ресурсів. Важливим фактором активізації потенціалу і підвищення рівня професіоналізму особистості є раціональне використання і примноження індивідуальної ресурсності суб'єктів праці. Більшість коуч-консультантів інтерпретує коучинг як філософію та як систему методів і технологій, спрямованих на визначення мети і максимально швидкого досягнення результатів.

Послідовник Т. Голві Дж. Уїтмор у книзі «Coaching – новий стиль» розглядає рецепти створення успішної кар'єри, методика виявлення та розкриття потенціалу особистості або групи людей. Цінною є думка Дж. Уїтмора про значення кар'єри для людини. Вона дає можливість перейти: від пасивності до активності; від залежності до відносної незалежності; від одноманітної діяльності до більш різноманітної; від близьких перспектив до віддалених; від підпорядкування до лідерства; від невпевненості до впевненості у собі [2].

У технології коучингу можна виокремити наступні етапи: аналіз ситуації та збір інформації, на якому людина чітко має усвідомлювати потребу удосконалення; планування системи відповідальності, що передбачає складання плану особистісного розвитку, відповівши на такі запитання: чого саме необхідно досягти, як це буде відбуватися, де саме це будете відбуватися, коли цей процес розпочнеться і коли завершиться, хто буде задіяний у цьому процесі, з ким необхідно узгодити даний план? Наступний етап – реалізація запланованого з використанням стилів, навиків і технік. Найважливішими вміннями є навик забезпечення зворотного зв'язку, активного слухання, використання правильних запитань. Заключний етап – оцінка результатів (успішності).

Головним фактором, що впливає на ефективність процесу коучингу є правильний вибір стилю. Е. Парслоу виділяє «директивний» та «вільний» стилі коучингу, наголошуючи, що на початкових етапах роботи корисним є використання директивного стилю з поступовим переходом на більш вільний. Головним при використанні будь-якого стилю є ставлення до клієнта – він має відчувати підтримку, що коуч впевнений в його можливостях, він не повинен займати зверхню позицію та учень може звернутися до нього з будь-якими запитаннями. Найбільш розповсюджений метод коучинг-навчання – це метод «питання-відповідь». Іноді така технологія коучингу називається наставництвом. Її суть полягає у тому, що кожна людина має потенціал, який достатній для досягнення досить високих результатів в тій чи іншій сфері діяльності. Відповідно, використовуючи зазначений метод коучингу, навчання полягає у тому, що наставник задає ряд запитань, які допомагають клієнту проаналізувати свою ситуацію, думки і самостійно знайти вихід. Результативність даної технології залежить від вміння коуча ставити запитання, які спонукають клієнта до самоаналізу. Окрім технології «питання-відповідь» використовується технологія тренінгів. Коучинг-тренінг допомагає забезпечити продуктивний обмін

знаннями та ефективно відпрацювання умінь. Цей інструмент коучингу передбачає спілкування tet-a-tet, в ході якого спеціаліст допомагає клієнту перевірити свої сили та відповідно налаштуватися. Також існує метод консалтінгу, який передбачає консультування клієнта, пропонування можливих схем дій, спрямування його зусиль на досягнення потрібного результату на основі повної свободи вибору. Досить ефективним є метод процесингу, який полягає у проведенні коучем певного процесу, наочно демонструючи клієнту як потрібно діяти для досягнення бажаного результату. При цьому широко використовуються такі психологічні техніки, як НЛП, енергетична терапія ПЕАТ, мозкові штурми [3]. Прикладом сучасної системи коучингу можна назвати методіку Френка Пьюселіка, яка заснована на НЛП технологіях та спрямована на допомогу молоді в складних життєвих ситуаціях. Особлива увага приділяється реабілітації наркозалежних молодих людей в США. Його програма педагогічної реабілітації складається з наступних блоків: психологічний, освітній, творчий, фізичний розвиток, трудове виховання, а також соціальна адаптація. Мета діяльності реабілітаційних центрів, створених Ф. Пьюселіком – відновлення функціонування особистості. У своїй книзі «Магія нейролінгвістичного програмування без таємниць» автор показав взаємозв'язок між особистістю (моделлю світу) та її фізичними характеристиками, які проявляються зовні і є комунікативними сигналами у процесі спілкування. педагога, як додатковий метод вивчення внутрішнього світу особистості, її характеру та особливостей поведінки.

При цьому Дж. Утмор вважає принципово важливим починати з визначення цілей, а не з аналізу існуючої ситуації, яка може стати «гальмом у визначенні цілей [2].

Отже, використання новітніх технологій коучингу – це сприяння максимально ефективному розкриттю потенціалу людини, управління поведінкою клієнта, який зацікавлений в успішній реалізації в соціумі, дії спрямовані на досягнення визначених задач, процес зростання та розвитку особистості, можливість об'єктивно оцінити, проаналізувати життєву ситуацію, поведінку, поглянути на себе іншими очима, процес, що дозволяє особистості самостійно використовувати потрібні методи для досягнення бажаних результатів і нарешті, це процес в якому людина отримує велику радість, задоволення від власних успіхів і досягнень. Коучинг спрямований у майбутнє. Працюючи з наявною ситуацією, він допомагає по-іншому поглянути на життя, усвідомити свої істинні думки, бажання, потреби, цінності, а не ті, що нав'язані

суспільством, позбавитися від внутрішніх бар'єрів і навчитися знаходити власні рішення.

### ЛІТЕРАТУРА

1. Аткинсон М. Внутрішня динаміка коучингу: R. Companion group, 2009. 208 с.
2. Дж. Уитмор Новий стиль менеджмента и управления персоналом: практ. Пособ. М.: Финансы и статистика, 2001. 160 с.
3. Самоукіна Н. Коучинг – ваш провідник в світі бізнесу. СПб: Київ, 2004. 192 с.

**Малишевська Валентина**  
Аспірантка 82-011 групи, ФТПО

### **ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ЗАСТОСУВАННЯ STEM ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

Тенденції розвитку вітчизняної освіти XXI століття окреслюють нові перспективи у педагогічній професії. Удосконалення змісту освіти, нові вимоги до підготовки педагогічних працівників підвищують роль професійної освіти, вимагають її якісних змін.

Найбільш гостро відчувається потреба у підвищенні ефективності підготовки фахівців у галузі дошкільної освіти з урахуванням унікальності періоду дошкільного віку і завдань, що постають перед системою професійної підготовки майбутніх педагогів дошкільної освіти.

Сучасному закладу дошкільної освіти необхідні фахівці, що знайомі з новітніми досягненнями в галузі науки і культури, сучасними методами навчання, які також володіють сучасними інформаційними технологіями, програмним забезпеченням, призначеними для розвитку і освіти дітей.

З метою підвищення якості професійної підготовки, у закладах вищої педагогічної освіти, на разі, актуалізується увага на питаннях формування готовності педагогів дошкільної освіти до майбутньої професійної діяльності.

*Формування готовності майбутніх педагогів дошкільної освіти до професійної діяльності* – це накопичення знань, умінь і навичок практичної діяльності в галузі дошкільної освіти. Формування готовності майбутніх фахівців до практичної роботи спрямована на підготовку їх до раціональної і досконалої професійної діяльності з дітьми дошкільного віку.

Готовність відзначається стійкою професійно-педагогічною мотивацією, спрямованістю на особистісно-орієнтовану взаємодію з дітьми, усвідомленням суспільного і особистісного значення соціально-педагогічної діяльності, глибокими теоретичними і прикладними знаннями змістової і процесуальної сутності соціально-педагогічної діяльності та сформованими педагогічними вміннями, високим творчим потенціалом і здатністю до саморозвитку. Готовність майбутніх фахівців до педагогічної діяльності у науковій літературі визначається як «результат професійно-педагогічної підготовки, інтегральне, багаторівневе, динамічне, особистісне утворення, структура якого обіймає мотиваційний, змістовий, діяльнісний, креативний компоненти». Означені компоненти постають як взаємозв'язані і взаємозумовлені складові частини готовності майбутніх фахівців до реалізації функцій і завдань педагогічної діяльності [1, с. 17].

Для досягнення високого рівня формування готовності педагога дошкільної освіти до професійної діяльності, використовуються сучасні технології, постійно розширяється спектр спеціальностей і спеціалізацій.

Одним із актуальних напрямів формування готовності педагогів дошкільної освіти до професійної діяльності є STEM-орієнтований підхід і активне використання STEM-технологій в освітньому процесі закладів дошкільної освіти.

*STEM-технологія* це педагогічний процес формування і розвитку розумово-пізнавальних і творчих якостей майбутніх фахівців, рівень яких визначає їх професійну компетентність: здатність і готовність до розв'язання комплексних задач (проблем), критичного мислення, творчості, когнітивної гнучкості, співпраці, управління, здійснення інноваційної діяльності на основі застосування міждисциплінарного та прикладного підходу. Це означає інтеграцію різних навчальних дисциплін в єдину схему навчання.

Сутність STEM-технологій полягає у тому, що в їх основі лежить інженерний підхід до винаходу (прототипу). Прототип необхідно спроектувати. Перший крок у проектуванні – це визначення мети і постановка задачі. Для реалізації поставленої мети технології необхідно провести дослідження, задіяти всі наявні знання, скомпонувати їх і отримати ефективне рішення. У процесі інженерного дослідження, створення або поліпшення прототипу, доводиться використовувати набуті знання з кількох дисциплін, що сприяє формуванню цілісної картини світу і застосуванню знань у практичній сфері [2].

Відповідно до досліджуваної проблематики, готовність майбутніх педагогів дошкільної освіти до застосування STEM-технологій у професійній діяльності є результатом професійної підготовки у педагогічних закладах вищої освіти.

*Отже, формування готовності майбутніх педагогів дошкільної освіти до застосування STEM-технологій у професійній діяльності ми розуміємо як інтегральну, професійну й особистісну характеристику майбутнього педагога, що дозволяє забезпечити раціональну і досконалу професійну діяльність із дітьми дошкільного віку, основою якої є методологічна єдність природничих, технічних і соціально-гуманітарних наук, що проявляється у застосуванні спільного математичного апарату, інформаційно-комунікаційних технологій, моделювання та міждисциплінарної взаємодії.*

Використання STEM-технологій є інваріантною складовою професійної діяльності сучасного педагога. Від ступеню сформованості готовності майбутніх педагогів до впровадження STEM-технологій у подальшої професійної діяльності залежить успішність та ефективність їх самореалізації в обраній професії фахівця дошкільного освітнього закладу.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Литвиненко С.А. Теоретико-методологічні засади майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності: автореф. ... дис. док. пед. наук: 13.00.04. К., 2005. 40 с.
2. Малишевська В.О. Проблема використання STEM-технологій у теорії і практиці професійної підготовки майбутніх педагогів дошкільної освіти. *Вісник Глухівського національного університету імені Олександра Довженка. Серія: Педагогічні науки.* 2019. Вип. 3 (41). С. 219–228.
3. Патрикеева О., Лозова О., Горбенко С. STEM-освіта: умови впровадження у навчальних закладах України. *Управління освітою.* 2017. № 1. С. 28-31.

**Мусевич Руслан**  
Аспірант 81-011-з групи, ФТПО

**НЕОБХІДНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАСАД ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В  
ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ СЕКТОРУ  
БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ**



Сьогодні існує думка, згідно з якою гендерна рівність розглядається як однакове ставлення до всіх, в однаковий спосіб, незалежно від особистих обставин. Така думка виходить із переконання, що всі люди вже рівні, а відтак справедливим є однакове ставлення до всіх. Однак такий підхід ігнорує різні фізичні, соціальні, економічні характеристики і життєвий досвід жінок і чоловіків, так само як і особливих груп жінок і чоловіків, зокрема людей з обмеженими можливостями, представників і представниць меншин [1].

Для того щоб врахувати зміни в сенсі індивідуальних життєвих рішень, необхідно, щоб люди жили так, як вони того хочуть, незалежно від їх класифікації на дівчаток або хлопчиків, жінок або чоловіків. Це означає справжню свободу вибору і, таким чином, прощання з думкою про те, що існують "природні ролі" для чоловіків або для жінок. Це означає повагу в соціальному або правовому плані того, що стать людини не повинна визначальним чином впливати на її життя. Зрештою, мова йде також про більш адекватне задоволення потреб людей. Саме цьому може сприяти гендерна політика в області гендерної рівності. [2]

Освітня сфера є фундаментальною для досягнення людського розвитку в епоху глобалізації та є основною у сприянні гендерній політиці для розвитку рівності між жінками та чоловіками в секторі безпеки і оборони України. Але на сьогодні існує розрив між численними заявками українських політиків та дійсним станом справ щодо впровадження гендерної інтеграції в вищу освіту. Однією із причин цього є опір закладів вищої освіти інтеграції гендерних програм в освітній процес.

У вищих навчальних закладах сектору безпеки і оборони України гендерну стратегію (Gender Mainstreaming) часто розглядають як неперіоритетну, при цьому управлінський персонал не має мінімальної гендерної компетентності, що перетворюється на недостатню політичну волю та економічну підтримку, а політика гендерної рівності залишається периферійною.

Гендерна перспектива, як правило, визначається керівництвом навчального закладу як проект, який слід здійснювати за допомогою позанавчальної діяльності підрозділами, що відповідають за впровадження гендерних питань у навчальному закладі.

Пропозиції щодо розширення навчальної програми та створення нових гендерних курсів, як правило, сприймаються як незаконне втручання у справи факультетів та як неприйнятна реформа в певних галузях (таких як

"точні" науки та військові предмети). Основні реформи значною мірою зосереджуються на прийомі студенток, курсанток та жінок-професорів, а не на включенні гендерних питань у навчальні програми.

Гендерна рівність це міжсекторальне завдання для всієї організації і воно адресоване не окремим особам, зокрема не тільки координаторам з гендерних питань, а всім членам організації, тобто як чоловікам, так і жінкам. Керівники несуть особливу відповідальність за впровадження гендерної рівності. Тому впровадження засад гендерної рівності в освітній процес закладів вищої освіти сектору безпеки і оборони України перш за все потребує політичної волі керівництва навчального закладу.

Впровадження засад гендерної рівності в освітній процес повинно призвести до більш ефективного розгляду питань гендерної рівності. Основним є те, що в ході освітнього процесу та обміну досвідом учасники починають ставити під сумнів загальноприйняті переконання щодо можливостей та ролей жінок та чоловіків в секторі безпеки і оборони України, та набувають нові навички щодо виконання функціональних, службових обов'язків, використовуючи гендерний підхід.

В Україні, основними цілями впровадження засад гендерної рівності в освітній процес закладів вищої освіти сектору безпеки і оборони можна вважати:

- підвищення рівня обізнаності та розуміння питань гендерної рівності та пов'язаних з ними понять та мови;
- підтримання змін у поведінці та ставленні до гендерної рівності;
- зміцнення спроможностей та організація процесів, необхідних для формування більш гендерно-відповідальної організаційної культури;
- надання учасникам та учасницям процесу навичок, необхідних для належного забезпечення ефективної інтеграції питань гендерної рівності на всіх етапах циклу формування гендерної компетентності, тим самим розширюючи основні зусилля закладів вищої освіти та їх потенціалу для досягнення основних гендерних цілей.
- сприяння інтеграції питань гендерної рівності в освітні програми;
- сприяння популяризації гендерної рівності в секторі безпеки і оборони України.

Для системного розуміння проблематики та шляхів впровадження засад гендерної рівності в освітній процес закладів вищої освіти сектору безпеки і оборони України важливо також враховувати наскрізність гендерного компонента. Таким чином необхідно оцінювати вплив на жінок і

чоловіків будь-яких запланованих дій, включно законодавство та політику в освітній сфері на всіх рівнях, щоб жінки і чоловіки на рівних могли скористатися плодами цих дій.

### ЛІТЕРАТУРА

1. [http://www.genderkompetenz.info/genderkompetenz-2003-2010/gender/gender\\_und\\_gleichstellungspolitik.html](http://www.genderkompetenz.info/genderkompetenz-2003-2010/gender/gender_und_gleichstellungspolitik.html)
2. [https://www.radaprogram.org/sites/default/files/publications/gender\\_public\\_policy\\_web.pdf](https://www.radaprogram.org/sites/default/files/publications/gender_public_policy_web.pdf)

Панасенко Альона  
Аспірантка 82-011 групи, ФТПО

### THEORETICAL ANALYSIS OF SCIENTIFIC APPROACHES TO THE LEXICAL COMPETENCE CONCEPT

In 2012, British Council together with Europe Government prepared a programme about encouraging lifelong learning. Among the main skills, speaking English proficiency is a basic requirement for modern specialists.

For the last three decades, scientists have been discussing the problem of teaching lexis for both children and adults. Some investigations were done by Marconi (1994), Meara (1996), Hazenberg and Hulstun, (1996), Lee (2004), Milton and Treffers-Daller (2007), Wang (2009) and others. But the great interest of teaching lexis has been appeared since 2000s, when Lee (2004) stressed on prioritizing lexis over grammar: “Recently, several linguists have proposed the importance of putting lexis, not grammar, at the centre of the classroom in order to help learners develop their ability to use English for real communication” [3]. Goy, Devitt and Sterelny, Caro, Rosado Mendinueta (2017), Nordquist (2019) also contributed in development scientifically oriented perspectives. Therefore, *the object of the paper* is scientific review of lexical competence concept approaches.

There is some evidence to support the view that being an aspect of linguistic and communicative competences lexical competence (LC) is the ability to produce and understand the words of a language. Nevertheless, there is some evidence to support the view that LC is far more than the ability to identify a given number of words (Meara, 1996: 37 cite from Gillian Brown (1996)).

Marconi (1994) means LC as having access to a network of connections between a word, the other words, linguistic expressions and knowing how to use a

word in everyday life. Goy stands on the point that LC is precisely allows us to know the meaning of words and to use them correctly [4].

Devitt and Sterelny consider that LC involves ‘grasping its sense’. However, such competence does not require any knowledge about the sense as the property of designating the bearer by a certain type of causal chain. This sense is largely external to the mind and beyond the ken of the ordinary speaker [4].

Through the points of scholars, we adopt the idea that **LC** is abilities and skills and a cluster of lexical knowledges (forms, meanings and usage of lexical items semantically) that a person develops and deploys in different contexts of communication.

It is important to define LC according to its qualitative and quantitative features. Learners can resort to their mental lexicons and construct varied relationships, which contribute to lexical *size* and *depth* by activating knowledge appropriate to the communicative purpose and the social context.

Lexical breadth is what a learner knows and can do at a particular level of competence. Milton, and Treffers-Daller (2007) consider it as “...the number of words a learner knows regardless of how well he or she knows them” [2]. Wang (2009) states that “...breadth of vocabulary knowledge (or vocabulary size), means the estimated number of words that a learner knows” [2]. Hazenberg and Hulstun, (1996) acknowledged that around 10,000 word families are needed for a student to deal with academic English at a university level [2].

In such case, depth of vocabulary is a network of links between words. It is about how they associate and interact with each other, and may be restricted in use according to context [2].

In agreement with the model devised by Meara and Wolter (2004) there are more interactive approaches where the boundaries of breadth (size) and depth (organization) are not completely closed and are interconnected through nodes. We can defend the point of view of Caro and Rosado Mendinueta (2017) that the learning of lexical items is not static.

**To summarise this report**, we must admit that learners with big vocabularies are more proficient in a wide range of language skills than learners with smaller ones. That is why lexical skills make a significant contribution to almost all aspects of L2 proficiency. LC concept is been widely researched but still need to be clarified what could be our future investigations.

## REFERENCES

1. Brown, Gillian, Malmkjaer, Kirsten, Williams, John (1996). *Performance and Competence in Second Language Acquisition*. Cambridge:

Cambridge University Press. URL:  
<https://books.google.com.ua/books?isbn=0521558611>

2. Caro, Keiby, Rosado Mendinueta, Nayibe (2017). Lexis, Lexical Competence and Lexical Knowledge: A Review. *Journal of Language Teaching and Research*, 8 (2), 205-213. doi: <http://dx.doi.org/10.17507/jltr.0802.01>

3. Maha Al-Yahya Hend S. Al-Khalifa, Alia Bahanshal, Iman Aloudah (2011). Lexi: A Semantic Tool to Enrich Lexical Competence of Language Learners. *11th International Conference on Advanced Learning Technologies (6-8 July 2011)*

4. Nordquist, Richard. (2019, August 16). Lexical Competence. Retrieved from <https://www.thoughtco.com/what-is-lexical-competence-1691114>

**Прогасова Альона**  
**Аспірантка 81-011 групи, ФТПО**

## **ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО - КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

Технологія мультимедіа не тільки перетворює комп'ютер на повноцінного співрозмовника, але і дозволяє студентам, не виходячи з аудиторії, бути присутнім на лекціях видатних вчених і педагогів, заняттях провідних тренерів, брати участь в змаганнях різного рангу, стати свідками історичних подій минулого і сьогодення, відвідати освітні, культурні та спортивні центри світу. Значне місце в професійній підготовці фахівців з фізичної культури можуть зайняти глобальні телекомунікаційні мережі, наприклад Internet. Викладачі завдяки доступу до мереж телекомунікацій не тільки істотно підвищують свою інформаційну озброєність, а й отримують унікальну можливість спілкування зі своїми колегами практично в усьому світі. Це створює ідеальні умови і для професійного спілкування, ведення спільної навчально-методичної та наукової діяльності, обміну навчальними розробками, комп'ютерними програмами, даними і т. д.

Використання інформаційних комп'ютерних технологій дає викладачеві можливість досягати дидактичних цілей, застосовувати як окремі види навчальної роботи, так і будь-який їх набір, тобто проектувати навчальне середовище. Орієнтовані на викладача інструментальні засоби дозволяють йому оперативнo оновлювати зміст автоматизованих

навчальних і контролюючих програм відповідно до з'явилися новими знаннями і технологіями.

Входження України в Болонський процес, посилення ролі самостійної навчальної діяльності студентів в становленні професійної компетентності, розширення інформаційного простору, необхідність розвитку системи дистанційного навчання є об'єктивними причинами використання в сучасній вищій школі ефективних елементів мультимедіа-навчання педагогічних дисциплін: електронних підручників, словників; електронних публікацій, присвячених інноваційним педагогічним технологіям, новин педагогічної науки; віртуальних музеїв та екскурсій; мультимедіа-презентацій курсів, спецкурсів, факультативів; телекомунікаційних педагогічних лабораторій; телекомунікаційних педагогічних проєктів; електронних «портфоліо» і ін.

Мультимедіа-навчання передбачає варіативність в подачі і структурованій інформації, можливість постійного її оновлення в умовах соціально-культурних і наукових змін, нововведень, відкриттів, прогнозів і перспектив. Аналіз літератури з використання різних мультимедіа-продуктів навчального призначення [5, 6, 2.] дозволив встановити властивості, якими повинні володіти елементи, утворюють мультимедіа-навчання: це перш за все, розвинена гіпертекстова структура в змістовній частині і в порядку викладу (послідовність, взаємозалежність частин), що забезпечує можливість створення ясного і дружнього інтерфейсу користувача; зручна система управління структурою (педагог може задавати будь-яку форму подання і послідовність викладу матеріалу, що дає можливість використовувати його для різних видів навчальної діяльності, а також для аудиторій різного ступеня підготовленості); модульне побудова елементів мультимедійного навчання з відповідними переходами і посиланнями в гіпертексті, що дозволяє успішно реалізувати поєднання і переходи в трьох рівнях підготовки (бакалаврат, спеціалітет, магістратура); різноманітність середовищ (графічні і відеовставки, звук, анімація, презентації відповідно до змісту навчального матеріалу і видом пропонованої діяльності, наприклад, створенням і аналізом педагогічних ситуацій) [4, 56].

Мультимедіа-продукт повинен також характеризуватися наявністю підсистеми пошуку інформації, для чого повинні бути і бути доступними каталоги всього супроводу предметної області навчання; можливою наявністю комунікативного посередника (персонажа), який дозволяв би

перемикати учня з комунікації «людина - людина» в комунікацію «людина - комп'ютер», допомагав легко і органічно переміщатися зі світу реального в світ віртуальний.

Отже, ефективність використання інформаційних комп'ютерних технологій у майбутній професійній діяльності.

У підготовці фахівця можна умовно виділити дві складові частини: вміння працювати з комп'ютерними технологіями та вміння їх використовувати в навчально-виховному процесі. При дотриманні об'єктивних умов, необхідних для успішного формування у студентів знань, умінь і навичок використання комп'ютерних технологій в навчальному процесі. До них відноситься засвоєння студентами системи знань про можливості та ролі інформаційних комп'ютерних технологій в процесі навчання, системи необхідних умінь і навичок роботи з комп'ютерними технологіями, а також способів використання інформаційних комп'ютерних технологій в навчальному процесі.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Вільчковський Е.С., Курок О.І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: навч.посіб. Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. 428 с.
2. Вовк В. М. Автоматизированные информационно-диагностические системы контроля физического состояния учащейся молодежи. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: зб. наук.праць; [за ред. С.С. Єрмакова]*. Харків: ХДАДМ (ХХП), 2002. № 9. С. 82–89.
3. Вовковінська Н. Про стан інформатизації освіти в Україні *Інформатика*. 2003. №21. С. 18–19.
4. Волков В. Ю. Компьютерные технологии в физической культуре, оздоровительной деятельности и образовательном процессе. *Теор. и практ. физ. культ.* 2001. № 5. С.56.
5. Зімнухова Л. О. Використання ІКТ в освітньо-виховному процесі в ДНЗ. URL: [http://static.klasnaocinka.com.ua/uploads/editor/6564/443009/sitepage\\_53/files/zimnuhova\\_dosvid1.pdf](http://static.klasnaocinka.com.ua/uploads/editor/6564/443009/sitepage_53/files/zimnuhova_dosvid1.pdf).
6. Кожухова Н. Деякі аспекти фізичного виховання дошкільнят. *Дошкільнє виховання*. 2000. № 23.

## КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ РОЗВИТКУ ЕСТЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Проблема професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти є актуальною в сучасній українській науці. Різні аспекти проблеми формування професійної компетентності фахівців дошкільної освіти досліджують провідні вітчизняні науковці: Л. Артемова, Г. Беленька, І. Бех, А. Богущ, Н. Гавриш, І. Дичківська, К. Крутій, В. Ляпунова, І. Рогальська-Яблонська та ін. Вивчення фахових компетентностей учителів мистецьких дисциплін є предметом наукового пошуку Л. Масол, Г. Падалки, О. Ростовського, Г. Сотської, О. Рудницької, О. Щолокової та ін.

Проведений нами аналіз сутності поняття «естетична компетентність майбутніх вихователів», з'ясування її структури [5]., створило підґрунтя для виокремлення критеріїв і відповідних показників розвиненості означеної якості у фахівців дошкільної галузі.

У Великому тлумачному словнику української мови визначено критерій як підставу для оцінки, визначення або класифікації чогось, мірило [2].

В. Беспалько тлумачить критерій як об'єктивну кількісну міру деякого явища, або кількісне виокремлення його сторін [1].

Кожен критерій має бути придатним для діагностування, надаючи можливості дослідити особистість студента на всіх рівнях розвиненості в нього певної якості, а також проаналізувати взаємозв'язок та взаємодію всіх структурних компонентів досліджуваного. Саме на цьому наголошують В. Сластьонін та Л. Подимова: «за допомогою критеріїв мають встановлюватись зв'язки між складними компонентами досліджуваного утворення, а критерії мають визначатися через сукупність специфічних ознак, що відображають усі структурні компоненти, засвідчуючи динаміку якості, що вимірюється у часі» [4].

За твердженням А. Капської, критерій має бути об'єктивним, відображати суттєву інформацію, бути стандартом оцінювання результатів діяльності. [3]. Кожен критерій містить групу якісних показників, що розкривають його зміст і характеристики.



Поняття «показник» тлумачиться як свідчення, доказ, ознака чого-небудь [2], що і є компонентом критерію.

Аналіз наукового доробку вчених, розуміння тлумачення поняття «критерій», обґрунтування структури естетичної компетентності майбутніх вихователів [5] дав нам можливість визначити такі критерії розвитку естетичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти: мотиваційний, особистісний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний.

Виходячи з того, що показник є ступенем прояву критерію, ми виокремлюємо низку показників визначених критеріїв розвитку естетичної компетентності майбутніх вихователів. Мотиваційний: 1) наявність позитивної естетичної спрямованості майбутнього вихователя до розвитку та прояву власної естетичної компетентності; 2) усвідомлення цінності естетичних знань, умінь, навичок педагога і застосування їх у процесі естетичного виховання дошкільників; 3) усвідомлення необхідності розвитку естетичної компетентності; 4) потреба в постійному вдосконаленні власної естетичної компетентності. Особистісний: 1) наявність особистісно-професійних якостей у майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, необхідних для здійснення естетичного виховання дошкільників; 2) ступінь прояву естетичних почуттів майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти; 3) гнучкість і самостійність асоціативного мислення; 4) адекватність естетичних почуттів. Когнітивний: 1) наявність естетичних знань у майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти; 2) наявність психолого-педагогічних знань необхідних для здійснення естетичного виховання дошкільників; 3) наявність методичних знань у галузі естетичного виховання дошкільників; 4) наявність знань про структуру естетичної компетентності вихователя і засоби її розвитку. Діяльнісний: 1) наявність художньо-естетичних умінь у майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти; 2) наявність психолого-педагогічних умінь необхідних для реалізації завдань естетичного виховання дошкільників; 3) наявність методичних і спеціальних умінь у майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти; 4) наявність умінь вдосконалювати власну естетичну компетентність. Рефлексивний: 1) наявність здатності до адекватного самоаналізу розвиненості естетичної компетентності; 2) взаємооцінювання рівнів розвитку естетичної компетентності майбутніх вихователів; 3) самооцінювання розвиненості естетичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Отже, визначені нами критерії та показники уможливають об'єктивне оцінювання розвиненості естетичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

### ЛІТЕРАТУРА

1. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии. М. : Педагогика, 1989. 192 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
3. Капська А. Й. Деякі особливості формування готовності студентів до професійної творчості. Моделювання виховної діяльності в системі професійної підготовки студентів: теорія, практика, програми. Київ. 1998. 192 с.
4. Подымова Л.С. Педагогика: Инновационная деятельность. М.: ИЧП «Изд-во Магистр». 1997. 308 с.
5. Рожнова В.М. Сутність та структура естетичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. Серія: Педагогічні науки, 2019. Вип. 40. С. 71-78.

**Свистун Ольга**  
**Аспірантка 82-011-з групи, ФТПО**

### **ФОРМУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ STEM-ОСВІТИ**

Безперервний розвиток ІТ-галузі, робототехніки та новітніх технологій потребує кваліфікованих та досвідчених майстрів своєї справи, а звідси й потреба в якісному навчанні здобувачів освіти технічним напрямкам. Тому один із перспективних напрямів роботи є впровадження STEM-освіти.

Питання підвищення якості освіти шляхом її технологізації привертають увагу В. Беспалька, В. Гузеєва, М. Кларіна, Л. Мітіної, М. Моревої, Г. Селевка, А. Сластьоніна та інших. Однак серед науковців не сформувався єдиного погляду на зміст технологічної компетентності. Тому для виявлення основних напрямів формування у майбутніх учителів технологічної компетентності в процесі їх професійної підготовки на етапі навчання у вищій педагогічній школі, необхідно з'ясувати її сутність.

Як систему креативно-технологічних знань, здібностей і стереотипів інструменталізованої діяльності з перетворення об'єктів (разом із суб'єктом і процесами) педагогічної дійсності розглядає технологічну компетентність Н. Манько. При цьому наголошується, що для цілеспрямованого формування технологічної компетентності педагога необхідно застосовувати адекватні педагогічні регулятиви, які вибудовуються з оперттям на об'єктивні дані інструментально-формуючої педагогіки. Сукупність цих регулятивів охоплює матеріалізовані інструментальні засоби і процедури, завдяки яким реалізуються її цілепокладальні, інформаційні, формуючі, моніторингові і конструктивно-прогностичні функції [1].

Наголошуючи на тому, що технологічна компетентність є складовою цілісної професійно-особистісної структури педагога, О. Нікіфорова пропонує інтерпретувати її як комплекс умінь проектування педагогічного процесу, починаючи з цілепокладання, вибору оптимального та адекватного змісту і способів здійснення педагогічної діяльності, і завершуючи аналізом і рефлексією відповідності отриманих результатів запланованим [2].

У характеристиці технологічної компетентності простежується її тісний зв'язок із педагогічною майстерністю: чим вищою є технологічність педагога, тим Проблеми підготовки сучасного вчителя вищий рівень його майстерності. Аналогічної думки дотримується О. Кириченко, яка зазначає, що компетентний інженер-педагог нарівні з міцними техніко-технологічними знаннями повинен володіти методикою їх передачі учням і робітникам, володіти високим рівнем професійної майстерності. Під останньою розуміється синтез теоретичних знань і високорозвинених умінь, що виявляються через творчість і втілюються в ній [3, с. 1].

Проаналізувавши ряд наукових досліджень та публікацій, хочеться звернути увагу, що на сайті ІМЗО поняття STEM-освіти визначено як: «низку чи послідовність курсів або програм навчання, яка готує учнів до успішного працевлаштування, до освіти після школи або для того й іншого, вимагає різних і більш технічно складних навичок, зокрема із застосуванням математичних знань і наукових понять. Це напрям в освіті, при якому в навчальних програмах посилюється природничо-науковий компонент + інноваційні технології. Технології використовують навіть у вивченні творчих, мистецьких дисциплін» [3].

STEM дозволить зміцнити та вирішити актуальні проблеми майбутнього завдяки інновацій, забезпечить розвиток у школярів навичок

критично мислити, вчасно реагувати на зміни та стати творчою особистістю.

Проведені нами теоретичні дослідження показують, що технологічна культура вчителів одна з основних компонентів фундаменту, яка сприяє розвитку STEM-освіти. Сформованість технологічної компетентності є необхідною вимогою фахової підготовки майбутніх педагогів.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Манько Н. Н. Теоретико-методические аспекты формирования технологической компетентности педагога : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.01 / Манько Наталия Николаевна. – Уфа, 2000. – 227 с.

2. Никифорова Е. И. Формирование технологической компетентности учителя в системе повышения квалификации : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.08 / Никифорова Елена Ивановна. – Чита, 2007. – 242 с.

3. Кириченко О. М. Методика формування творчих умінь у майбутніх інженерів-педагогів швейного профілю : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія і методика навчання з технічних дисциплін» / О. М. Кириченко. – Харків, 2004. – 20 с.

4. Курносенко О. В. STEM-освіта: проблеми та напрямки впровадження / О. В. Курносенко. – Режим доступу: <http://internet-confer.16mb.com/stattuchasnik-v-konferenc/-dinii-v-dkritii-osv-tn-i-prost-r-proble/stem-osv-ta-problemi-tanaprjamki-vprova.html>

**Середа Тетяна**

**Аспірантка 82-011-з групи, ФТПО**

## **ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ТЕМИ ЗАНЯТТЯ З АНАТОМІЇ ЛЮДИНИ «БУДОВА ОРГАНІВ ЕНДОКРИННОЇ СИСТЕМИ» В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР**

Система професійної медичної освіти на сьогоднішній день повинна відповідати сучасним вимогам суспільства, а саме: задовольняти потребам особистості у професійній реалізації, забезпечувати якісне та доступне здобуття професійних кваліфікацій, формувати новий імідж професійної освіти. [2, с. 4]

Професіоналізм – це високий рівень кваліфікації, отже, навчання в медичному закладі є періодом професійного становлення особистості; саме тому освіта, яку отримують студенти-медики є особистісно-зорієнтованою, має гуманістичний характер, базується на загальнолюдських цінностях.

Погоджуємося с думкою Н. Невмержицької, що на відміну від інших професій, медицина щільно пов'язана зі здоров'ям та життям людини, тому вимагає від майбутнього фахівця не тільки наявність міцних знань і майстерних практичних навичок, а ще й особливих моральних якостей: людяності, гуманізму, доброти, чуйності та духовної щедрості [3, с. 67]

Складність роботи сучасного викладача визначається вмінням стимулювати й організувати студентів до праці, розвивати їх пізнавальний інтерес, нестандартне мислення, творчу активність, викликати потребу самостійно опановувати навчальний матеріал з подальшим застосуванням знань і умінь в практичній діяльності.

Вважаємо необхідним зазначити, що з метою розвитку креативного мислення у студентів та успішної реалізації особистісно-зорієнтованого навчання, є доцільним активне впровадження в педагогічний процес інноваційних технологій, які орієнтовані на активну взаємодію студентів між собою, а не тільки викладачем. [1, с. 23]

Наведемо приклади використання навчальних завдань при вивченні теми заняття з анатомії людини "Будова органів ендокринної системи" з використанням інтерактивних форм. Творче завдання на закріплення матеріалу з вивченої теми: студенти складають віршовані загадки, суть завдання полягає в тому, що в завуальованій, алегоричній формі зашифровані структурні особливості клітин, тканин, органів, систем органів та їх фізіологічні властивості; для їх вирішення необхідно мати не тільки певний об'єм медичних знань, але й широкий кругозір. Відгадування загадок – це одна із нестандартних форм навчання, що сприяє засвоєнню анатомічних термінів, їх запам'ятовуванню та переводу професійної термінології в активну лексику.

1. Система ендокринна  
 З мозком й кров'ю нерозривна.  
 Гіпофіз і гіпоталамус  
 Регулюють працю залоз.  
 Треба тільки пригадати,  
 Де ті залози шукати.  
 Але серед них, між іншим.  
 Є залоза найголовніша

Я топографію скажу,  
 А ви назвіть цю залозу.  
 Наче вершник посідає,  
 Sella turcica займає  
 У самому центрі craniale,  
 Там де os sphenoidale.

*Яка ендокринна залоза міститься на Sella turcica os sphenoidale?*

2. Повертаємося зараз  
 До дрібних на шії залоз.  
 Там чотири горошини  
 Регулюють (що?) в людини.

*Вкажіть назву дрібних парних ендокринних залоз людини, що розташовані позаду щитоподібної залози. Що вони регулюють в організмі?*

Робота зі студентами завжди є складною та відповідальною справою, оскільки вимагає від педагога високої професійної підготовки, глибоких знань з різних галузей. Таким чином, вважаємо визначення ефективних форм та методів впровадження інноваційних технологій в процесі фахової підготовки майбутніх медичних сестер.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: підручник/ І.М. Дичківська. – 2-ге вид., доповн. – К.: Академвидав, 2012.
2. Кордон В., Костецька В. Нетрадиційні форми й методи проведення занять – шлях до успіху. *Освіта. Технікуми, коледжі*. 2009. № 2 (23). С.4-5.
3. Невмержицька Н. Виховання любові до обраної професії у студентів медичного коледжу. *Освіта. Технікуми, коледжі*. 2016. № 1 (39). С.67-68.

**Тробиук Наталія**  
 Аспірантка 81-011-з групи, ФТПО

#### ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ТОЛЕРАНТНОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ НГУ

Історія свідчить, що гармонійний і успішний розвиток суспільства, можливий лише за умов мирного співіснування в ньому, толерантного ставлення один до одного. Толерантність є важливим чинником цивілізованої

поведінки громадянина, потребою часу на тлі мультикультурності контексту соціального життя кожної країни Європи, на тлі конфліктів останніх десятиліть. [6]

У процесі навчання майбутніх офіцерів Національної гвардії України у закладах вищої освіти, особлива увага приділяється розвитку відповідних особистісних рис, потрібних для реалізації набутого досвіду і отриманих знань, спроможність та готовність реалізувати свій професійний потенціал. Однією з таких рис є толерантність офіцера, що виявляється, на нашу думку, в проявленні або пригніченні на підставі вимог нормативно-правових актів терпимості до різних поглядів, норм поведінки, звичок особи, групи осіб з якими офіцер здійснює комунікації у процесі службово-бойової діяльності.

У різних аспектах сучасної науки активно обговорюється проблема толерантності, проведено цілий ряд теоретичних та імперичних досліджень. Серед сучасних авторів, що розглядають проблему толерантності: Барбелко Н.С., Грива О.А. Ремньова А.Г., Крук С.І. Наукові дослідження сьогодення демонструють різні підходи до розуміння феномену “толерантність”. Аналіз цих досліджень, а також аналіз змісту деяких аспектів толерантності дають змогу зробити висновок, що формування толерантності у представників різних професій науковцями висвітлено недостатньо. Досліджень проблеми формування толерантності у професійній діяльності, що забезпечує стабільність у мирному співіснуванні суспільства досить небагато. Головнокомандуючий британськими збройними силами генерал Девід Річардс, в минулому командуючий частинами НАТО в Афганістані, зауважив, що основними засобами для здолання Аль-Каїди повинні бути просвіта, економічне процвітання, розуміння і демократія. У своєму дослідженні ми будемо опиратися на твердження, що виявлення толерантності не означає погоджуватись з усім, що несправедливості і насиллю потрібно протистояти за допомогою мирних засобів і перш за все це вміння вести діалог, переконувати, знаходити компроміси. На нашу думку, враховуючи специфіку своєї діяльності, саме офіцери Національної гвардії України можуть бути прикладом і гарантом толерантних взаємовідносин, мирного співіснування в державі.

Військовослужбовці Національної гвардії України з метою виконання покладених на Національну гвардію України завдань мають право, у разі залучення до виконання завдань з охорони громадського порядку здійснювати превентивні та поліцейські заходи примусу відповідно до Закону України «Про Національну поліцію», в якому зазначено, що за будь-яких обставин

заборонено сприяти, здійснювати, підбурювати або терпимо ставитися до будь-яких форм катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання, а також забороняються будь-які привілеї чи обмеження за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовною або іншими ознаками.[2]

Толерантність як інтегральну якість особистості, яка виявляється як здібність особистості протистояти агресії, фрустрації, стресу, ризику, невизначеності зберігаючи стійкість розглядає Клімова М.В. у своїх дослідженнях.[4]

Специфіка військової служби характеризується певними особливостями: чіткий розпорядок і визначеність дій в службовій діяльності; постійна підпорядкованість в процесі служби; управлінська авторитарність командирів; перебування під неперервним контролем; певні обмеження в процесі службово-бойової діяльності. В умовах напруженості, невизначеності, зростаючих навантажень, які пропонує нам сучасна епоха глобалізації, актуальними стають питання: формування толерантності та адаптація людини до екстремальних ситуацій. Тому, на нашу думку, виховуючи толерантність під час навчання у військовому закладі вищої освіти, ми охопимо такі аспекти, як виховання поваги до інших; подолання насильства та агресії формуючи негативне ставлення до цих понять; толерантне спілкування та розвиток здібностей до нього; відповідальність перед собою та колективом; ефективна взаємодія; адаптація до екстремальних ситуацій; здібність протистояти агресії, фрустрації, стресу, ризику, невизначеності. Толерантність військовослужбовця забезпечить можливість розвитку міжособистісної взаємодії в будь-якій соціальній сфері, відповідальність перед колективом та самодисципліну, здатність приймати виклики невизначеності й реалізовувати продуктивні рішення в умовах невизначеності.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про Національну гвардію України» від 13.03.2014 № 876-VII // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18>
2. Закон України «Про Національну поліцію України» від 13.03.2014 № 580-VIII // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>



3. Капітоненко М.Г. Культура миру: посібник з толерантності. Міжнародний центр перспективних досліджень. URL: [http://icps.com.ua/assets/uploads/images/images/eu/t\\_tolerantnist\\_2018\\_ukr.pdf](http://icps.com.ua/assets/uploads/images/images/eu/t_tolerantnist_2018_ukr.pdf)
4. Климова М.В., Волкова И.В. Проектирование социокультурной среды развития толерантности у подростков . *Современные проблемы науки и образования*. 2011. № 6. URL : [www.science-education.ru/97-4783](http://www.science-education.ru/97-4783)
5. Крук С. І. Формування толерантності в особового складу підрозділів з надзвичайних ситуацій: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07. Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. Т., 2011. 21 с.
6. Татарчук Д. Роль концепту “толерантність” у формуванні фахової компетентності студентів-журналістів *Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe (East European Scientific Journal) #11 (51)*, 2019

**Тропак Богдан**  
**Аспірант 83-011 групи, ФТПО**

## **УМОВИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ**

Формування інформатичної компетентності (ІК) вчителя трудового навчання розглядається, сьогодні, як невід’ємна складова реформи системи вищої педагогічної освіти в цілому, основна мета якої передбачає підготовку технічного і технологічно освіченого фахівця відповідно до вимог інформаційного суспільства, формування необхідних знань, умінь і навичок технічного характеру та формування основних компонентів інформаційної культури.

У зв’язку з цим гостро постає проблема підготовки інформатично компетентних педагогів засобами інформаційно-комунікаційних технологій, формування яких йде впродовж усього навчально-виховного процесу у закладах вищої освіти.

Системне, цілісне уявлення про інформатичну компетентність, виділення її структури, обґрунтування критеріїв, функцій і рівнів її сформованості, дозволяє цілеспрямовано і ефективно організувати навчальний процес в рамках освітньої діяльності, підвищити рівень професійних знань, приймати ефективні рішення в навчальній роботі, цілеспрямовано і системно розвивати майбутнього вчителя трудового

навчання. Інформатична компетентність вчителя передбачає широке використання комп'ютерної техніки, електронних варіантів навчальних матеріалів, навчальних програм, педагогічних технологій творчого характеру.

Саме тому кожен студент повинен чітко усвідомити, що комп'ютер та периферійне обладнання є основними інструментами в його майбутній професійній діяльності, які здатні полегшити розв'язок цілого ряду професійних завдань. Адже, сьогодні кваліфікований фахівець повинен вміти серед широкого кола програмних засобів відшукати такий програмний засіб, який досить швидко та ефективно допоможе отримати потрібний результат.

Тому в процесі навчання викладач повинен формувати у майбутніх вчителів трудового навчання вміння здійснювати правильно постановку задачі, прогнозувати і передбачати її результати; свідомо і творчо вибирати оптимальні способи її розв'язання з урахуванням наслідків; швидко оволодівати новітніми технологіями; виявляти потреби в програмному забезпеченні відповідно до педагогічної діяльності, розробляти свій алгоритм її розв'язання, аналізувати результати роботи тобто формувати високий рівень професійної компетентності.

Керування процесом формування інформатичної компетентності майбутнього вчителя трудового навчання передбачає, що в ньому спеціально задаються параметри, які визначають бажаний рівень сформованості інформатичної компетентності, тобто створюються умови, які мають безпосередній позитивний вплив на цей процес.

Отже, процес формування інформатичної компетентності потребує забезпечення певними педагогічними умовами, які дозволять досягти бажаного результату.

Аналіз педагогічної діяльності вчителя дозволяє виділити наступні рівні формування інформаційної компетентності:

- рівень споживача інформації;
- рівень користувача комп'ютером;
- рівень логічного функціонування і знання характеристик устаткування;
- рівень наочно-специфічних завдань на основі творчого підходу.

Основними педагогічними умовами, що впливають на формування ІК педагога є:

а) створення професійно орієнтованих завдань, педагогічних ситуацій на уроці, що створюють мотивацію оволодіння інформаційними технологіями;

б) навчання за допомогою наочних моделей, засобів мультимедіа, інтернет ресурсів, стимулюючих процес формування ІК;

в) виконання творчих проєктів з врахуванням навчальної спеціалізації педагогів з використанням інформаційних технологій

Основними елементами процесу формування інформатичної компетентності є:

- уміння застосовувати інформаційні технології для демонстрації друкованих графічних документів;
- уміння використовувати інформаційні технології для демонстрації аудіо- і відеоматеріалів на уроці;
- уміння створювати презентації;
- уміння систематизувати і обробляти дані за допомогою таблиць, технологічних карт;
- уміння будувати порівняльні таблиці і виявляти закономірності за допомогою комп'ютера;
- уміння застосовувати інформаційні технології для моделювання процесів і об'єктів, виконання креслень і ескізів;
- уміння використовувати комп'ютерне тестування;
- уміння використовувати мережу Інтернет для вирішення педагогічних питань, збору інформації, участі в телеконференціях, доступу до наукових, педагогічних, методичних даних.

Крім того, ІК є складовою частиною інформаційної, технологічної культури вчителя, виконує інтеграційні функції, служить сполучною ланкою загально педагогічних і спеціальних знань і умінь.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Гуревич Р. С. Формування інформаційної компетентності майбутніх вчителів засобами мультимедіа-технологій. Наукові записки, 2007. С. 38-41.(Серія: Педагогіка.)

2. Зелінський С. С. Формування інформатичної компетентності майбутніх інженерів у процесі професійної підготовки : дис. Канд. : 13.00.04 / Зелінський Сергій Сергійович – Київ, 2016. – 217 с.

3. Нітченко Г. М. Інформаційна компетенція як складова професійної компетентності майбутнього вчителя трудового навчання. Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка: збірник. Чернігів: ЧДПУ, 2007. Вип. 45. С. 77–83. (Серія: Педагогічні науки).

4. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования, М.: Народное образование. 2003. № 2. С. 58-64.

**Труш Ірина**  
**Аспірантка 82-011 групи ФТПО**

### **ВИКОРИСТАННЯ НОВІТНІХ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗДО**

Сучасне суспільство розвивається досить швидкими темпами, тому відбуваються вагомі зміни у системі освіти. Педагог, навіть найталановитіший, уже не може бути єдиним джерелом інформації. Традиційне навчання, побудоване на принципах авторитаризму, перевагою репродуктивної діяльності над пошуковою не відповідає вимогам часу. Тому настала необхідність переходу від «передачі знань» до «навчання вчитися», «навчати жити». Одним із основних завдань закладів вищої педагогічної освіти є модернізація системи педагогічної освіти шляхом упровадження нових, раціональних підходів до реалізації продуктивних технологій у підготовці майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Актуальність даної освітньої тенденції зумовлена потребами сучасного суспільства в яскравій, творчій особистості, яка самостійно визначає пріоритети для саморозвитку, прагне до постійного самовдосконалення, розвитку в професійної діяльності, є здатною прийняти нестандартне рішення у складних ситуаціях, продукувати нові ідеї.

Сучасні дослідження, що розкривають окремі сторони фахової підготовки майбутніх вихователів ЗДО, висвітлено в роботах Г.Беленької, А.Харківської, Н.Лисенко, З.Плохій, Н.Грама та інших. Низка публікацій вітчизняних дослідників яскраво ілюструє, що підготовка майбутнього фахівця дошкільної освіти, у першу чергу, повинна відповідати вимогам сучасності, адже це перша освітня ланка, від якої залежить рівень освіченості й вихованості майбутнього покоління [2]. Підготовка такого фахівця дошкільної освіти потребує впровадження в освітній процес закладу вищої освіти нових інтерактивних технологій навчання, що сприятимуть формуванню особистості сучасного, компетентного педагога.

Інтерактивний – здатний до взаємодії, діалогу. Інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, що має за мету створити комфортні умови навчання, за яких кожен студент відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність [1].

Суть інтерактивних технологій навчання полягає в тому, що освітній процес будується на умовах постійної, активної взаємодії всіх студентів. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де студент і викладач є рівноправними суб'єктами освітнього процесу, що сприяє створенню атмосфери співпраці, взаємодії у студентському колективі, формуванню цінностей, навичок і вмінь [3].

Дидактичною метою використання інтерактивних технологій у процесі фахової підготовки майбутнього вихователя є розвиток його творчого потенціалу; здатності до самосвідомості і самоуправління; уміння раціонально організувати свою діяльність; оперувати інформацією; розвивати професійну компетентність. Інтерактивні технології за домінуючими формами організації навчально-пізнавальної діяльності розподіляються на індивідуальні, парні, групові, колективні. У таких же форматах відбувається і професійна діяльність вихователя. Так, наприклад, у ході проведення заняття, дидактичної, рухливої гри з дітьми дошкільного віку він працює з усією групою або підгрупою з 8-12 дітей, проводячи індивідуальну роботу – з однією, двома дітьми. Отже, застосування індивідуальних, парних, групових та колективних інтерактивних технологій надає можливість підготувати майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти до самостійної роботи, відчути різницю й опанувати особливості спілкування в парі, великих і малих групах.

За методами навчання виокремлюються інформаційні, проблемно-пошукові, імітаційно-ігрові, дослідницькі інтерактивні технології. Їх впровадження у процес підготовки майбутніх вихователів забезпечує максимальне наближення освітньої діяльності до умов професії, розвиток дослідницьких якостей майбутнього фахівця, механізмів аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, критичного та творчого мислення. За домінуючими засобами навчання інтерактивні технології поділяються на гомоорієнтовані (основний партнер у взаємодії людина або група осіб) та техноорієнтовані (переважають технічні засоби навчання) [4].

Застосування гомоорієнтованих інтерактивних технологій сприяє розвитку соціальної компетентності, розвиває комунікабельність, здібності до самопрезентації, уміння успішно долати конфліктні ситуації.

Техноорієнтовані інтерактивні технології надають змогу розвинути технологічну й інформаційно-технологічну компетентності, навчитись використовувати технології в освітніх цілях, оволодіти засобами отримання інформації для вирішення освітніх, а надалі для більш широкого кола завдань, набути навички, що дають можливість продовжувати освіту протягом усього життя.

Отже, використання новітніх технологій інтерактивного навчання майбутніх вихователів ЗДО значною мірою підвищує ефективність освітнього процесу, сприяє високому інтелектуальному розвитку, забезпечує оволодіння навичками саморозвитку особистості, можливість думати, творити, спілкуватися.

### ЛІТЕРАТУРА

1. Буркова Л. В. Соціономічні професії: інноваційна підготовка спеціалістів у вищих навчальних закладах : монографія. Київ: Інформ. системи, 2010. 278 с.
2. Підготовка вихователя до розвитку особистості дитини в дошкільному віці: монографія /за заг. ред. І. І. Загарницької. Київ, 2009. 310 с.
3. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання. Київ, 2007. 144с.
4. Сердюк Т. В. Інтерактивні технології навчання суспільних дисциплін як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів вищих навчальних закладів I–II рівнів акредитації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.09 «Теорія навчання». Кривий Ріг, 2010. 21 с.

Ухналь Ольга

Аспірантка 82-011-з групи, ФТПО

### ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІСТОРІЇ В ПРОЦЕСІ ЇХ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Обличчя світу суттєво змінилося в XXI столітті. Нове покоління потребує більше інформації як отримувати так і ділитися нею [5]. Сьогодні домінуючими об'єктами виробництва та споживання стають інформаційні продукти і послуги [2]. Суспільство вимагає, потребує нових швидких змін тому інформація має властивість змінюватися, інтерпретуватися, засвоюватися. З вище згаданого тепер очевидно, чому до сучасного вчителя висуваються вимоги бути готовими до постійного саморозвитку,

самовдосконалення, вміти отримувати, вишукувати потрібну інформацію, аналізувати її. Особливо вчитель історії, який вивчає першоджерела формування суспільства, його розвиток, потреби, повинен постійно самовдосконалюватися.

Загалом самостійне вдосконалення має певну поетапність: самостійне вдосконалення та прийняття свідомого рішення, планування та вироблення програми самостійного вдосконалення; практична діяльність, яка є безпосередньою з реалізації поставлених завдань, пов'язаних із роботою над самим собою; самоконтроль та самокорекція цієї діяльності [3,с.24]. Головною особливістю вчителя з будь-якого предмета є те, що він навчається впродовж усього життя, щоб бути завжди сучасним, взірцем для молодого покоління.

Вчитель історії, який формує інформаційно-комунікаційну компетентність в учнів, припускає формування в учнів універсальних навичок критичного мислення і вирішення поставлених цілей [4]. До таких цілей відносяться уміння спостерігати і робити логічні висновки, використовувати різні знакові системи і абстрактні моделі, аналізувати ситуацію з різних точок зору, розуміти загальний контекст і приховане значення висловів, неухильно працювати над підвищенням своєї компетентності в цій сфері [4].

Історія - є усним предметом, який передбачає використання різних засобів наочності: документальні, художні, демонстраційні, роздаткові, картографічні, графічні. Але чільне місце на даний час посідають технічні засоби навчання: аудіо та звукові, кінофільми. Та з появою мережі інтернет стало популярно використовувати та впроваджувати у практику педагога нестандартні уроки або інтегровані такі як: урок-подорож, урок-екскурсія, урок-казка, урок-КВК, інтегрований урок інформатики та історії, географії та історії, музичного мистецтва та історії і т.д. Ці уроки цікаві ще й тим, що в собі поєднують елементи різних моделей та технологій навчання. А такі уроки без комп'ютера та мультимедійних засобів неможливі. Це зацікавлює та прискорює процес засвоєння учнями навчального матеріалу, а також формуванню інформаційно-комунікаційної компетентності. За допомогою мультимедійних засобів та комп'ютерних технологій можна використовувати будь-які форми роботи: групові, парні, індивідуальні за допомогою різних програм, мультимедійних презентацій. На даний час дуже мало кабінетів історії оснащені новими мапами, робота з якими займає провідне місце на уроці історії для формування просторової компетентності тому вчителі використовуються електронні мапи, які не потребують окремо вивільненого місця в кабінеті. Вчителі історії використовують різні методи роботи: бесіди,

розповіді, які є класикою для будь-якого предметі, але з'явилися інтерактивні методи навчання, які вимагають від вчителя легкого володіння комп'ютером, програмовим забезпеченням. Це і метод проєктів, використання якого досить ефективний під час великого об'єму навчального матеріалу тут використовують програму POWER POINT – презентації, скрайбінг, різні комп'ютерні програми, володіння якими вимагають від вчителя бути вільним користувачем персонального комп'ютера.

Використання такої кількості інформаційно-технічних та комп'ютерних засобів навчання стануть ключовим моментом в етапах формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів від етапу ознайомлення до творчого, коли учень отримавши інформацію, створює свій новий і це буде самими головним досягненням вчителя, навчити критичному мисленню свого учня, який матиме змогу з великої маси інформації відсіяти саме ту, яка буде основою його знанневого фундаменту.

Отже, інформаційно-комунікаційна компетентність як один із засобів самовдосконалення є необхідною умовою формування професійної компетентності педагога, якщо – це сходінка педагога на шляху до професійного зростання. що забезпечить якість освіти [1, с. 79].

## ЛІТЕРАТУРА

1. Дегтярьова Г. Інформаційно-комунікаційна компетентність педагога як засіб професійного самовдосконалення. *Педагогічні науки*. 2015. № 64. С.75-81
2. Колісніченко С.В. Інформаційно-комунікативна компетентність учителя історії. URL: [http://ru.osvita.ua/school/lessons\\_summary/administration/41460/](http://ru.osvita.ua/school/lessons_summary/administration/41460/) (дата звернення 29.01.2020).
3. Малихін О.В. Методичні рекомендації для формування у майбутніх учителів потреби в професійній самоосвіті. Кривий Ріг:КДПУ, 2000. 24 с.
4. Прокомпук М.М. Формування інформаційної компетентності в учнів на уроках історії. URL: [http://www.myhailoprokopchuk.edukit.mk.ua/dosvid/formuvannya\\_v\\_uchniv\\_informatsijnoi\\_kompetentnosti\\_iz\\_zastosuvannyam\\_zasobiv\\_naочnosti/](http://www.myhailoprokopchuk.edukit.mk.ua/dosvid/formuvannya_v_uchniv_informatsijnoi_kompetentnosti_iz_zastosuvannyam_zasobiv_naочnosti/) (дата звернення 31.01.2020).



**Хацаюк Олександр**  
**Аспірант 81-011-з групи, ФТПО**

## **ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ, ЯК СКЛАДОВА БОЙОВОЇ ГОТОВНОСТІ**

Кардинальні суспільно-політичні та економічні реформи, які відбуваються в Україні, трансформація силових структур до стандартів НАТО, стрімкий розвиток теорії та практики військової справи, розробка та впровадження новітніх зразків озброєння, застосування сучасної ефективної тактики ведення бойових дій, наявний бойовий досвід – чинники, які суттєво впливають на зміну першочергових завдань, які стоять перед Національною гвардією України та іншими силовими структурами, а також перед системою військової освіти в цілому.

Підготовка, перепідготовка і підвищення кваліфікації осіб офіцерського складу для Національної гвардії України проводиться згідно із законодавством України у вищих військових навчальних закладах Національної гвардії України [2 (ст.10)], а саме: Національній академії Національної гвардії України (НАНГУ) та на Київському факультеті НАНГУ. Сучасний етап реформування вищих військових навчальних закладів освіти до стандартів НАТО передбачає внесення змін до існуючих програм професійної підготовки майбутніх офіцерів, зокрема програм блоку бойової підготовки, що в подальшому забезпечить якісне виконання ними завдань за призначенням.

У свою чергу, використання новітніх педагогічних технологій, методик із сучасними технічними засобами навчання під час практичних занять з дисциплін передбачених блоком бойової підготовки із курсантами НАНГУ під час їх професійного становлення – забезпечує набуття ними необхідної професійної компетентності. Вище зазначена професійна компетентність в майбутньому забезпечить високу їх готовність до виконання завдань за призначенням.

Проблемою вдосконалення професійної підготовки майбутніх офіцерів займалися і займаються наразі такі вчені, як: Бородин Ю.А., Божко С.А., Бухун А.Г., Вареньга Ю.В., Діденко О.В., Калинюк Н.В., Ольховий О.М., Павлов Я.В., Палевич С.В., Полторак С.Т., Яковенко Є.С., Романчук С.В. та інш. Крім цього, питання професійної компетентності майбутніх

офіцерів розглядаються в роботах: Діденка О.В. [1, с. 10-16], Торічного О.В. [4, с. 78-79], Маслія О.М. [3, с. 82-87] та інш. Однак, попри значний інтерес учених до досліджуваного феномена, у наукових дослідженнях не врахований досвід бойових дій на сході України; недостатньо проаналізовані організаційно-педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх офіцерів.

Доцільним вважається розуміння психологічної сутності тверджень «компетентність» та «кваліфікація». Присвоєння кваліфікації військовому спеціалісту вимагає від нього не досвіду в здобутій професії, а відповідності набутих в процесі професійної освіти знань та умінь у відповідності до освітньої програми. Кваліфікація – це ступінь та вид професійної підготовленості, який дозволяє військовому спеціалісту виконувати роботу на певній посаді за фахом. Спеціаліст починає спершу здобувати кваліфікацію, після чого формується відповідний професійний досвід.

Таким чином, актуальність даної теми визначається протиріччями між необхідністю забезпечення військових частин і підрозділів НГУ професійно-компетентними офіцерами та відсутністю спеціально розробленої моделі формування професійної компетентності у курсантів в процесі професійної освіти.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Діденко О. В. Особливості впровадження компетентнісного підходу у професійну підготовку майбутніх офіцерів у ВНЗ. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2014. URL: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadps\\_2014\\_3\\_6.pdf3](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadps_2014_3_6.pdf3).
2. Закон України «Про Національну гвардію». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2014. № 17, ст.594 (ст.1). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/876-18>.
3. Маслій О. М. Логістичний підхід до організації навчального процесу у ВВНЗ - передумова формування компетентності майбутніх офіцерів у сфері військово-економічної логістики. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б.Хмельницького*. 2009. № 4. С. 82-87.
4. Торічний О. В. Теоретико-методичні засади формування військово-спеціальної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі навчання: дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02. Хмельницький, 2013. 605 с.

Черніченко Інна  
Аспірантка 81-011-з групи, ФТПО

## ДІАГНОСТИКА СФОРМОВАНOSTІ ГОТОВНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ДО ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Військові формування, особливо в умовах антитерористичної операції на сході України, мають потребу в кваліфікованому, підготовленому до військової служби особовому складі. Тому актуальним постає питання участі в освітньому процесі викладачів (особливо військовослужбовців) з практичним досвідом роботи у військах. Як правило, такі викладачі мають гарний практичний досвід роботи, досвід спілкування і взаємодії з людьми, але не мають достатнього педагогічного досвіду і виявляються не готовими до освітньої діяльності. Тому для даної категорії осіб у вищих військових навчальних закладах необхідно провадити діяльність по формуванню та розвитку готовності до освітньої діяльності.

У нашому дослідженні ми поставили за мету розглянути питання діагностики сформованості готовності викладачів вищих військових навчальних закладів до освітньої діяльності, зокрема визначити компоненти та рівні готовності.

Розглянемо визначення поняття «готовність». У сучасній науковій літературі готовність, насамперед, пов'язується з діяльністю взагалі (Т. Гармаш) [1, с. 6].

Е. Зеєр визначає готовність як «активно-діяльнісний стан особистості, що відображає зміст задачі, що перед нею стоїть, та умови її розв'язання та відображає умови вдалого виконання будь-якої діяльності» та містить: мотиваційний; орієнтаційний; операційний; оцінний компоненти [2].

У дослідженні А. Резановича готовність була представлена єдністю елементів: мотиваційного, теоретичного, практичного [4].

На основі аналізу літератури та власного бачення проблеми готовність викладачів вищих військових навчальних закладів до освітньої діяльності розглядається нами як інтегральне утворення особистості, що має системну організацію, складну багаторівневу структуру, в якій цілісно взаємодіють мотиваційно-цільовий, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний компоненти, ступінь сформованості яких і визначає здатність до виконання даного виду діяльності на належному рівні.

Звернемося до визначення рівнів готовності. При визначенні рівнів готовності до освітньої діяльності викладачів вищих військових навчальних закладів доцільно, на нашу думку, спиратися на підхід Н. Кузьміної, яка розрізняє п'ять рівнів продуктивності педагогічної діяльності: 1) репродуктивний; 2) адаптивний; 3) локально-моделюючий; 4) системно-моделюючий; 5) системно-моделюючий діяльність і поведінку [3, с. 13].

Спираючись на підхід Н. Кузьміної ми визначаємо чотири рівні готовності до освітньої діяльності викладачів вищих військових навчальних закладів: недостатній, низький, середній, високий. Зазначаємо, що вирізнення великої кількості рівнів готовності ускладнює дослідження, оскільки їх важко диференціювати, тоді, як застосування лише трьох рівнів може знизити вірогідність отриманих результатів.

З метою попередньої оцінки рівнів готовності молодих викладачів вищих військових навчальних закладів до освітньої діяльності нами розроблено опитувальник, що складається з 20-ти запитань, що стосуються кожного з компонентів готовності.

Пілотажне опитування 25 викладачів Національної академії Національної гвардії України з досвідом науково-педагогічної роботи до 5-ти років дозволило виявити, що у значній частині опитаних готовність до викладацької діяльності знаходиться на недостатньому і низькому рівнях (мотиваційно-цільовий компонент – 56%, когнітивний – 64%, діяльнісний – 72%, рефлексивний – 48%).

Молоді викладачі мають значні труднощі у застосуванні сучасних прогресивних технологій освітньої діяльності, у проведенні науково-дослідної роботи, участі у ліцензуванні та акредитації освітніх програм.

Перспективами подальших розвідок у даному напрямку є доопрацювання опитувальника та охоплення дослідженням більшої кількості викладачів вищих військових навчальних закладів, характеристика визначених рівнів готовності, обґрунтування організаційно-педагогічних умов, які здатні забезпечити формування у молодих викладачів достатнього рівня готовності до науково-педагогічної діяльності.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Гармаш Т. А. Готовність до професійної діяльності як передумова ефективної управлінської діяльності майбутнього фахівця із логістики. *Науковий огляд*. 2017. № 4 (36). С. 1– 10.
2. Зеер Э.Ф., Павлова А.М., Садовникова Н.О. Профорентология:

Теория и практика: учебное пособие для высшей школы М.: Академический Проект, Екатеринбург: Деловая книга, 2004. 192 с.

3. Кузьмина Н.В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения. М.: Высш.шк., 1990. 118 с.

4. Резанович А. Е. Развитие готовности студентов вузов к организаторской деятельности : автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 ; Магнитогорск, 2002. 22 с.

**Чмирков Микола**  
**Аспірант 81-011 групи, ФТПО**

## **ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ СУЧАСНОГО ФАХІВЦЯ**

Поняття освіти проявляється в постіндустріальному суспільстві як надбання особистості, як засобу її самореалізації в житті та побудови особистої кар'єри. Все це призводить до змін функцій педагога, цілей, форм, методів навчання та його мотивів. Людству нового суспільства необхідні такі засади, котрі дозволять, з однієї сторони, розуміти один одного, а з іншої – бути фундаментом розвитку творчих можливостей кожної особистості, її самовираження і самореалізації в різних галузях діяльності людини, що стрімко змінюються [3].

Процес швидкого входження сучасної України в світовий і насамперед європейський простір характеризується запозиченням основних стандартів Європи та всього світу. У наш час освітні цілі формуються не на рівні держав, а на міждержавному, міжнаціональному рівнях. У такому випадку основні цілі й пріоритети проголошуються в міжнародних конвенціях та документах і є стратегічними орієнтирами міжнародної спільноти. Інтеграція у міжнародне співтовариство є невід'ємною рисою політики у галузі освіти будь-якої країни. Компетентнісно-орієнтовне навчання стало одним із нових інноваційних підходів, впроваджених до освітніх навчальних програм з метою реалізації таких цілей. Зауважимо, що дослідження компетентісної освіти як у теорії, так і на практиці активно розвивається в зарубіжних країнах, звідки до нас і прийшло саме це поняття [4].

На думку багатьох міжнародних експертів, впровадження компетентнісного підходу до стандартизації змісту освітніх галузей є одним

із основних елементів розроблення стандартів освіти. Тому у провідних країнах світу, де відбувається процес визначення та відбору ключових компетентностей, поширений компетентнісно-орієнтований підхід до стандартизації освіти. Ідея виховання компетентного фахівця з необхідними знаннями, високими моральними якостями та професіоналізмом, котрий в змозі адекватно діяти в різних ситуаціях, використовуючи ці знання і брати на себе відповідальність за свою діяльність, є основою поняття компетентності. Вміння майбутніх фахівців робити та діяти як професіонали, набуття ними спеціалізованих знань на сьогодні є підґрунтям для звернення до компетентнісного підходу.

Вченими були визначені наступні основні характеристики компетентності сучасного фахівця:

- здатність і готовність приймати рішення (при цьому варіант рішення має бути найбільш оптимальним для конкретної ситуації);
- мобільність і оперативність знань (можливість застосування знань та їх інтеграція у відповідній ситуації, враховуючи різні її особливості);
- ефективна та цілеспрямована організація взаємодії з іншими особами за допомогою комунікативних вмінь;
- здатність діяти самостійно та контекстно в широкому форматі з високою ефективністю та відповідальністю;
- наявність загальної та етичної культури, світоглядних позицій, основних ціннісних орієнтирів, мотивів діяльності;
- можливість організації соціальної дії і співорганізації всіх необхідних для цього ресурсів;
- здатність та вміння ефективного задоволення соціальних та особистісних потреб, підґрунтям якого є уміння, знання, цінності, мотивація, досвід, ставлення.
- здатність до освоєння нових методів діяльності та саморозвитку [2, 5].

У 2006 році була прийнята європейська довідкова рамкова структура ключових компетентностей для навчання упродовж життя з метою узагальнення матеріалів наукових досліджень з виконання компетентнісного підходу в освіті. В ній відображено вісім ключових компетентностей: спілкування рідною мовою; спілкування іноземними мовами; математична компетентність і базові компетентності у галузі науки та техніки; цифрова обчислювальна компетентність; соціальна і громадянська компетентності; ініціативність та підприємливість; культурна освіченість та виразність [1].

Таким чином, компетентність як продукт особистої життєвої активності індивіда являє собою не стільки значний обсяг досвіду та здобутих знань, скільки вміння їх використати в потрібний час в процесі своєї діяльності. Сформованість ключових компетентностей сприяє покращенню якості життя людини і надає індивіду можливість ефективно брати участь у багатьох сферах життя. Ключові компетентності є базою професійної компетентності сучасного фахівця, основою для їх формування виступають соціальні та індивідуальні потреби.

### ЛІТЕРАТУРА

1. Локшина О.І. Зміст шкільної освіти в країнах Європейського Союзу: теорія і практика (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.) : монографія. К.: Богданова А.М., 2009. 404 с., С.134-135
2. Національний освітній глосарій: вища освіта / за ред. Д. В. Табачника і В. Г. Кременя. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди»», 2011. 100 с.
3. Новиков А.М. Методология образования. М.: Эгвес, 2006. 488 с.
4. Овчарук О. В. Розвиток компетентнісного підходу: стратегічні орієнтири міжнародної спільноти. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи*. К.: К. І. С., 2004. 112 с.
5. Пометун О.І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: монографія / під заг. ред. О.В.Овчарук]. К., 2004. 112 с.*

## 013 ПОЧАТКОВА ОСВІТА

Голубенко Сніжана  
Аспірантка 81-031 групи, ФПО

### ІНТЕГРОВАНІЙ ПІДРУЧНИК – ПІДРУЧНИК ДІТЕЙ НОВОГО ПОКОЛІННЯ «АЛЬФА»

«Школа має бути в авангарді суспільних змін», – зазначено в Концепції нової української школи. В умовах надстрімкого розвитку науки, техніки й технологій змінюються підходи до форм, методів і засобів організації навчання. Ми вважаємо, що для дітей, які народжені з «планшетами в руках», які ніколи не зрозуміють, навіщо їм носити до школи тяжкі паперові книжки, якщо всі підручники можна переглядати на смартфоні або планшеті, особливе значення мають процес інноваційних освітніх програм і шкільних підручників нового покоління. Адже, невдовзі педагоги зустрінуться з класами, які справді відрізнятимуться від усіх попередніх. До школи йдуть представники нового покоління – «Альфа». Що їм може запропонувати школа, у якій навчалися ми з вами – покоління X, Y та Z? Останні декілька десятиліть школа залишалася для нас основним, а подекуди – єдиним джерелом інформації. Сьогодні ж звичні методи навчання вже не працюють з дітьми Інтернету.

Стратегічно новим спрямуванням у процесі оновлення змісту й методик навчання освітнього процесу стають інтегровані підручники.

Дослідження М. Бурди, Ф. Жерара, О. Савченко та інших вчених присвячені методології розроблення шкільного підручника: розробленню теоретичних засад, наукових підходів і принципів формування змісту й структури підручника та вимог до його якості [2, 4,7]. Інноваційні підходи до розроблення навчальної книги та вимоги до підручника в контексті Нової української школи висвітлено в працях О. Барановської, Н. Бібік, Т. Засекоїної, О. Топузова, С. Трубачевої та інших дослідників [1-3, 6].

Інтегровані підручники бувають двох видів: одні з них об'єднують навчальний матеріал кількох освітніх галузей («Горішок» – інтегрований підручник для 1 класу, який об'єднує базовий зміст таких навчальних предметів: навчання грамоти, математика, ознайомлення з навколишнім (М.Вашуленко, Н.Бібік, Л.Кочина)), інші – інтегрують зміст освіти у межах одного навчального предмета.



Інтегрований підручник є відтворенням змісту освіти, серед провідних принципів якого: відповідність змісту загальної освіти потребам суспільства; єдність змістової й процесуальної сторін навчання; індивідуалізація і персоніфікація навчання на основі диференціації. Обов'язковими елементами змісту підручника є: предметні наукові знання, способи освітньої діяльності і розвитку, досвід творчої діяльності і досвід ціннісних відносин.

Сучасний підручник нового покоління – це розвивальний вплив на особистість учня, що здійснюється в таких напрямках: розвиток психічних процесів (уміння слухати, бачити, відчувати), формування загальнонавчальних умінь і навичок (планувати навчальні дії, працювати з підручником, аналізувати, порівнювати, узагальнювати, міркувати, перевіряти роботу тощо), розвиток творчих здібностей. Спрямованість підручника на розвиток критичності мислення, у тому числі уміння аналізувати інформацію, формулювати самостійні судження, логічні умовиводи, проводити рефлексію, самооцінку, посилить його потенціал щодо формування ключових компетентностей в учнів.

Таким чином, інтегрований підручник – це підручник нового покоління, для сучасних дітей інформаційного суспільства, дітей покоління «Альфа», непосидючих і допитливих, щирих і відкритих світу, справжніх дослідників та експериментаторів. На нашу думку, застосування підручників з інтегрованого навчання підвищить інтерес до освіти, рівень засвоєння інформації шляхом різноманітності та інтерактивності, забезпечить формування в учнів умінь самостійно працювати, творчо застосовувати знання в нових ситуаціях відповідно до їхніх вікових і потенційних можливостей.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Барановська О. В. Шкільний підручник в умовах нового освітнього середовища. *Проблеми сучасного підручника* : збірник наукових праць. Київ, 2018. Вип. 21. С. 20–29.
2. Варавя В.Ю., Гораш К.В. Застосування європейських критеріїв оцінювання якості у створенні українських шкільних підручників. *Проблеми сучасного підручника*. Київ, 2014. Вип. 21. С. 86–95.
3. Гуржій А. М. Інформатизація і комп'ютеризація загальноосвітніх навчальних закладів України – 20 років. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2005. № 5. С. 3-11.

4. Жерар Ф. М., Роеж'єр К. Як розробляти та оцінювати шкільні підручники. Видавництво «К.І.С.», Аналітично-дослідницький центр «АНОД», м. Київ, 2001 р. 352 с.

5. Закон України «Про освіту». Відомості Верховної Ради (ВВР). 2017. № 38–39. С. 380. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page> (дата звернення 05.01.2020).

6. Премія BESA «Кращий європейський підручник»: критерії оцінювання. Режим доступу: <http://www.schoolbookawards.org/evaluation-criteria.html> (дата звернення 02.01.2020).

7. Грубачева С. Е. Дидактичні особливості компетентісно орієнтованого підручника для основної школи. Режим доступу: [http://lib.iitta.gov.ua/705871/1/TSE\\_PSP-16.pdf](http://lib.iitta.gov.ua/705871/1/TSE_PSP-16.pdf) (дата звернення 02.01.2020).

**Моляка Інна**  
**Аспірантка 81-013 групи, ФПО**

## **ФОНЕТИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МОВНО-МОВЛЕННСВОЇ ОСОБИСТОСТІ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА**

Основною тенденцією сучасної педагогічної освіти є забезпечення якості освіти. Відповідно до Державного стандарту початкової освіти реалізація мети мовно-літературної освітньої галузі, що включає українську мову та літературу, мови та літератури відповідних корінних народів і національних меншин, іншомовну освіту, передбачає формування комунікативної, читацької та інших ключових компетентностей, а також здатності спілкуватися українською та іноземною мовами [2].

Комунікативна компетентність розуміється нами як інтегрована здатність особистості, що виявляється передусім через набуття досвіду комунікативної діяльності, уміння усно і письмово висловлювати свої думки, почуття в різних комунікативних ситуаціях, зокрема в побуті, освітньому процесі, культурному житті, чітко й аргументовано пояснювати факти, готовність уживати українську та іноземну мови у життєвих ситуаціях [2]. Основою комунікативної компетентності є мова та мовлення. Мовна компетентність передбачає оволодіння мовними знаннями. У мовній компетентності О. М. Шахнарович виділяє рівні, що відповідають рівням системи мови: фонетичний, лексичний, граматичний [4].

Н. Ф. Бориско зазначає, що фонетична компетентність – це здатність людини до коректного артикуляційного та інтонаційного оформлення своїх

висловлювань і розуміння мовлення інших, яка базується на складній і динамічній взаємодії відповідних навичок, знань і фонетичної усвідомленості [1, с. 192].

Основи формування фонетичної компетентності мовно-мовленнєвої особистості закладаються на початковому ступені навчання загальноосвітньої школи з подальшим удосконаленням на середньому та старшому ступенях [2].

Питання вивчення фонетичного рівня української мови у початкових класах розглядаються у науково-методичних дослідженнях О. М. Біляєва, О. П. Блик, А. М. Богущ, Н. Ф. Босак, М. С. Вашуленка, Л. І. Прокопової, Н. І. Тоцької, О. Н. Хорошковської та ін.; методичні особливості формування іншомовної фонетичної компетентності, зокрема у початкових класах, висвітлені у працях С. Ю. Ніколаєвої, С. В. Романа, О. Б. Бігич, О. О. Коломінової, Н. Ф. Бориско та ін. Відомі вчені (Васильєв В. О., Ніколаєва С. Ю., Скляренко Н. К.) пропонують звертати увагу на методичний принцип зіставного аналізу фонологічних систем рідної та іноземної мови [3, с. 48–52]. З огляду на це, варто зазначити, що зіставлення фонетичних систем української та іноземної мов у початкових класах, дозволить уникнути труднощів з ідентифікацією і диференціацією звукових одиниць, їх характеристик та елементів просодії через «фільтр» рідної мови, який діє у процесах рецепції і продукції (артикуляції та інтонування) на обох рівнях: сегментному і супrasegmentному. Ця проблема називається зазвичай «нерозвиненість мовленнєвого слуху» [1, с. 192–193]. Окрім цієї проблеми науковці часто говорять про відсутність у чинних програмах чітко сформульованих цілей формування фонетичної компетентності за рівнями й підрівнями і, як наслідок, брак якісних навчальних матеріалів з інтегрованим навчанням фонетики для всіх типів школи.

Фонетичну компетентність можна розглянути через призму її складників, а саме:

- фонетичні рецептивні (слухові) й репродуктивні (вимовні) навички – автоматизовані мовленнєві дії, які забезпечують коректне звукове й інтонаційне оформлення власного мовлення й адекватне сприйняття звукового й інтонаційного оформлення мовлення інших [1, с. 192–193];

- фонетичні декларативні й процедурні знання про фонетичну сторону мовлення: фонемі та їхні артикуляційно-акустичні характеристики, основні модифікації звуків у потоці мовлення, фонетичну організацію слів (склад, словесний наголос), інтонацію та її складники тощо;

– фонетична усвідомленість – здатність учня розмірковувати над процесами формування своєї фонетичної компетентності й оволодівати вимовою, конструюючи систему власних фонетичних знань, свідомо реєструвати й розпізнавати звукові одиниці різних рівнів, їхні особливості й закономірності їх утворення і функціонування, ідентифікувати свій тип «мовця» й «учня», усвідомлювати переваги й недоліки свого типу щодо формування фонетичної компетентності [1, с. 194].

Отже, питання досконалого опанування фонетичною системою української та іноземної мов, глибокого теоретичного її вивчення в початковій школі – актуальне. Відтак, процес формування фонетичної компетентності як системи передбачає не тільки засвоєння знань, оволодіння вміннями і навичками, а й вимагає нового інтегрованого підходу до навчання та вивчення основ фонетики та фонології на початковому етапі формування мовно-мовленнєвої особистості.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Бориско Н. Ф. Методика формування іншомовної фонетичної компетентності. Київ: Ленвіт, 2013. С. 195–215.
2. Державний стандарт початкової освіти. Київ. 2018. URL: <http://dano.dp.ua/attachments/article.pdf> (дата звернення: 10.01.2020).
3. Роман С В. Реалізація методичного принципу врахування рідної мови у навчанні англійської мови дітей молодшого шкільного віку. *Іноземні мови*. 2003. № 4. С. 48–52.
4. Шахнарович А М. Проблеми психолінгвістики. Москва, 1987. 256 с.

**Плугіна Альона**  
**Аспірантка 84-013 групи, ФПО**

#### **МОТИВАЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ СТРУКТУРИ МЕДІА-КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

Проблема мотивації навчання – одна із провідних теоретичних проблем і психології, і педагогіки, якій присвячені роботи як зарубіжних дослідників (К. Левіна, А. Маслоу, Х. Хекхаузена й ін.), так і вітчизняних авторів (Л. Божович, П. Гальперіна, Є. Ільїна, О. Леонтєва, А. Маркової,

С. Рубінштейна й ін.). Одночасно проблема мотивації навчання – це та проблема, яку повинен уміти вирішувати майбутній вчитель у повсякденній практиці своєї роботи. Навчальна мотивація – найважливіше джерело і регулятор активності тих, хто навчається, вона задає спрямованість навчальної діяльності, організовує і надає їй особистісний сенс, обумовлює потенційну можливість успішності цієї діяльності.

Підставою для виділення мотиваційного компоненту у структурі медіа-компетентності майбутніх учителів початкової школи є те, що діяльнісний аспект може бути актуалізований і врегульований мотиваційною основою особистості, що характеризує усвідомлене ставлення до діяльності [1]. Успішність діяльності залежить від прагнень та бажань, інтересу до роботи та потреби в ній, тобто від наявності позитивних мотивів.

На думку вченої Л. Семенець [2], формування компетентності починається з мотиваційної сфери, по-перше, постановки мети на основі цілей та потреб чи усвідомлення майбутнім учителем поставлених перед ним завдань. По-друге, розроблення плану, моделі та схеми подальших дій, по-третє, втілення: застосування певних засобів та прийомів діяльності, порівняння проміжних отриманих результатів з поставленою метою, внесення корективів.

Мотивація є головним, системоутворювальним фактором розвитку особистості, пов'язаним з усвідомленням ціннісних аспектів педагогічної діяльності, значущості розвитку медіа-компетентності та саморозвитку, ставлення до процесу вдосконалення професійних навичок, спрямованістю особистості педагога, самостійністю та бажанням удосконалювати професійну діяльність на основі реалізації позитивних змін [3]. Даний компонент відображає позитивне емоційне ставлення до медіа-освіти, сформовану потребу в ній, систему знань, інтересів, мотивів і переконань, що організують і спрямовують вольові зусилля особистості на пізнавальну й практичну роботу з оволодіння цінностями медіа-освітньої діяльності. Професійна спрямованість майбутніх учителів початкової школи на застосування медіа-освіти, сформованість потреб у використанні медіа-освітніх засобів та мотивів, забезпечує стабільний інтерес студентів до застосування медіа-освітніх технологій та ефективність навчання.

Варто зазначити, що професійна мотивація не може бути однаковою для всіх, але залежить від соціологічних та психолого-фізіологічних чинників. Погоджуємося з С. Єрохіним [4], що швидкість та якість розвитку професійної мотивації також не може бути сталою величиною. Успішність

мотивації майбутніх учителів багато в чому залежить від таких особистісних якостей викладача, як зацікавленість в успіху, бажання надати студентам доречну допомогу, свободу висловлювання власної точки зору. Варто зазначити, що майбутні вчителі володіють професійною компетентністю в сфері мотивації навчальної діяльності тільки в тому випадку, якщо вони здатні й готові створювати умови для успішної освітньої діяльності.

Таким чином, мотиваційний компонент – обов'язкова складова практично будь-якої діяльності особистості, в тому числі освітньої, що обумовлює професійне становлення майбутніх учителів початкової школи. Формування мотиваційного компонента є актуальною проблемою всієї системи професійної освіти. У майбутніх учителів має бути сформована позитивна мотивація до процесу оволодіння медіа-компетентністю, зацікавленість майбутньою професійною діяльністю із застосуванням медіа.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Кремнева Т. Л. Компетентностный подход как базовый принцип Европейской системы образования. *Вестник московского государственного областного университета*. 2009. № 3. Т. 2. С. 33–38.
2. Семенець Л. М. Діяльнісна модель формування професійної готовності майбутніх учителів. *Вісник Житомирського державного університету*. 2015. № 4 (82). С. 68–71.
3. Чубарук О. В. Мотиваційно-ціннісний компонент управління розвитком професійної компетентності вчителів української мови і літератури в системі післядипломної освіти. *Народна освіта*. Електронне наукове фахове видання. Випуск №2 (26). 2015 р. URL: [https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page\\_id=3351](https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=3351) (дата звернення: 25.01.2020).
4. Єрохін С. А., Нікітін Ю. В. Концепція професійної мотивації студентів як фактору конкурентності на ринку праці. *Науковий юридичний журнал*. 2011. № 1 (1). Частина II. С. 20–27.
5. Миндеева С. В. Компонентный состав медиакомпетентности будущего инженера. *Информационное поле современной России: практики и эффекты*: сб. статей XII Междунар. научно-практ. конференции, 15–17 октября 2015 г. Казань: Казан. ун-т, 2015. 490 с. [http://kpfu.ru/portal/docs/F766540947/Informpole\\_2015.pdf](http://kpfu.ru/portal/docs/F766540947/Informpole_2015.pdf) (дата обращения 25.01.2020).

**Ремньова Ніна**  
**Аспірантка 81-013 групи, ФПО**

## **ТЕХНОЛОГІЯ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ**

Сьогодні критичне мислення – один із модних трендів і не лише в освіті. Тому часто можна поставити запитання на зразок: чи є критичне мислення новим видом мислення? Які його особливості? Чи можна його розвивати? Як саме?

Критично мислити можуть усі, але не всі хочуть це робити. Критичного мислення потрібно навчати для того, щоб учні могли використовувати сформовані уміння в конкретній предметній діяльності [3, с. 8].

Аналіз наукової літератури дозволяє стверджувати, що питанню критичного мислення приділялася значна увага в теоретичному плані. Дослідженням технології розвитку критичного мислення приділяли увагу такі діячі науки: Т. Воропай, О. Пометун, С. Мирошник, С. Терно, О. Тягло та інші. Деякі аспекти формування критичного мислення в учнів були розглянуті в роботах С. Векслера, А. Байрамова, А. Липкіної, Л. Рибак, В. Сінельнікова.

У філософії під критичним мисленням розуміють уміння логічно мислити та аргументувати, аналітично дискутувати та правильно висловлювати думку. У педагогічній літературі критичність розглядається як усвідомлений контроль за ходом інтелектуальної діяльності, у процесі якої відбувається оцінювання роботи, думок, вироблених гіпотез, шляхів їх доведення тощо [1, 134].

Під технологією розвитку критичного мислення розуміють певну систему педагогічної діяльності, що ґрунтується на застосуванні інтерактивних стратегій в освітньому процесі.

Критичне мислення забезпечує такі важливі якості особистості, як уміння формувати та адекватно відстоювати власну думку, осмислювати власний та чужий досвід, вибудувати низку доказів, відчувати нерозривний зв'язок власних принципів і вчинків.

Критичне мислення – це мислення відкрите, рефлексивне, це здатність виробляти аргументи, приймати незалежні продумані рішення, вміння зайняти свою позицію та вміння обґрунтувати її, здатність вислухати співрозмовника.

До основних рис критичного мислення слід віднести такі уміння: 1) робити логічні умовисновки; 2) ухвалювати обґрунтовані рішення; 3) давати оцінку позитивних та негативних рис як отриманої інформації, так і самого розумового процесу; 4) спрямованість на результат [4, с.5].

Технологія розвитку критичного мислення дозволяє вирішувати такі **завдання**: підвищення інтересу до процесу навчання й активного сприйняття навчального матеріалу; стимулювання самостійної пошукової творчої діяльності, запуск механізмів самоосвіти й самоорганізації; розвиток здатності до самостійної аналітичної та оцінної роботи з інформацією будь-якої складності, критично оцінювати нові знання, робити висновки і узагальнення; формування комунікативних навичок та відповідальності за оволодіння матеріалом.

В основі технології розвитку критичного мислення (ТРКМ) лежить базова модель, що складається з трьох фаз: виклик, осмислення і рефлексія, кожен етап має свої цілі і завдання.

Таким чином, упровадження технології критичного мислення – це складний, але цікавий процес оволодіння знаннями й вироблення умінь, адже вимагає від учителя ґрунтовної підготовки, тривалого проектування, вмілої реалізації. Технологія розвитку критичного мислення дозволяє в умовах сучасного уроку української мови виховати особистість активну, комунікативно компетентну, підготовлену до майбутньої життєвої комунікації, здатну розв'язувати проблеми й приймати конкретні рішення в змінених обставинах спілкування. Саме таку комунікативну особистість покликана розвивати школа на сучасному уроці української мови в аспекті технології розвитку критичного мислення.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Авершин А. О. Формування критичного мислення у студентів інженерно-педагогічних ВНЗ. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2009. №24–25. С. 134–145.
2. Гордуз Н. Нестандартні форми навчання молодших школярів на уроках рідної мови. *Початкова школа*. 2003. № 4. С. 1–4.
3. Пометун О.І., Сущенко І. М. Путівник з розвитку критичного мислення в учнів початкової школи. *Методичний посібник для вчителів*. Київ. 2017
4. Терно С. О. Критичне мислення – сучасний вимір суспільствознавчої освіти. *Просвіта*. 2009. 268 с.
5. Шимон Л. Розвиток критичного мислення учнів початкових класів. *Вісник ЖДУ ім. І. Франка*. 2009. № 44. С. 1–3.



## ДО ПИТАННЯ ВИОКРЕМЛЕННЯ КРИТЕРІЇВ ТА ПОКАЗНИКІВ СФОРМОВАНОСТІ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Синтез оцінних характеристик полікультурної комунікативної компетентності майбутніх учителів початкової школи у критеріальному комплексі вимагає аналізу досліджень у галузі професійної підготовки фахівців. Ми дійшли висновку, що в своїй більшості науковці спираються на загальновизнане тлумачення критерію як ознаки, за якою діагностують динаміку предметів, явищ, а також як підґрунтя для порівняння чи зіставлення, певного еталонного вияву конкретної якості [3, с. 245-247]; засобу для судження, мірила, на підґрунті якого оцінюють, визначають чи класифікують явища [2, с. 465].

Звернення до наукових джерел дозволило констатувати неоднорідність позицій науковців у трактуванні означеного поняття. Так, В. Монахов [5] визначає критерій як ідеальний зразок, еталон, що відображає найвищий, досконалий рівень сформованості певного утворення, порівняно з яким можна встановити ступінь відповідності й наближення його дійсного стану чи рівня до визначеної норми, певного ідеалу; В. Курило [4] – як теоретично й логічно обґрунтовану сукупність взаємопов'язаних характеристик системи, що розкривають її сутнісні властивості, забезпечуючи багатовимірний аналіз, і можуть бути перевірені у практичній діяльності.

Л. Базиль [1] критерій визначає як еталонний взаємозумовлений комплекс показників для порівняння предметів або явищ; показник – як сукупність індикаторів, що вирізняють один предмет або явище із множини йому подібних; а індикатор – як безпосередню кількісно вимірювану ознаку досліджуваного предмета чи явища.

Нам імпонує визначення критерію В. Монахова, на яке ми будемо орієнтуватися під час виокремлення критеріїв сформованості полікультурної комунікативної компетентності.

У результаті наукового пошуку в контексті нашого дослідження було виокремлено чотири критерії полікультурної комунікативної

компетентності майбутніх учителів початкової школи: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, комунікативно-діяльнісний, рефлексивний. Мотиваційно-ціннісний структурний компонент полікультурної комунікативної компетентності майбутніх учителів початкової школи – це сукупність ціннісних орієнтацій, комунікативних настанов і потреб, що визначають мотивацію (спрямованість) майбутніх учителів початкової школи до комунікативної дії в умовах полікультурної взаємодії (враховує полікультурні, загальнолюдські цінності, толерантне ставлення, установки на ефективну міжкультурну взаємодію). Нами виокремлені наступні показники мотиваційно-ціннісного компонента:

- бажання осягнути багатство різноманіття культур світу, переконаність у позитиві полікультурності як світової цінності; потреба у збагаченні власного досвіду знаннями про культуру інших народів та вивчення іноземних мов;

- переконаність у суспільній і духовно-моральній значущості вивчення власної та іноземних мов; прагнення розвиватися у професійно-комунікативному напрямі з урахуванням полікультурності світової спільноти;

- переорієнтація на фундаментальні цінності світової культури в поєднанні зі збереженням національної самобутності у зв'язку з інтеграцією України до полікультурного простору; інтерес та прагнення до конструктивної взаємодії з представниками інших культур; бажання попередити та подолати міжкультурні протиріччя, які можуть виникнути в умовах полікультурного оточення;

- прагнення уникати негативні стереотипи у сприйнятті інших культур, визнаючи їх самобутність, унікальність та рівнозначність з їх історією, традиціями, звичаями, мовою тощо.

- Когнітивний критерій полікультурної комунікативної компетентності охоплює полікультурні знання та теоретичні вміння, що сприяють трансформації предметного змісту навчання мові та культурі у зміст ефективної полікультурної взаємодії. Серед показників когнітивного критерію нами були виокремлені:

- знання неповторності та самобутності різноманіття культур у світі; знання національно-культурних особливостей і реалій власної країни та країни, з представниками якої відбувається взаємодія або можлива така взаємодія внаслідок полікультурності оточуючого середовища;

– знання мовної системи, словникового складу української, російської та англійської мов та усвідомлення цінності цих знань для здійснення ефективної міжкультурної взаємодії в умовах полікультурного простору;

– знання основ теорії комунікації, правил культури спілкування; знання особливостей та закономірностей полікультурної комунікації, культурної толерантності та інтолерантності; знання, що сприятимуть покращенню умінь будувати міжособистісні стосунки в полікультурному оточенні з урахуванням культурної самобутності учасників комунікації з метою уникнення конфліктів.

Комунікативно-діяльнісний критерій досліджуваної якості ми визначаємо як уміння, навички та здатності спілкування, поведінки і діяльності в умовах полікультурного суспільства, що спрямовані на ефективну, активну взаємодію з представниками різних культур, уникнення та вирішення міжкультурних проблем. Нами виокремлені наступні показники комунікативно-діялісного критерію полікультурної комунікативної компетентності:

– певний рівень практичного володіння мовою, з носієм якої відбувається спілкування; здатність до адекватної інтерпретації семіотичного та символічного кола іншомовної культури;

– визнання самобутності, унікальності та рівнозначності всіх культур з їх історією, традиціями, звичаями, мовою тощо; активна позиція щодо відстоювання ідей рівності та гідності всіх культур і прав кожного народу; відсутність негативних стереотипів у сприйнятті інших культур; діяльність щодо припинення випадків нетерпимості до культурних особливостей, проявів явищ дискримінації, ксенофобії, шовінізму тощо.

– ствердження і збереження своєї культурної самобутності, сприяння забезпеченню поваги до неї як до однієї з багатьох унікальних світових культур в полікультурному розмаїтті;

– розвинуті навички міжособистісної та міжкультурної комунікації в контексті полікультурних відносин;

– здатність бути толерантним до оточуючих людей в умовах полікультурного простору; рівень сформованості здатності до комунікативної доброзичливості (толерантності).

Рефлексивний критерій полікультурної комунікативної компетентності майбутніх учителів початкової школи подається нами як здатність оцінювати та аналізувати власні знання, навички та вміння, що

стосуються полікультурної комунікативної компетентності, та охоплює наступні показники:

- здатність визначати підстави, необхідність та вагомість факторів формування полікультурної комунікативної компетентності майбутніх учителів початкової школи;

- здатність оцінювати власну позицію, активність, зацікавленість в ефективній міжособистісній комунікації в умовах полікультурного суспільства з дотриманням вимог толерантності та взаємоповаги;

- здатність прогнозувати хід міжкультурної комунікації та можливі результати полікультурного діалогу.

Таким чином, ми виокремили взаємообумовлені та взаємопов'язані критерії полікультурної комунікативної компетентності майбутніх учителів початкової школи (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, комунікативно-діяльнісний, рефлексивний) та охарактеризували їх показники.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Базиль Л.О. Теоретичні і методичні засади розвитку літературознавчої компетентності майбутніх учителів української мови і літератури: дис. ...д-ра педагогічних наук: 13.00.04 / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. Київ, 2016. 470 с.

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. Київ: Ірпінь: ВТО «Перун», 2005. 1728 с.

3. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. 2-ге вид., доп. і випр. Рівне: Волинські обереги, 2011. 552 с.

4. Курило В. С. Моделювання системи критеріїв оцінки розвитку освіти в регіоні. Педагогіка й психологія. 1999. № 2. С. 35-39.

5. Монахов В. М. Введение в теорию педагогических технологий: монография. Волгоград: Перемена, 2006. 425 с.

**Тищенко Людмила**  
Аспірантка 82-013 групи, ФПО

## **ІНКЛЮЗИВНО-ОРІЄНТОВАНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

Українське суспільство досягло рівня соціального розвитку, коли не може дозволити собі втратити жодної дитини, а визнання Конвенції ООН про

права дитини та Всесвітньої декларації про виживання, захист та розвиток дитини посилили увагу батьків, держави та громадськості щодо їхніх проблем від народження до повноліття та відповідальності за розвиток, освіту та виховання. У будь-якому випадку дітей з особливими освітніми потребами не слід ігнорувати. Оскільки в історичному плані вони не мали доступу до освіти разом з однолітками, які мали нормальний розвиток, їм заборонили доступ до комплексної програми навчання та викладали в спеціальних закладах.

Саме тому сьогодні одним із найважливіших явищ є рух на інклюзивну освіту. Інклюзія суттєво впливає на політику, наукові пошукові системи та практичну роботу та має багато значень, що охоплює область просто від зарахування учнів із особливими освітніми потребами до звичайних класів до трансформації філософії, цінностей та практичних підходів у системі освіти. Інклюзія є потребою нашої держави, оскільки це засіб реалізації соціальної справедливості в інтересах учнів з особливими освітніми потребами.

Наукове обговорення проблеми інтеграції дітей з особливими освітніми потребами та активного розвитку підходів до навчання та виховання в умовах загальноосвітніх навчальних закладів. У дослідженні є зручне створення інклюзивного освітнього середовища, що має важливе значення для успішного виховання та соціалізації не тільки для дітей з порушеннями психофізичного розвитку, а й для інших учнів.

Враховуючи вищезазначене ми ставимо перед собою за мету визначити особливості освіти в інклюзивному освітньому середовищі та визначити її переваги для всієї категорії дітей. Реалізація цих цілей вимагає визначення характеру та особливостей інклюзивного освітнього середовища, а також стану досліджень цієї проблеми.

У науковій літературі активне дослідження інклюзивного навчання зафіксовано з середини 1980-х років.

У 1978 р. Л. Виготський довів, що розвиток дитини відбувається в спеціальних установах у вузькому, обмеженому колі колективу, в невеликому замкнутому світі, в якому все пристосовано до вад. Штучна ізоляція дітей, розлука сім'ї та однолітків створює особистість, яка не впевнена у власних силах та здібностях. Це створює так звану «вторинну інвалідність».

Темою інтегрованого навчання та виховання дітей з психофізичними порушеннями розвитку займалися численні фахівці у галузі соціальної,

корекційної, спеціальної освіти та дефектології: Л. Аксенова, В. Бондар, Є. Бондаренко, М. Веденіна, М. Власова, О. Глоба, В. Григоренко, П. Горностай, Г. Іващенко, Б. Пузанов, О. Усанов.

В Україні окремі аспекти проблеми інтегрованого навчання розглядаються у працях А. Колупаєвої, М. Сварника, В. Синева, Н. Софії, М. Шеремета, В. Тарасуна, О. Таранченко, А. Шевцової та інших.

Більшість вчених вказують на необхідність впровадження нових форм освіти, які сприяють інтеграції людей із особливими потребами у суспільство. Особлива увага приділяється інклюзивній освіті.

Мета інклюзивного навчального закладу, як зазначають В. В. Алексеев та І. В. Сошин, – «надати всім учням можливість прожити найбільш повноцінне соціальне життя, активно брати участь у колективі і таким чином найбільш широкую взаємодію та взаємну турботу як членів щоб забезпечити громаду». [2, 17-18].

На сучасному етапі розвитку освіти для дітей з особливими освітніми потребами створення інклюзивного освітнього середовища стає пріоритетним завданням. У такому середовищі всі діти навчаються разом за загальноосвітньою навчальною програмою, яка адаптована до потреб такої дитини.

Найважливішими кроками у створенні інклюзивного середовища є: відмова від стереотипних поглядів учителів, студентів та навчального процесу; створити в школі атмосферу на основі ідей інклюзії; будувати школу як громаду; Зосередьтеся на співпраці, а не на конкуренції. надати кожному члену шкільного персоналу впевненість у власних силах [4, 19].

Мета цього середовища – орієнтація на розвиток особистості та соціальне середовище, потреби та прагнення людей.

Аргументи щодо тривалості перебування студентів в інклюзивному освітньому середовищі незаперечні. Тому зворотне твердження, що інші менші діти отримують якісну освіту в інклюзивному середовищі або знаходяться в менш сприятливих соціальних умовах, навряд чи обґрунтовані.

Багато в чому інші діти від вашого перебування в інклюзивному середовищі отримують стільки користі, стільки дітей з особливими освітніми потребами. Присутність дітей з відмінними навичками на уроці не заважає навчальній діяльності інших учнів, які не мають обмежень.

Діти без обмежень можуть підвищити самооцінку та закріпити знання про зміст викладання, наставники виступають за інших. У вас теж є можливість оволодіти додатковими навичками, наприклад, навчитися читати

мову Брайля або спілкуватися мовою глухих і німих. Навчання цих навичок у поведінковій ситуації може відбуватися тоді, коли всі учасники процесу можуть розпізнати та застосувати своє значення на практиці. Крім того, майно дає вам можливість для особистого зростання, що часто позбавляло дітей того, що не має можливості вчитися, крім того, хто має чудові навички.

Усі діти, які перебувають у інклюзивному середовищі, можуть навчатись, цінувати та поважати дітей з великими навичками. Ви навчитесь бачити людину, а не її талант, і ігнорувати соціальні зв'язки.

Отже, інклюзивне освітнє середовище – середовище, коли всі студенти незалежно від своїх освітніх потреб можуть вчитися ефективніше, вдосконалювати свої соціальні навички, удосконалювати комунікативні навички, а також відчувати себе частиною спільноти.

### ЛІТЕРАТУРА

1. Іноземцева С. В. Використання педагогічних ідей В. О. Сухомлинського в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. [http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc\\_gum/znpkhnpu/TtMNiV/2008\\_21/11.html](http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/znpkhnpu/TtMNiV/2008_21/11.html).

(дата звернення 30.01.2020).

2. Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: зб. наук. праць. № 6(8). Київ. Університет «Україна», 2009. С. 17–18.

3. Данієлс Елен Р. і Стаффорд Кей Залучення дітей з особливими потребами до системи загальноосвітніх класів. Львів. Тов. «Надія», 2002. С. 23 .

4. Таранченко О. Тенденції сучасної освіти: роль педагога у створенні ефективної інклюзивної школи. *Дефектологія. Особлива дитина: навчання та виховання*. 2011. №1. С. 19.

## 015 ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

Базиль Сергій  
Аспірант 84-015-з групи, ФТПО

### ВИКОРИСТАННЯ МАТЕМАТИЧНИХ СИСТЕМ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ

Інформатизація держави і швидкий прогрес в сфері інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) вимагає від сучасного фахівця знань, умінь та навичок роботи на виробничому комп'ютеризованому обладнанні, що використовується у різних сферах діяльності людини. Отже, перед педагогами закладів вищої освіти (ЗВО) постає завдання впровадити інноваційні методи та форми навчання, що сприятимуть удосконаленню знань, умінь і навичок майбутніх фахівців, зокрема педагогів професійного навчання. Таким чином, проблема підготовки інформатично грамотних педагогів професійного навчання для системи професійно-технічної та вищої освіти залишається досить актуальною.

Одним з інструментів освітнього процесу є використання на заняттях спеціалізованого програмного забезпечення (ПЗ), що потрібне майбутнім спеціалістам для розв'язання задач професійного спрямування. До таких програм можна віднести велику кількість спеціалізованого ПЗ, зокрема математичні системи (пакети).

Математичні системи (пакети) – це складний комплекс програм, призначений для автоматизації математичних, технічних, інженерних розрахунків. Можна вважати, що розвиток математичних систем відбувався паралельно з розвитком засобів обчислювальної техніки. Починаючи з 80-х років ХХ століття, було створено такі математичні пакети: MathCad, MatLab, Формула, тощо [2].

Зараз на сучасному ринку існує велика кількість математичних систем (пакетів), які вирішують різні завдання. Найбільш популярними комерційними версіями математичних систем (пакетів), є: MathCad, MatLab, Maple, Mathematica, тощо.

MathCad – математичний редактор побудований за принципом WYSIWIG («What You See And What You Get»), що дозволяє проводити різноманітні наукові і інженерні розрахунки, починаючи від елементарної



арифметики і закінчуючи складними реалізаціями чисельних методів, виконуючим символічні обчислення.

MatLab – система автоматизації математичних розрахунків, призначена для символічної математики, побудована на розгорнутому представленні і використанні матричних операцій.

Maple – програмний засіб призначений для інженерних і математичних розрахунків. Система здатна виконувати швидко і ефективно не тільки символічні, але і числові розрахунки, має засоби графічної візуалізації і підготовки електронних документів.

Mathematica – інтелектуальний програмний засіб, що дозволяє знаходити вирази для похідних і первісно заданих користувачем функцій, вирішувати в аналітичному і числовому вигляді складні рівняння алгебри і диференціали, тощо [3].

До переліку комерційних математичних систем (пакетів) можна додати не дуже популярні, але варті уваги не комерційні системи: Maxima, Scilab, Smath Studio, Smath Studio cloud, Mas. Exponenta, тощо.

Maxima – це система комп'ютерної алгебри, створена на мові програмування Common Lips, призначена для виконання аналітичних і числових обчислень, формування функціональних графіків.

Scilab – потужний математичний пакет для побудови 2D і 3D графіків, вирішення задач лінійної алгебри, робота з матрицями, забезпечує можливість використання інтерполяції та апроксимаційної, диференціальної та недиференціальної оптимізації.

Smath Studio – пакет для розрахунку, спрощення математичних графіків, функцій креслення. Інтерфейс програми схожий на математичний пакет MathCad.

Smath Studio cloud є онлайн-версією безкоштовного пакету Smath Studio. Сервіс підтримує безліч функцій для математичних обчислень та аналізу, є можливість: завантаження файлів (\*.sm, \*.smz і \*.xmcd), зберігання розрахунків та друку.

Mas.Exponenta – онлайн-сервіс для математичних обчислень з використанням MathCAD Application Server. Сервіс містить розрахунки в наступних розділах: математичний аналіз, лінійна алгебра, теорія ймовірностей, математична статистика, числові методи [1].

Отже, для підготовки майбутніх спеціалістів інженерного напрямку, зокрема педагогів професійного навчання, а також підвищення їх рівня інформаційної компетентності, можна використовувати не тільки комерційні

версії математичних систем (MathCad, MatLab, Maple), але і не комерційні (Maxima, Scilab, Smath Studio, Smath Studio cloud, Mas. Exponenta). На нашу думку використання некомерційних версій математичних систем у освітньому процесі ЗВО буде більш доречним, тому що: по-перше некомерційні версії програм є майже повними аналогами комерційних версій математичних систем; по-друге вони безкоштовні і не потребують ліцензій на їх використання.

### ЛІТЕРАТУРА

1. Бесплатные математические пакеты. URL: <http://freeanalogs.ru/MatPackage> (дата звернення: 11.01.2020).
2. Математичні пакети які можуть допомогти. URL: [https://wiki.cuspu.edu.ua/index.php/Математичні\\_пакети\\_які\\_можуть\\_допомогти](https://wiki.cuspu.edu.ua/index.php/Математичні_пакети_які_можуть_допомогти) (дата звернення: 12.01.2020).
3. Татарников О. Обзор программ символьной математики. URL: <https://compress.ru/article.aspx?id=16152> (дата звернення: 12.01.2020).

**Бикова Тетяна**  
Аспірантка 82-015 групи, ФТПО

### МОЖЛИВОСТІ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ ШВЕЙНОГО ПРОФІЛЮ

Забезпечення вмотивованості та активності здобувачів освіти, які прагнуть неперервного професійного розвитку, самореалізації та кар'єрного зростання, підприємництва та самозайнятості, вимагає запровадження сучасних педагогічних технологій [2, с.428]. Розуміння сучасності, на нашу думку, передбачає відповідність вимогам часу, потребам сьогодення. Зазвичай поняття сучасності асоціюється з інноваційністю. Необхідно враховувати, що інноваційними вважають не тільки об'єктивно нові педагогічні технології, а й адаптовані закладом освіти технології зарубіжної практики або інших сфер соціальної і професійної діяльності та вже відомі освітні технології, що застосовуються в нових умовах [3].

За цими критеріями змішане навчання набуває характеру інновації, що передбачає гнучке поєднання переваг традиційних технологій навчання з інноваційними технологіями дистанційного, електронного та мобільного

навчання [4, с. 76]. Його важливою характеристикою є можливість комбінування різних доступних методів, форм, засобів у процесі професійної підготовки, що відбувається в умовах інтеграції аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності. Означена характеристика дозволяє подолати бар'єри педагогічного спілкування різних поколінь, що пов'язані з відмінностями мислення студентів цифрової ери та викладачів, професійне становлення яких відбулося в традиційній «неінформатизованій» системі освіти.

Однак використання змішаного навчання вимагає прагнення до змін усіх учасників освітнього процесу. За цих умов особливої актуальності набувають процеси залучення педагогів до опанування засобів сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та їх об'єднаного використання з системами управління навчанням.

Вважаємо за доцільне визначити специфічні можливості досліджуваного явища для підготовки майстрів виробничого навчання швейного профілю. Загальновідомо, що професійна підготовка майстрів виробничого навчання може відбуватися за освітньо-професійною програмою молодшого спеціаліста (останній прийом проводиться у 2019 році), освітніми програмами фахового молодшого бакалавра, молодшого бакалавра або бакалавра. На сьогодні зміст підготовки майстрів виробничого навчання швейного профілю Професійно-педагогічного коледжу Глухівського НПУ ім. О. Довженка визначено переліком компонент освітньо-професійної програми Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості) підготовки молодших спеціалістів. До переліку входять дисципліни профільної складової загальноосвітньої підготовки, обов'язкові компоненти (дисципліни циклів загальної, професійної, практичної підготовки) та вибіркові компоненти (дисципліни самостійного вибору навчального закладу). Дисципліни циклу професійної підготовки відображають специфіку інженерно-педагогічної професії, а дисципліни самостійного вибору навчального закладу («Спецмалювання», «Художня обробка матеріалів» та «Основи композиції одягу») підсилюють художньо-естетичне спрямування професії.

Зауважимо, що зміст наведених дисциплін в умовах освітніх реформ та економічних змін постійно змінюється. Динамічний зміст призводить до втрати ефективності використання традиційних друкованих навчальних, навчально-методичних матеріалів, наочності. Особливого значення за цих умов набуває процес дослідження навчальних ресурсів Інтернет, що вимагає

залучення студентів не лише до пізнавальної діяльності, а й продуктивної комунікативної діяльності шляхом налагодження зворотного зв'язку [1].

Отже, діяльність педагога змішаного навчання у процесі професійної підготовки майстрів виробничого навчання швейного профілю передбачає: проведення традиційних занять, пояснення змісту аудиторних та відведених на електронне навчання завдань; забезпечення доступу до основних матеріалів, спрямування на пошук та опрацювання додаткових; встановлення правил, часових обмежень на виконання завдань; вмотивоване оцінювання результатів аудиторної та віддаленої роботи студентів.

### ЛІТЕРАТУРА

1. Іващенко М. В., Яциніна Н. О. Підготовка майбутніх учителів до використання технологій дистанційного навчання. *Методологічні та методичні основи активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення математичних дисциплін* : 2007 рік. Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., Ялта: РВВ КГУ, 2007. С. 66–71.

2. Ковальчук В.І., Федотенко С.Р. Інноваційні технології навчання – основа модернізації професійної освіти. *Молодий вчений*. 2018. № 12 (64). С. 425–429. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/12/97.pdf> (дата звернення: 03.01.2020).

3. Ковальчук В.І., Щербак А.В. Впровадження інноваційних технологій навчання у процесі професійної підготовки студентів закладів вищої освіти. *Молодий вчений*. 2018. № 3. С. 543–547.

4. Рашевська Н. В. Мобільні інформаційно-комунікаційні технології навчання вищої математики студентів вищих технічних навчальних закладів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.10 / Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України. К., 2011. 305 с.

**Гаврилов Іван**  
**Аспірант 82-015 групи, ФТПО**

### **ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ПРИРОДНИЧО-НАУКОВОЇ ПІДГОТОВКИ**

На сучасному етапі модернізації освіти постають нові вимоги до підготовки майбутніх майстрів виробничого навчання, здатних

організувати та здійснювати освітній процес у відповідності до вимог сьогодення. Розгляд проблем розвитку дослідницької компетентності майбутніх майстрів виробничого навчання обумовлено державним та соціальним замовленням на фахівця, що здатен орієнтуватися в складних реаліях навколишнього світу в контексті процесів глобалізації, інтеграції та інформатизації у світовому просторі.

На ефективність підготовки фахівців впливає величезна кількість чинників. Важливою передумовою ефективної підготовки майбутніх майстрів виробничого навчання є правильне встановлення усіх факторів, що впливають на ефективність підготовки фахівця, визначення їх міри та результату впливу.

На сьогодні у педагогічній теорії визначено, що обставини, за яких протікає педагогічний процес – це конкретні педагогічні умови, які ставлять його у певні межі і не дозволяють протікати у інших [4, с. 65]. Спираючись на зазначене вважаємо, що ефективність формування дослідницької компетентності майбутніх майстрів виробничого навчання залежить від реалізації необхідних для цього педагогічних умов.

У психології поняття «умова» представлено в контексті психічного розвитку і розкривається через сукупність внутрішніх і зовнішніх факторів, що визначають психологічний розвиток людини, що прискорюють або уповільнюють його, що впливають на процес розвитку, його динаміку і кінцеві результати. У тлумачному словнику сучасної української мови умови характеризуються як «необхідні обставини, особливості реальної дійсності, які уможливають здійснення, створення, утворення чого-небудь, або сприяють чомусь» [1, с. 1295].

Аналізу поняття «педагогічні умови» присвячено роботи Н. Іпполітової, В. Манько, Б. Купріянової, Н. Стерхової, Л. Горшкової, Л. Коваль та інших. Спираючись на їх погляди, під педагогічними умовами формування дослідницької компетентності студентів ми розуміємо компонент педагогічної системи, що поєднує сукупність обставин освітнього та матеріально-просторового середовища закладу освіти, що оптимально впливає на цей процес, забезпечуючи досягнення поставленої мети.

Проведений аналіз наукових поглядів Н. Іпполітової, І. Глухової, Б. Чижевського та Т. Шмоніної дозволяє виокремити такі різновиди педагогічних умов: організаційно-педагогічні, психолого-педагогічні та дидактичні [2; 4].

Організаційно-педагогічні умови, як правило, регламентуються державними та внутрішніми нормативно-правовими актами закладу освіти і є найбільш об'єктивними та формалізованими. Психолого-педагогічні умови є суб'єктивними, оскільки залежать переважно від особистісних властивостей суб'єктів освітнього процесу і суттєво впливають на успішність та результативність кожного студента. Дидактичні умови передбачають відповідний зміст навчання, застосування доцільних технологій, методів (приймів), засобів та організаційних форм навчання. Реалізація цих умов у більшості своїй залежить від професіоналізму викладача, його бажання та готовності з однієї сторони та позиції студентів – з іншої [3, с. 26].

У контексті вивчення проблеми формування дослідницької компетентності майбутніх майстрів виробничого навчання в процесі природничо-наукової підготовки, на наш погляд, найбільш суттєвими є наступні положення що зумовлюють організацію і визначають суть зазначеного процесу:

1) відбір освітніх технологій, орієнтованих на дослідницьку діяльність студентів;

2) активізація дослідницької діяльності студентів за допомогою їх участі в роботі творчих лабораторій, практико-орієнтованих проектах, конкурсах, студентських науково-практичних конференціях, дослідно-експериментальних майданчиках;

3) створення навчально-методичного забезпечення, що сприяє формуванню дослідницької компетентності здобувачів освіти;

4) розробка адекватної системи оцінювання, сформованості дослідницької компетентності майбутніх майстрів виробничого навчання.

Ефективному формуванню дослідницької компетентності майбутніх майстрів виробничого навчання сприяє комплексна реалізація всіх різновидів педагогічних умов протягом всього освітнього процесу. Першими кроками у цьому напрямку є створення активного наукового середовища та модернізація, відповідно до компетентнісного підходу, змісту, форм і методів освітнього процесу.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Великий тлумачний словник української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. К.; Ірпінь, 2005. 1728 с.

2. Ипполитова Н. Анализ понятия «педагогические условия»: сущность, классификаци. *General and Professional Education*. 2012. № 1. С. 8-14

3. Чайченко, Н. Н., Пташенчук, О. О. Педагогічні умови формування дослідницької компетентності майбутніх учителів біології. *Science and Education a new dimension. Pedagogy and Psychology* 2016. IV (46). P. 25-29.

4. Шмоніна Т.А., Глухов І.Г. Сучасні підходи до розуміння поняття «педагогічні умови». *Збірник наукових праць. Педагогічні науки*. Вип. 59. Херсон : ХДУ, 2011. С. 65-68.

**Заїка Артем**  
**Аспірант 81-015 групи, ФТПО**

### **ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У МАЙБУТНІХ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРОФІЛЮ**

Сучасне суспільство періоду модернізації освіти характеризується соціальними та економічними змінами, пов'язаними з комплексним впровадженням цифрових технологій в усі сфери діяльності людини, це призвело до того, що з'являються принципово нові середовища і форми організації діяльності людства. Цифровізація економіки потребує кваліфікованих фахівців, які можуть оперувати різними компонентами цифрових технологій та здатністю самостійно обирати необхідні та управляти ними. Тому підготовка всіх членів суспільства до життєдіяльності в цифровому суспільстві та до реалізації цифрової взаємодії з іншими користувачами за допомогою засобів ІКТ, є актуальним і життєвою необхідністю.

Згідно з концепцією реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти “Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта” на період до 2027 року, основна мета професійної освіти - підготовка кваліфікованого працівника відповідного рівня і профілю, конкурентоздатного на ринку праці, компетентного, відповідального, який вільно володіє своєю професією і орієнтованого в суміжних областях діяльності, здатного до ефективної роботи за спеціальністю на рівні світових стандартів, готового до постійного професійного зростання, соціальної та професійної мобільності; задоволення потреб особистості в отриманні відповідної освіти [3].

В даний час існує проблема розвитку цифрової компетентності серед педагогів, що готують майбутніх майстрів виробничого навчання

сільськогосподарського профілю. Більша частина педагогічних працівників мають базові знання про цифрові технології та не готові для подальшого розвитку та вдосконалення цифрової компетенції.

Так наприклад для формування в здобувачів освіти цифрової компетенції необхідно розуміння педагогом того, як використовувати в освітньому процесі веб-браузери, пошукові системи, електронну пошту, працювати з програмним забезпеченням та периферійними пристроями комп'ютера, вміти шукати та давати оцінку правдивості інформації інтернет-ресурсів. А такі вміння формуються лише за умови постійного розвитку та вдосконаленню цифрових технологій, що сприяє віртуалізації освітнього процесу та характеризується як позитивний вплив на розвиток особистості й розвиток цифрової компетентності фахівця [1].

До головних проблем розвитку цифрової компетентності можна віднести ряд причин [4]:

1. Темпи розвитку цифрових технологій не дозволяють педагогічним працівникам розвиватися так само швидко, як цифрові технології.

2. Ряд педагогів мають низьку мотивацію до вивчення нових цифрових технологій.

3. Відсутні регламентуючі документи, які б чітко визначали стандарт цифрової компетентності педагога.

4. Заходи з розвитку цифрової компетентності вимагають додаткових ресурсів - як часових, так і матеріальних.

5. Низький рівень забезпечення освітнього процесу спеціалізованим програмним забезпеченням та спеціалізованим комп'ютерним обладнанням навчальних закладів.

Безперечно цифровізація професійної освіти надає багато переваг, але її вплив може бути не однозначним і завжди існує ризик деформації мислення, світогляду, системи ціннісних орієнтацій. Загальна цифровізація неминуче впливає на суспільну свідомість, при цьому виникають серйозні проблеми, що пов'язані з перебільшеною оцінкою можливостей цифрового освітнього середовища, цифрових ресурсів і засобів навчання, в поєднанні з недооцінкою значущості людського чинника в освітньому процесі [2].

Тому при підготовці майбутніх майстрів виробничого навчання сільськогосподарського профілю постала проблема «оцифрування» навчально-виробничого процесу, коли на основі використання комплексу тренажерів, симуляторів та інших метацифрових технологій (програмно-



апаратних комплексів) процес формування професійних компетентностей перекладається з реального професійного контексту у віртуальний.

Відсутність спеціальної програми формування та розроблених державних стандартів цифрової компетентності також уповільнюють процес формування цифрової компетентності педагогів та майбутніх майстрів виробничого навчання. Від стану сформованості цифрової компетентності педагога напряму залежить рівень знань і навичок використання сучасних цифрових технологій в освітньому процесі, а також розвиток критичного мислення майбутнього майстра виробничого навчання.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Ковальчук В. І. Використання цифрових технологій в професійній підготовці майбутніх педагогів професійного навчання. *Актуальні проблеми вищої професійної освіти: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції* (Київ, 22 березня 2019 р.). Київ: НАУ, 2019. С. 71–72.

2. Ковальчук В. І. Інформаційні ресурси в професійному розвитку викладача вищої школи. *Компетентнісний підхід в освіті: теорія і практика*. 2018. С. 50–57.

3. Концепція реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти “Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта” на період до 2027 року від 12 червня 2019 р. № 419-р/ Урядовий портал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2019-%D1%80?lang=en> (дата звернення 22.10.2019).

4. Федорук О. М. Використання інформаційних технологій в освітній сфері ВНЗ: прикладні аспекти. *Інноватика у вихованні*. 2016. Вип. 4. С. 350-356.

**Ігнатенко Ксенія**  
Аспірантка 82-015 групи, ФТПО

## **ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ДО ПЕДАГОГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА**

В умовах реформування освіти потребують переосмислення питання щодо теорії і методики професійної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання.

Досягнення окресленого потребує врахування низки як зовнішніх, так і внутрішніх чинників. Одним із основних завдань педагогічної освіти є забезпечення якісної підготовки педагогічних працівників за спеціальністю 015 «Професійна освіта» (за профілем) для системи професійної (професійно-технічної) освіти. Економічний розвиток країни залежить від робітничих кадрів нової генерації, підготовка яких і є основною метою педагогічної праці зазначених працівників.

Сучасні спрямування на перезавантаження системи професійної (професійно-технічної) освіти (оновлення змісту професійної освіти, педагогічних технологій з урахуванням особливостей фахової діяльності педагогів професійного навчання, зміна освітнього середовища і т. д.) визначають актуальність дослідження шляхів формування усіх складників професійної компетентності педагогів професійного навчання, зокрема засвоєння ідей педагогіки партнерства, яка побудована на засадах гуманізму та творчого підходу до розвитку особистості на етапі отримання нею робітничої професії.

У контексті нашого дослідження значний інтерес представляє досвід Амонашвілі Ш., Волкова І., Лисенкова С., Макаренка А., Сухомлинського В. Шаталова В., а також аналіз напрацювань щодо основ формування педагогічної майстерності Зязюна І., Ковальчука В., Курок В., Лузана П., Теслюка В., Шовкуна Л., щодо вимог до компетентності сучасного педагога професійного навчання Ничкало Н., Радкевич В., Щербак О. та інших.

Одним із шляхів підготовки майбутнього педагога до професійної діяльності у руслі педагогічного партнерства є його готовність до розв'язання педагогічних ситуацій. До проблеми формування компетентності освітянина шляхом розв'язання педагогічних ситуацій та задач зверталися Вовк Л., Даниленко М., Даниленко Л., Додон Л., Ігнатенко Г., Кулюткин Ю., Кузьмінський А., Маленко А., Омеляненко В., Поташник М., Підкасистий П., Спирин Л. та ін.. Технологію формування вмінь розв'язувати педагогічні задачі у майбутніх викладачів педагогіки на магістерському рівні представлено у дослідженні Н. Дяченко.

Педагогічна практика засвідчує існування проблеми протизваги, непорозуміння між діями тих, хто навчає і тих, хто навчається. Включення до освітнього процесу кейсів (case – випадок, ситуація), що включають педагогічні задачі дозволяють майбутнім педагогам набути досвіду взаємо спілкування та взаємодії [1].

Для того, щоб освітній процес на основі case-технологій був ефективним, необхідні дві умови: обґрунтований кейс і певна методика його використання в учбовому процесі.

Зазначимо, що педагоги мають сприймати здобувачів освіти як рівноправних учасників освітнього процесу, з якими треба вміти вибудовувати партнерські стосунки.

Необхідно усунути суперечності між важливістю формування високого рівня готовності студентів до фахової діяльності на ідеях педагогічного партнерства та відсутністю науково-обґрунтованих педагогічних умов формування такої готовності у майбутніх педагогів професійного навчання, які б забезпечували розгляд педагогічного партнерства як ефективного чинника професійного навчання, який дозволяє подолати розрив між науково-теоретичною підготовкою і педагогічною практикою в умовах переважаючої системи професійної (професійно-технічної) освіти; сприяли б оволодінню інноваційними інструментами співпраці між педагогом та здобувачами професійної освіти; поглиблювали б підготовку до впровадження інновацій у практико-орієнтоване професійне навчання й викладання через опанування основами діалогічного спілкування з навчальною аудиторією; забезпечували б набуття раннього професійного досвіду та підвищення ефективності підготовки до адаптації в умовах майбутньої трудової діяльності.

Окреслена суперечність поглиблюється в силу специфіки фахової підготовки педагога професійного навчання в умовах швидкого оновлення виробничих технологій, впровадження дуальної форми навчання, розуміння його фахової майстерності як інтегративного утворення інженерної і педагогічної складової.

Пропоновані спрямування на модифікацію процесу підготовки педагога професійного навчання, беручи до уваги напрацювання низки науковців, сприятиме реалізації принципу цілісного розвитку особистості освітянина, дозволить комплексно реалізувати формування їх готовності до педагогічного партнерства у фаховій діяльності, необхідної для дій у реальних ситуаціях в освітньому середовищі професійних (професійно-технічних) закладів освіти.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Ігнатенко Г. В., Ігнатенко О. В. Роль кейс технології у формуванні методичної компетентності майбутніх викладачів закладів професійної освіти

/ Innovates and information technologies in education. Series of monographs Faculty of Architecture, Civil Engineering and Applied Arts Katowice School of Technology Monograph 18. s. 276-287.

**Карась Олена**  
**Аспірантка 82-015 групи, ФТПО**

## **РОЛЬ МОВЛЕННЄВОГО ЕТИКЕТУ У ФОРМУВАННІ МОВЛЕННЄВОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ З ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА**

Підготовку кадрів зі спеціальності «Документознавство» започатковано в закладах вищої освіти України лише із середини 1990-х р. Сьогодні відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року №266 підготовка спеціалістів означеної кваліфікації відбувається фактично за двома спеціальностями 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» та 015.05 «Професійна освіта (Документознавство)» (галузь знань 01 Освіта/Педагогіка), кожна з яких має розрізнені мету, зміст, цілі, завдання.

Д. Чумаченко, обґрунтовуючи компоненти структурно-змістової моделі підготовки педагогів професійного навчання документознавства в педагогічних університетах, зазначає, що «метою освітньо-професійної програми спеціальності 015.05 «Професійна освіта (Документознавство)» є підготовка конкурентоспроможного педагога, фахівця з документознавства з правом подальшої професійної діяльності в навчальних закладах професійно-технічної освіти та в системі інформаційних, аналітичних, архівних, адміністративних, кадрових підрозділів і служб, службах діловодства підприємств, організацій, установ, фірм, державних та комерційних підприємствах з надання інфокомунікаційних послуг. Після завершення навчання випускник матиме змогу працювати за основним напрямом підготовки педагогом професійного навчання, а також вихователем професійно-технічного навчального закладу або майстром виробничого навчання» [4, с. 290]. Відповідно до норм сучасної української літературної мови нами здійснено правки в поданій цитаті. Наявні стилістичні помилки ще раз підтвержують актуальність проблеми формування мовленнєвої культури.

Ділова комунікація зазначених професій відображає характер суспільних відносин у виробничій, управлінській та інших сферах життя суспільства. Кваліфікований та конкурентоздатний майбутній фахівець

повинен володіти комплексом комунікативних умінь і навичок, а саме: свідомо керувати процесом спілкування, прогнозувати результати словесного контакту, створювати оптимальні умови для взаємодії зі співрозмовником. Тобто для успішної реалізації поставлених перед ним завдань він має досконало володіти мовленнєвою культурою.

Одним із важливих складників мовленнєвої культури науковці (А. Беліченко, В. Воронкова, Й. Гах, Т. Гриценко, Т. Івашенко, Т. Мельничук, Я. Радевич-Винницький, М. Стельмахович, Т. Чмут) виділяють мовленнєвий етикет.

Важливість дослідження мовленнєвого етикету в процесі формування мовленнєвої культури майбутніх бакалаврів професійного навчання із документознавства незаперечна.

Етикет (фр. *etiquette*) – це зведення норм поведінки, порядок дій і правила чемності при дворах монархів, титулованих осіб (придворний етикет), а також у дипломатичних колах; переносно – правила поведінки [2, с. 320].

У «Словнику лінгвістичних термінів» О. Ганича та І. Олійника зазначено, що мовний етикет – це «національно специфічні правила мовної поведінки, які реалізуються в системі стійких формул і виразів, що рекомендуються для використання в різних ситуаціях ввічливого контакту зі співрозмовником, зокрема під час привітання, знайомства, звернення до співрозмовника, висловлення подяки, прощання тощо» [1, с. 133].

А. Токарська та І. Кочан за умовами і змістом мовленнєвої ситуації розрізняють 15 різновидів мовленнєвого етикету: вітання; звертання, привертання уваги; знайомство; запрошення; прохання, порада, пропозиція; погодження; вибачення; незгода, відмова; скарга; втішання; комплімент; несхвалення; поздоровлення; подяка; прощання [3, с. 74–75]. Правила мовного етикету реалізуються здебільшого в одиницях лексичного («Добридень!», «Вибачте», «Дякую», «Прощайте», «Добраніч» тощо), фразеологічного («віддавати належне», «для більшої переконливості», «привертати увагу» тощо) і частково морфологічного рівнів (уживання займенникових та дієслівних форм пошанної множини). Кожен вид мовленнєвого етикету відповідно має усталені «формули» та «форми», знання яких та вміння ними послуговуватися забезпечать високий рівень володіння мовленнєвою культурою майбутніх фахівців, і з документознавства передусім.

Таким чином, для майбутніх бакалаврів професійного навчання з документознавства знання мовленнєвого етикету необхідне для успішного здійснення професійної діяльності. Такі знання розширюють комунікативні можливості майбутніх фахівців. Перспективи подальших досліджень убачаємо в класифікації «етикетних форм», якими повинні досконало оволодіти майбутні педагоги професійного навчання з документознавства у фаховій підготовці.

### ЛІТЕРАТУРА

1. Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. Київ : Вища шк., 1985. 360 с.
2. Словник іншомовних слів / За ред. О. С. Мельничука. К., 1985. 966 с.
3. Токарська А. С., Кочан І. М. Культура фахового мовлення правника : навчальний посібник. Львів : Світ, 2003. 312 с.
4. Чумаченко Д. В. Структурно-змістова модель підготовки педагогів професійного навчання з документознавства в педагогічних університетах. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2018. Випуск 168. С. 288–292.

**Личова Тетяна**  
Аспірантка 82-015 групи, ФТПО

### ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ АГРОІНЖЕНЕРІВ

Розвиток освіти і науки в Україні та економічна політика сучасного суспільства, вимагає якісної професійної підготовки майбутніх фахівців агроінженерів. Освіта є однією з ключових елементів забезпечення сталого розвитку людського потенціалу, саме вона готує людину до складнощів сучасного життя, забезпечує їй свободу інтелектуального, професійного та соціального вибору. Сьогодні все більше у суспільстві набуває усвідомлення того, що від якості освіти залежить економічний добробут держави [4].

Успішна професійна діяльність майбутніх агроінженерів – це один із головних факторів, який зумовлює ефективне функціонування аграрних підприємств. Перш за все це не лише суто професійні знання, уміння та навички фахівців, але і здатність їх до продуктивної праці, творчого

мислення, уміння приймати виважені та ефективні рішення при виконанні поставлених завдань, бути конкурентоспроможними на ринку праці. У цьому контексті важливе значення має формування фахової компетентності майбутніх агроінженерів, які суттєво можуть підвищити їх професійну діяльність.

Проблему компетентнісного підходу та професійної компетентності в освіті досліджували такі науковці, як С. Гончаренко, Є. Зеєр, І. Зимня, Е. Іванова, О. Локшина, А. Маркова, Н. Ничкало, О. Овчарук, О. Пошетун, Дж. Равен, С. Сисоєва, П. Третьяков, Т. Шамова, В. Шапкін, С. Шишов, В. Ягупов. Питання фахової компетентності досліджували такі науковці, як Ю. Зінковський, Л. Волошко, А. Петров, Г. Сорокіна, Б. Шевель, Л. Щербатюк, С. Щербатюк та ін.

У Законі України «Про вищу освіту» компетентність розглядається як динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти [2].

Г. Сорокіна визначає фахову компетентність як системно організовану, цілісну, особистісно-обумовлену характеристикою майбутнього фахівця як суб'єкта діяльності, адекватною цілям та змісту певного виду його професійної діяльності [7].

Компетентність фахівця включає професійні знання, вміння і навички, досвід роботи у певній виробничій галузі виробництва, соціально-комунікативні й індивідуальні, здібності особистості, що забезпечують самостійність у здійсненні професійної діяльності [3].

Компетентний фахівець повинен володіти специфічними можливостями, які необхідні для ефективного виконання конкретної діяльності у певній предметній галузі. Зокрема, такими якостями, як вузькоспеціальні знання, способи мислення, предметні навички, розуміння відповідальності за свої дії [6].

На нашу думку, фахова компетентність агроінженера – це його здатність застосовувати у професійній діяльності фахові знання, використовувати набуті уміння, навички та досвід для прийняття ефективних та виважених рішень при вирішенні професійних завдань; розвивати пізнавальну активність в процесі професійної діяльності; вміти швидко орієнтуватись в різноманітних професійних ситуаціях.

Модернізація сучасного аграрного виробництва ставить завдання перед закладами освіти сформуванню у майбутніх фахівців агроінженерів не лише систему фахових знань, умінь та навичок, але й готовність їх до здійснення ефективної професійної діяльності, здатності розв'язувати професійні проблеми, будучи при цьому організованими, високоморальними, з активною громадянською позицією.

Впровадження компетентнісного підходу в вітчизняну освіту, обумовлено загальноєвропейською тенденцією перебудови системи вищої освіти, й передбачає глибокі системні перетворення щодо викладання, змісту, оцінювання. На відміну від традиційної оцінки якості підготовки фахівців, що базується на використанні в освітніх стандартах термінів «знання», «вміння», «навички», в умовах реалізації компетентнісного підходу передбачено оперування поняттями «компетентність» і «компетенції» [5].

Основними напрямками компетентнісного підходу є:

- впровадження та забезпечення освітніх технологій, форм, моделей та методів організації сучасного освітнього процесу;
- широке використання в освітньому процесі інтерактивних форм проведення занять і позааудиторної роботи для формування та розвитку професійних навичок здобувачів освіти;
- виховання у здобувачів освіти досвіду самостійного рішення пізнавальних, комунікативних, організаційних, моральних та інших проблем [1].

Компетентнісний підхід повинен забезпечити підготовку кваліфікованих, конкурентоспроможних фахівців аграрної галузі, які готові вирішувати завдання не тільки технічної або технологічної спрямованості, але і соціалізувати себе в суспільстві як різнобічно розвинена особистість.

Навчально-виховний процес майбутніх агроінженерів повинен спрямовуватись на формування фахової компетентності, що передбачає здатність самостійно засвоювати нові знання, опановувати професійні уміння, навички та технології, удосконалювати свій кваліфікаційний рівень. За цієї умови у здобувачів освіти розвиватиметься не тільки готовність до самоосвіти та потреби у самовдосконаленні, але й дасть поштовх до самоорганізації пізнавальної діяльності, що містить у собі необхідні методи, прийоми та засоби опрацювання і засвоєння великої кількості інформації.

Отже, для підготовки висококваліфікованого фахівця, перш за все, необхідна мотивація здобувача освіти - можливість на належному рівні спілкуватися з колегами, однодумцями чи опонентами, мати перспективу кар'єрного зростання. Майбутній агроінженер повинен вміти нестандартно



мислити, застосовувати набуті знання, уміння та навички у сучасних умовах професійної діяльності, бути соціально-зорієнтованим, урівноваженим та відповідальним, готовим до співпраці та здатним розв'язувати складні професійні проблеми.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Болонский процесс: *Результаты обучения и компетентностный подход (книга – приложение 1)*. под ред. В. И. Байденко. М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2009. 536 с.
2. Закон України «Про вищу освіту»: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
3. Ковальчук В.І., Бирка М.Ф. Професійна компетентність викладача інформаційних технологій професійно-технічного навчального закладу. *Гуманітарний вісник ДВНЗ Переяслав-Хмельницький державний університет ім. Григорія Сковороди*. 2009. Вип. 17. Переяслав-Хмельницький, С.125-129.
4. Ковальчук В. І. Розвиток вищої освіти відповідно до тенденцій і вимог ринку праці. *Розвиток сучасної освіти: теорія, практика, інновації. Матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., 25-26 лютого 2016 року*. Київ: В-во «Міленіум», 2016. С. 22–24.
5. Ковальчук В. І. Оцінювання рівнів розвитку загальнопрофесійних компетентностей майбутніх викладачів вищих навчальних закладів. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. Серія "Педагогіка, психологія, філософія". 2017. №259. С. 136–141.
6. Равен Дж. Педагогическое тестирование: проблемы, заблуждения, перспективы. Пер. с англ. М.: Когито-Центр, 1999. 144 с.
7. Сорокіна Г. Структура компетентності фахівця як наукова проблема. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2011. № 4 (2). С. 207-213.

**Майстренко Наталія**  
**Аспірантка 82-015-з групи, ФТПО**

## **ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ФІЗИКИ**

У “Концепції розвитку освіти України на період 2015-2025 років” одним із пріоритетних завдань визначається: формування в дітей та молоді сучасного світогляду, розвитку творчих здібностей і навичок самостійного

наукового пізнання, самоосвіти і самореалізації особистості. У цих умовах головна мета навчання фізики в ВНЗ I-II рівня акредитації полягає в розвитку особистості студентів засобами фізики як навчального предмета, зокрема завдяки формуванню в них компетентності на основі фізичних знань, наукового світогляду й відповідного стилю мислення, розвитку експериментальних умінь і дослідницьких навичок, творчих здібностей і схильності до креативного мислення.

В країнах Європейського Союзу дієвим інструментом забезпечення потрібної якості освіти визнали компетентнісний підхід, який сьогодні утверджується в освітній системі нашої країни.

Компетентнісний підхід на перше місце ставить не поінформованість студента, а вміння на основі набутих знань вирішувати проблеми, що виникають у різних ситуаціях. Специфіка даного навчання полягає в тому, щоб засвоювалися не готові знання, кимось запропоновані, а здобуті самими студентами. З цією метою на заняттях фізики залучають студентів до пошуку, ставлять проблемні завдання, для розв'язання яких вони змушені звертатися до різних джерел інформації, проводити спостереження, ставити фізичний експеримент, вимірювати, обчислювати, будувати та аналізувати графіки, користуватися лабораторними приладдям, співставляти, порівнювати і узагальнювати результати, робити самостійні висновки при цьому формується предметна компетентність.

Звідси слідують наступні складові предметної компетентності студентів з фізики – світоглядна, експериментальна, обчислювальна. О.М. Ніколаєв вважає, що основу світоглядної складової складає: формування в студентів системи фізичного знання на основі сучасних фізичних теорій (наукових фактів, понять, теоретичних моделей, законів, принципів); розвиток в студентів здатності застосовувати набуті знання в пізнавальній практиці; оволодіння студентами методологією природничо-наукового пізнання і науковим стилем мислення, усвідомлення суті фізичної картини світу та застосування їх для пояснення різних фізичних явищ і процесів; формування наукового світогляду студентів, розкриття ролі фізичного знання в житті людини і суспільному розвитку, висвітлення етичних проблем наукового пізнання, формування екологічної культури людини засобами фізики [1].

Фізична компетентність є складним системним утворенням, яке включає 5 внутрішньо-предметних компетентностей: навчальну, експериментальну, дослідницьку і інформаційну компетентності, а також компетентність розв'язування фізичних задач [2]:

✓ *навчально-пізнавальна компетентність* передбачає оволодіння студентами основних наукових фактів і фундаментальних ідей, які дають змогу обґрунтовано підійти до здійснення обраного виду діяльності;

✓ *компетентність розв'язувати фізичні задачі* передбачає оволодіння студентами складати і розв'язувати різні типи фізичних задач;

✓ *експериментальна компетентність* передбачає оволодіння студентами умінням планувати та проводити експериментальні дослідження, користуватися фізичними приладами;

✓ *дослідницька компетентність* пов'язана з оволодінням студентами основними методами наукового дослідження, готовністю до виконання завдань дослідницького характеру, розробляти та захищати дослідницькі проекти;

✓ *методологічна компетентність* передбачає наявність в студентів досвіду з оцінювання конкретних фізичних методів дослідження для розв'язання завдань прикладного характеру.

Предметна компетентність майбутніх майстрів виробничого навчання у процесі вивчення фізики, в першу чергу, є ознакою високої якості його навчальних умінь, можливості установлювати зв'язки між набутими фізичними знаннями та реальною ситуацією, здатності знаходити метод розв'язання, що відповідає проблемі та успішно використовувати свої уміння, сформовані протягом вивчення фізики як навчальної дисципліни.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Ніколаєв О.М. Виділення критеріїв предметної компетентності майбутнього вчителя фізики. File://C:/Users/Alla/Downloads/VchdpuP\_2013\_109\_55.pdf (дата звернення: 25.01.2020)

2. Пінчук О.П. Формування предметних компетентностей учнів основної школи в процесі навчання фізики засобами мультимедійних технологій : автореф. дис. . канд. пед. наук; Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. Київ, 2011. 20 с.

3. Заболотний В.Ф. Формування методичної компетентності учителя фізики засобами мультимедіа : монографія. Вінниця : ПП «ТД Едельвейс і К», 2009. 456с.

4. Муравський С.А. Формування предметної компетентності студентів у процесі розв'язування фізичних задач. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Вип. 17: Інноваційні технології управління компетентнісно-світоглядним становленням учителя: фізика, технології, астрономія. С. 159-161.

Маринченко Євген  
Аспірант 83-015 групи, ФТПО

## СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

Сільськогосподарське виробництво, як вагома складова національного господарства України, є єдиною цілісною виробничо-економічною системою. Вона об'єднує низку промислових, науково-виробничих та інших галузей і забезпечує майже 40 % суспільного продукту. Саме сільськогосподарське виробництво країни визначає продовольчу безпеку, рівень життя населення, забезпечує промисловість сільськогосподарською сировиною. Ще однією відмінністю є специфічний засіб виробництва сільськогосподарської продукції і сировини – земля. Сьогодні підприємства і організації сільськогосподарського виробництва використовують 50 % водних і 30 % трудових ресурсів, 90-95 % сільськогосподарських угідь, у них зосереджено 25-30 % основних фондів [2, 3].

Після проголошення незалежності України сільськогосподарське виробництво – було одним із головних пріоритетів розвитку економіки держави. Це й не дивно: високий природно-ресурсний потенціал сільського господарства міг досить швидко вивести економіку країни на рівень прогресивних країн світу. Але темпи розвитку аграрного сектора не набули передбачуваної прогресивної динаміки. І все ж наразі сільськогосподарське виробництво є одним із провідних секторів вітчизняної економіки: яке забезпечує 24 % випуску продукції та формує значну частку ВВП країни. Наприклад, за вісім місяців 2018 р. (січень-серпень) продукція АПК становить 37,3 % товарного експорту (11,5 мільярда доларів). Проте на думку Б. Данилишина хоч з виробництва, наприклад, зернових культур і соняшникової олії сьогодні Україна входить у сімку світових лідерів, але на відміну від розвинених країн (США, Канади, країн ЄС), ми лише на третину використовуємо свій потужний природно-ресурсний потенціал. Споживання основних продуктів харчування на одну особу наразі все ж значно менше від прийнятих норм, наприклад: м'яса на 34 %; молока на 42 %; рибної продукції на 30 %; винограду у свіжому вигляді на 75 %. Крім того, не задовольняються повною мірою потреби населення у високобілкових консервованих продуктах, продуктах лікувально-профілактичного харчування [1].

Актуально для нашого пошуку проаналізувати структуру таких сільськогосподарських підприємств з позиції їх форм власності та перспектив працевлаштування майбутніх кваліфікованих робітників, яких готують педагоги професійного навчання. Послугуючись даними Держкомстату України прослідкуємо динаміку зміни кількості сільськогосподарських підприємств у 2010-2019 рр. (табл. 1).

Таблиця 1

**Динаміка кількості сільськогосподарських підприємств  
у 2010-2019 рр.**

Сільськогосподарське підприємство	Роки					
	2010	2011	2012	2014	2017	2019
Господарські товариства	7879	7769	8235	7750	7428	6967
Приватні підприємства	4326	4243	4220	3772	3771	3215
Кооперативи	1101	952	848	674	650	448
Фермерські господарства	43894	41726	40676	39428	33682	34137
Державні підприємства	354	322	296	228	201	199
Підприємства інших форм господарювання	1505	1481	1781	691	1075	592
Усього	59059	56493	56056	52543	47697	45558

Перехід до ринкових відносин в сільськогосподарському виробництві виявився однією з найбільш складних задач реформування економіки. Це обумовлено тим, що сільське господарство – складна виробнича система, в якій взаємодіють економічні, соціальні і біологічні фактори.

Отже ефективне господарювання в галузі сільськогосподарського виробництва потребує належного матеріально-технічного забезпечення, використання новітніх досягнень науки і техніки, спроможних забезпечити виробництво конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції. Для цього кількісний та якісний склад машинно-тракторного парку повинен забезпечити виконання всього обсягу механізованих робіт в оптимальні терміни з високою якістю і раціональними затратами.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Мануйлов В. Ф., Приходько В. М., Жураковский В. М., Федоров И. В. Инновации в подготовке специалистов в области техники и технологии. Инновационный университет и инновационное образование: модели, опыт, перспективы. Томск: Изд-во ТПУ, 2003. С. 14-16.
2. Сільське господарство України: статистичний збірник. Київ: Державна статистична служба України, 2018. 245 с.
3. Кравчук В., Сербій Є. Сільськогосподарське машинобудування: потенціал, прогноз та інноваційні виробництва. Техніка і технології АПК. 2016. № 5(80). С. 6-11.

**Сиротенко Лілія**  
**Аспірантка 83-015 групи, ФТПО**

### **ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІОНАЛЬНОГО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

В Україні відбуваються державотворчі процеси, які охоплюють всі ділянки життя. Ці процеси є важливими і для вищої освіти. Згідно законодавчої бази України, а саме, «Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки», визначаються основні напрями, пріоритети, завдання і механізми реалізації державної політики в галузі освіти, кадрова і соціальна політика і складає основу для внесення змін і доповнень до чинного законодавства України, управління і фінансування, структури та змісту системи освіти. Розробка Національної стратегії розвитку освіти зумовлена необхідністю кардинальних змін, спрямованих на підвищення якості і конкурентоспроможності освіти, вирішення стратегічних завдань, що стоять перед національною системою освіти в нових економічних і соціокультурних умовах, інтеграцію її в європейський і світовий освітній простір. Освіта належить до найважливіших напрямків державної політики України. Держава виходить з того, що освіта – це стратегічний ресурс соціально-економічного, культурного і духовного розвитку суспільства, поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення міжнародного авторитету й формування позитивного іміджу нашої держави, створення умов для самореалізації кожної особистості. [2, с.6].

Сучасний етап розвитку суспільства ознаменований становленням нової парадигми освіти, націленій на розвиток особі у світі, динамічне змінюється, Відповідно до цього змінюються вимоги, що пред'являються до професійної підготовки майбутніх педагогів професіонального навчання. Сучасний педагог повинен стати кваліфікованим фахівцем, що добре знає не лише свій предмет, але і здатним до різнобічної професійній і соціально-культурній діяльності, творчому саморозвитку.

Оволодіння сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями, методикою їх використання в навчальному процесі сприятиме модернізації освіти – підвищенню якості професійної підготовки майбутнього фахівця, збільшенню доступності освіти, забезпеченню потреб суспільства в конкурентоздатних фахівцях. Значну роль у впровадженні ІКТ в освітню сферу відіграв Закон України «Про Національну програму інформатизації», в межах якого було реалізовано кілька проєктів інформатизації навчальних закладів [1, с.2].

Актуальність полягає в тому, що пріоритетом розвитку освіти є впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, що забезпечують удосконалення навчально-виховного процесу, доступність та ефективність освіти в підготовці майбутніх педагогів професіонального навчання.

Як зазначено в «Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки» в пункті 3.5 Інформатизація освіти, приділяється велика увага до впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освіті та шляхи її досягнення.

Формування економічної компетентності майбутніх педагогів професіонального навчання полягає не тільки в отриманні професійних знань та умінь, а і отриманні економічної освіти. Яка на наш погляд, може не тільки формувати спеціальні економічні знання і вміння, актуальні в сучасних умовах, но і розкривати соціальні якості особистості, формувати мотиви економічної діяльності.

Ми вважаємо, що формування економічної компетентності майбутніх педагогів професіонального навчання засобами ІКТ у закладах вищої освіти буде забезпечено, якщо будуть створені такі умови:

- освітній процес у закладах вищої освіти відповідатиме сучасним тенденціям розвитку засобів ІКТ;

– розкрити фактори впливу, механізми формування економічної компетентності майбутніх педагогів професіонального навчання засобами ІКТ та їх взаємозв'язок;

– описані педагогічні умови процесу формування економічної компетентності майбутніх педагогів професіонального навчання засобами ІКТ у закладах вищої освіти;

– буде створено та впроваджено в практику модель та методику формування економічної компетентності майбутніх педагогів професіонального навчання засобами ІКТ у закладах вищої освіти.

Слід наголосити, що в освіті важливою умовою успішної інтеграції технологій є професійна підготовка майбутніх педагогів професіонального навчання, які здійснюють експлуатацію систем і засобів нової інтегрованої технології навчання. Кожний майбутній педагог, має володіти необхідною інформаційною грамотністю і розумінням у використанні інформаційно-комунікаційних технологій.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про Національну програму інформатизації», від 13.09.2001р. № 74/98-ВР

2. Указ президента України «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2020 роки», від 25.06.2013 № 344/2013

**Сорока Валерій**  
**Аспірант 81-015 групи, ФТПО**

## **ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ ДО ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

Проблемами психологічної готовності до різного виду діяльності вчені почали займатися у кінці 40-х – початку 60-х рр. ХХ століття. Поняття професійної готовності вводиться в педагогіку в 70-х роках. Значний внесок в розробку психолого-педагогічних аспектів цієї проблеми зробили А.А. Андрєєв, А.Н. Леонтьєв, Е.І. Машбіц, С.Л. Рубінштейн, Д.І. Узнадзе та інші.



Аналізуючи наукові роботи вчених було визначено, що більшість з них розглядають наступні елементи готовності студентів до використання цифрових технологій як засобу навчання і розвитку [2]:

– *мотиваційні* (потреби успішного використання цифрових технологій в навчальному процесі, інтерес до роботи цифрових пристроїв, прагнення досягти успіху в розробці своїх власних методичних матеріалів з використанням цифрових технологій, оцінка ймовірності використання подібних матеріалів у своїй майбутній професійній діяльності);

– *пізнавальні* (розуміння значущості використання цифрових технологій в навчанні, оцінка їх значущості, сформованість навичок і умінь в даному виді діяльності);

– *емоційно-вольові* (відповідальність майбутнього майстра виробничого навчання за питання цифровізації навчального обладнання, впевненість в успіху майбутньої педагогічної діяльності, об'єктивна самооцінка власної підготовленості до роботи в умовах використання цифрових технологій).

Комунікація між людьми може бути ефективною тільки при дотриманні двох умов: при реальному уявленні про об'єкт комунікації та при існуванні симпатії до нього. Інтерпретуючи ці умови на взаємодію з цифровими пристроями, можна сформулювати основні умови навчання людини ефективній взаємодії з цифровими технологіями [1]:

– створення в студента реального уявлення про роботу цифрових пристроїв взагалі і конкретного програмного засобу чи сервісу зокрема;

– створення в студента позитивного ставлення до цифрового пристрою і конкретного програмного засобу чи сервісу.

Ефективне впровадження цифрових технологій в навчання і в професійну діяльність вимагає як створення умов для вивчення цифрових пристроїв, програмних продуктів та сервісів, так і створення позитивного психологічного настрою при такому навчанні.

Так, адаптувавши представлену систему професійної готовності вчителя В. О. Сластьоніним відносно готовності майбутніх майстрів виробничого навчання до використання цифрових технологій у професійній діяльності, можна виділити основні складові цієї готовності [3]:

– *психологічна готовність*, яка вказує на різний ступінь сформованості цілей на використання цифрових технологій у професійній педагогічній діяльності, наявність інтересу до роботи з цифровими

пристроями і потреби до самонавчання і саморозвитку в цій області, розвиток професійного мислення;

– *науково-теоретична готовність*, що визначає необхідний обсяг психолого-педагогічних і спеціалізованих знань, необхідних для професійної діяльності з використанням цифрових технологій в професійних закладах освіти;

– *практична готовність*, яка передбачає наявність сформованих на необхідному рівні професійних навичок і вмінь використання цифрових технологій;

– *психофізіологічна і фізична готовності*, в яких стан здоров'я і фізичного розвитку повинні відповідати вимогам педагогічної діяльності в умовах цифровізації суспільства.

Виділимо кілька рівнів готовності майбутніх майстрів в. н. до використання цифрових технологій у професійній діяльності з наступною їх характеристикою [4]:

1. *Рівень цифрової обізнаності*, що характеризується розумінням більш загальних цілей цифровізації освіти, при цьому майбутній майстер в. н. має лише деякі фрагментарні знання про цифрові технології. Вміння і навички роботи з цифровими технологіями не поширюються далі використання деяких найпростіших програмних засобів стандартного забезпечення процесу навчання.

2. *Рівень елементарної готовності* визначається насамперед ступенем усвідомлення майстром в. н. себе як суб'єкта цифрової технології навчання, при цьому він має комплексне уявлення про цифрові технології та основні напрями їх застосування в процесі навчання. Елементарна готовність передбачає ознайомлення майбутнього майстра в. н. з найпростішими програмними засобами та сервісами, що можуть бути використані на заняттях.

3. *Рівень функціональної готовності* майбутнього майстра в. н. обумовлений усвідомленням стратегічних і тактичних завдань цифровізації освіти, формуванням психологічної установки на всебічне застосування цифрових технологій у навчанні.

4. *Рівень системної готовності* передбачає, що використання цифрових технологій майбутнім майстром має глибокий особистісний сенс. Системна готовність, являє собою стійку систему психічних процесів, що орієнтовані на безперервне самовдосконалення студента в середовищі цифрових технологій навчання, формування його цифрової культури,

грамотності, вміння проводити роботу на методичному і дослідницькому рівні стосовно проблем цифрових технологій.

Отже, основу готовності до використання сучасних цифрових технологій в навчальному процесі становить «інтегральна» освіта, що містить в собі високу мотивацію до використання цифрових технологій, знання теоретичних аспектів їх використання, прояв відповідних емоційно-вольових якостей і реалізація комплексу педагогічних умінь: конструктивних, організаторських, комунікативних, гностичних в нових умовах діяльності.

### ЛІТЕРАТУРА

1. Алімасова Д. П. Теоретичні основи підготовки майбутніх менеджерів до використання нових інформаційних технологій у професійній діяльності. 2013 URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/13544/1/Alimasova.pdf> (дата звернення 28.01.20)
2. Дудорова Л. Ю. Формування готовності майбутніх учителів до організації шкільного туризму (теоретико-методичний аспект): монографія. В: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2014. 424 с.
3. Слостенин В. А., Махар Н. В. Диагностика профессиональной пригодности молодежи к педагогической деятельности. М., 1991. 156 с.
4. Топольник. Я. Рівні готовності майбутніх викладачів до використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі вищої школи. *Наукова діяльність як шлях формування професійних компетентностей майбутнього ахівця*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції). Суми, 2017. С. 82-83.

**Чорнобай Богдан**  
аспірант, 81-015 групи, ФТПО

### ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЕЛЕМЕНТ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ АГРОІНЖЕНЕРІВ

Входження України до європейського освітньо-наукового поля, зміни в законодавстві України, розвиток світової аграрної науки та виробництва, сучасні ринкові умови вимагають формування інноваційно-освітнього середовища у вищих навчальних закладах.

Фахова підготовка майбутніх агроінженерів неможлива без використання новітніх освітніх технологій, інноваційного моделювання, інноваційної діяльності як педагога, так і здобувача освіти.

Для визначення поняття «підготовка» звернемося до словника. У Великому тлумачному словнику сучасної української мови поняття «підготовка» розглядається як дія зі значенням підготувати; запас знань, навиків, досвіду т. ін., набутий під час освітнього процесу.

У педагогічному словнику термін «фахова підготовка» тлумачиться як система організаційних і педагогічних заходів, що забезпечує формування в особистості професійної спрямованості знань, навичок, умінь та професійної готовності до такої діяльності [3, ст. 84].

Серед чинників, що впливають на ефективність процесу застосування сучасних освітніх технологій, до яких належать й інноваційні технології навчання, науковці називають стан соціально-психологічного клімату в студентському колективі, соціальну важливість професії; рівень професіоналізму педагогічного колективу навчального закладу; наявність науково обгрунтованого й професійно спрямованого плану навчально-виховної роботи; індивідуальні здібності студентів; здатність викладачів до ефективного впровадження сучасних освітніх технологій; дидактична орієнтація на вироблення позитивного мотивованого ставлення студентів до нового [3, ст. 35].

Цілком поділяємо думку М. Козяр [1], що інноваційний підхід в освіті визначається через здатність проектувати й моделювати необхідний у ЗВО навчальний процес із використанням різних освітніх технологій. Інноваційна діяльність найчастіше протиставляється традиційному навчанню. Але, на думку сучасних дослідників, традиції та інновації можуть взаємодіяти без конфлікту, у формі взаємодії або поєднання. Традиційне навчання повинно виступати не перепорою, а основою для інноваційної діяльності.

Інноваційна діяльність у сфері вищої освіти і науки, процес творення, запровадження та поширення в практиці вищої освіти, наукової та інженерно-технічної діяльності, нових ідей, засобів, наукових, інженерно-технічних, педагогічних, організаційно-управлінських та економічних методів і технологій підвищує показники досягнень структурних компонентів системи вищої освіти, науково-технічної діяльності та наукового обслуговування, тому відбувається її перехід до якісно вищого рівня.

Ця діяльність:

- базується на теоретико-методологічних засадах педагогічної, науково-технічної та економічної інноватики сфери вищої освіти;
- спрямована на трансформаційні перетворення системи вищої освіти;
- має за мету інноваційний розвиток вищої освіти і науки;
- здійснюється для вирішення стратегічного завдання гуманітарної сфери.

Інноваційна діяльність у сфері вищої освіти і науки використовується для отримання інноваційного продукту, нової послуги, інноваційної технології, методики або нового рішення. Інноваційний продукт є науково-дослідницькою або дослідною проектно-конструкторською розробкою нової технології (у тому числі – інформаційної) або продукції з виготовленням експериментальних зразків чи дослідної партії.

Інноваційна діяльність у сфері вищої освіти безпосередньо впливає на інтелектуальний і соціально-економічний розвиток держав. Головним завданням інноваційною розвитку сфери вищої освіти України вочевидь слід вважати безпосередню цілеспрямовану організаційно-економічну, науково-освітню й інженерно-технологічну діяльність, спрямовану на створення суспільних знань з інноваційно-орієнтованим типом економіки держави. [2, ст. 34].

Здійснювати підготовку майбутніх агроінженерів неможливо у відриві від реального агропромислового виробництва. Необхідність якнайшвидшого включення студентів безпосередньо у виробничі процеси обумовлена ще й тим, що, окрім кваліфікаційних навиків, сьогодні треба активно формувати в них уміння працювати в команді, відповідальність за загальну справу, високу вимогливість до себе і якості своєї роботи. Необхідно підтримувати тісний зв'язок з підприємствами: вивчати нові технології, устаткування, асортимент і нормативну документацію з метою знайомства студентів з новинками (за фахом) і використання їх у навчальному процесі.

Отже, сучасні вимоги щодо рівня фахової підготовки агроінженерів на перший план висувають потреби формування творчої, активної, відповідальної та самостійної особистості майбутнього спеціаліста. Майбутній агроінженер повинен відчувати відповідальність за якість свого навчання. Перед викладачами стоїть першочергове завдання: розвинути інтерес до набуття компетентностей, сформувати професійно спрямовану мотивацію до процесу навчання. Саме відповідність вищезазначеним

вимогам забезпечує успішну діяльність майбутніх агроінженерів. Таким чином ЗВО мають широкий фронт робіт з реформування всіх сфер своєї діяльності. Звісно, це потребуватиме часу, великих зусиль та натхнення.

### ЛІТЕРАТУРА

1. Козяр М. М. Інноваційні технології навчання в діяльності ВНЗ. Харків, 2014.
2. Романовська О. О., Романовська Ю. Ю., Романовський О. О. Досвід вищої освіти сполучених штатів Америки XX- XXI століття. Київ, 2018.
3. Ярошинська О. О., Хорошковська О. Н., Байша К. М. Іноваційна педагогіка. Одеса, 2018.

**Шевченко Людмила**  
**аспірант 84-015 групи, ФТПО**

### **КЛЮЧОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН**

В умовах сучасної системи навчання вміння творчо використовувати інформаційні технології в педагогічній діяльності набуває для викладача особливого значення, тому що він щодня відчуває таку необхідність у своїй роботі. Висококваліфікований фахівець повинен удосконалювати професійні навички протягом усієї педагогічної діяльності; використовувати навчальні матеріали та інноваційні технології; уміти використовувати засоби телекомунікації та інформаційні технології для поліпшення навчального процесу та реалізації освітніх завдань.

У професійній освіті сформувався один із найбільш сучасних і актуальних підходів до навчання – компетентнісний підхід. Сучасний педагог повинен не тільки володіти знаннями щодо апаратних і програмних засобів інформаційних технологій, що входить у зміст курсів інформатики, але й бути фахівцем за умов застосування нових технологій у педагогічній і науково-дослідницькій діяльності.

Формування таких якостей неможливе без розширення простору педагогічної творчості, тому що змінюються вимоги до кваліфікації педагога. В освітніх установах відбувається впровадження нового професійного

стандарту «Учитель початкових класів закладу загальної середньої освіти». Документ визначає загальну інформацію про стандарт, навчання та професійний розвиток учителя, а також містить конкретний перелік його функцій[1].

Одним із важливих напрямів вказаного стандарту є інформатизація. Окрема частина стандарту розкриває сутність інформаційно-комунікаційної компетентності - здатності до застосування сучасних засобів інформаційних і комп'ютерних технологій для розв'язання комунікативних завдань як у професійній діяльності вчителя початкових класів, так і в повсякденному житті [2].

Інформаційно-комунікаційна компетентність – це сукупність алгоритмів педагогічної діяльності, пов'язаних із широким використанням у навчальному процесі нових інформаційних технологій.

Так, для розробки дидактичного матеріалу навчального курсу сучасному викладачеві необхідно використовувати стандартні офісні редактори та хмарні технології, а також спеціальні редактори для розробки різних мультимедійних додатків і контрольних завдань. Для здійснення зворотнього зв'язку зі здобувачами вищої освіти необхідно вміти користуватися електронною поштою та хмарними сервісами; для пошуку потрібної інформації викладач повинен уміти використовувати мережу Інтернет. Крім того, для роботи з усіма видами носіїв інформації, роботи з персональним комп'ютером, копіювальними апаратами необхідні навички роботи з технічними засобами, що обслуговують інформаційні процеси. Ефективним буде спілкування здобувачів вищої освіти з викладачем через його особистий веб-сайт, де розміщена навчальна інформація. Усе це вимагає від викладача високого рівня інформаційно - комунікаційної компетентності, яка складається з ціннісного ставлення, інтересу до оволодіння інформаційними технологіями, конкретних знань і практичних умінь.

Структура інформаційно-комунікаційної компетентності педагога складається з мотиваційного, когнітивного, діяльнісного та рефлексивного компоненту. Основна ідея формування компетентності полягає в тому, що не слід обмежуватися сукупністю знань, умінь і навичок, набутих у системі формальної освіти. Слід розуміти, що інформація є важливим ресурсом соціально-економічного розвитку, основним ресурсом освіти і пізнання, є передумовою творчості й інноваційних перетворень, а також фактором для поліпшення життєдіяльності людей. Результатом навчання повинно бути не тільки здобуття знань, умінь і навичок, а й формування потреби вчитися

впродовж усього життя, підвищення рівня професіоналізму, розуміння інформаційно-комунікаційних процесів.

Вимоги до інформаційно-комунікаційної компетентності сучасного педагога постійно зростають у зв'язку з розвитком самих технологій. Тому проблема пошуку підходів і принципів відбору змісту підготовки педагогів набуває особливої актуальності.

Тож, інформаційно-комунікаційна компетентність дозволить майбутньому вчителю початкової школи бути конкурентоспроможним на ринку праці, готовим до постійного професійного зростання та професійної мобільності відповідно до потреб освіти сучасної епохи інформатизації. У зв'язку із цим, підготовка майбутніх учителів початкової школи у закладах вищої освіти має бути скоригована та реалізована із застосуванням хмарних технологій.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Педагогічні інновації у фаховій освіті: збірник наукових праць. Ужгород: 2018. Вип. 1 (9). 220 с.
2. Професійний стандарт «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти» від 10.08.2018 № 1143 URL.: <http://osvita.ua/doc/files/news/616/61635/20180815.pdf>
3. Цифрова компетентність сучасного вчителя Нової української школи: зб. тез доп. всеукр. наук.-практ. семінару, м. Київ, 12 березня 2019 р. Київ. 2019. 61 с.



## 032 ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ

Дикань Руслан  
Аспірант 81-032 групи, ФФІ

### ПОЗИЦІЯ СЛОБОДАНА МИЛОШЕВИЧА У ПИТАННІ ПОДОЛАННЯ КРИЗИ ТА РОЗПАДУ ЮГОСЛАВІЇ

Слободан Милошевич є ключовою політичною постаттю в період системної кризи та розпаду Югославії. Як президент Сербії у 1989–1997 роках, а потім президент Союзної Республіки Югославія в 1997–2000 роках, С. Милошевич мав власну позицію в питанні самовизначення югославських народів, особливо сербського. Він відстоював право сербського народу на свою державність та ідентичність в сусідніх балканських республіках [2, с. 72].

Прагнення його до відстоювання позиції захисту сербського народу права на самовизначення простежуються в публічних виступах. Першим таким виступом Слободана Милошевича є промова 24 квітня 1987 року під час його візиту в Косово для переговорів з крайовим намісництвом. Після зіткнень сербських протестувальників з поліцією, яка складалася з албанців, він вийшов до протестувальників і вимовив фразу, яка згодом стала відома на весь світ: «Ніхто не сміє вас бити. Цей народ ніхто не сміє бити!» [4, с. 79].

Другим публічним виступом Слободана Милошевича є промова 28 червня 1989 року, виголошена ним в річницю легендарної битви на Косовому полі, на пам'ятному меморіалі в Гамістані. Тоді він виступив з наступними словами: «... Це – ваша земля, це – ваші домашні вогнища, ваші поля і сади, це – ваша історія. Ви не повинні залишати цю землю тільки тому, що життя тут важка, тому, що ви піддаєтеся приниженням. Серби і чорногорці ніколи не пасували перед труднощами, ніколи не відступали в годинник битв. Ви повинні залишатися тут – в ім'я ваших предків і ваших нащадків. Югославія не існує без Косова!» [1].

Виходячи з двох цих виступів, можна дійти висновку, що Слободан Милошевич намагався консолідувати сербів не тільки в самій республіці, а і за межами її в єдину позицію на порозі розпаду Югославії. Але на міжнародних конференціях та під час перемовин він озвучував іншу позицію. Так, до початку війни в Боснії і Герцеговині відбулася зустріч між президентами Сербії та Хорватії, де розв'язували боснійське питання.

Слободан Милошевич вважав єдиним можливим вирішенням проблеми перебування Боснії та Герцеговини в складі Югославії компромісне рішення надання гарантії збереження територіальної цілісності держави. Він був готовий надати ряд державних посад мусульманам. У результаті перемовин було підписано таємний договір, за яким передбачався поділ Хорватії та Боснії і Герцеговини. Подальші події підтверджують його існування.

Мирна позиція Слободана Милошевича проявилася на конференції щодо врегулюванню політичної кризи в країні 29 травня 1991 року в Белграді, де було представлено до обговорення програму лідера боснійських мусульман Алі Ізетбеговича та Кіро Глібова, президента Македонії, про «переродження Югославії» [3, с. 30]. Програма представляла нову модель співіснування республік в межах єдиної держави. Слободан Милошевич на цій конференції підтримував пропозиції з урегулювання кризи. Він назвав їх «Гарною основою для подальшою роботи» [3, с. 32]. Але в результаті перемовин концепція співдружності була відкинута, та було вирішено провести референдум про статус держави.

В цей період у Слободана Милошевича проявляється зовсім інша позиція у вирішенні кризи в державі. Під час зустрічі з головами Скупщини громад Сербії 16 березня 1992 року він сказав, що бачить лише два шляхи виходу з кризи – мирний або з використанням сили [2, с. 103]. Після виборів, які вперше відбулися в Югославії на багатопартійній основі, результати яких в основному відображали національну структуру населення в республіках, вирішення кризи мирним шляхом стало неможливим. Загострилося сербське питання в колишніх республіках Хорватії і особливо Боснії та Герцеговині. Потім це призвело до відомих для всіх наслідків з численними жертвами серед населення в Югославії у яких згодом був звинувачений в тому числі Слободан Милошевич.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Ансимов В. Косовский узел – начало кризиса. URL: <http://рустрана.рф/article.php?nid=4984> (дата обращения: 14.01.2020)
2. Гуськова Е.Ю. История Югославского кризиса 1990–2000. М., 2001. 714 с.
3. Bosna i Hercegovina u vreme raspada SFRJ, 1990–1992. Beograd, 2011. 312 с.
4. Николић К. “Нико не сме да вас бије”: Слободан Милошевић у Косову Пољу 24–25 Април 1987: историја и легенда. Београд: Институт за савремену историју, 2006. 242 с.

Левченко Максим  
Аспірант 81-032 групи, ФФІ

## НЕОФІЦІЙНЕ ДЕРЖАВНЕ ЦЕНЗУРУВАННЯ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ У ЧАСИ ПРЕЗИДЕНТСТВА ЛЕОНІДА КУЧМИ (1999-2004 РР.)

У жовтні 2002 р. міжнародна неурядова організація «Human Rights Watch», що здійснює нагляд за дотриманням прав людини більш ніж у 70 країнах світу, провела дослідження щодо неофіційної політичної цензури в Україні шляхом інтерв'ю із урядовцями, аналітиками засобів масової інформації та службовцями вітчизняних телевізійних студій. Увагу дослідження було зосереджено на впливі темників на новинну тележурналістику, адже телебачення, на той момент, вже було найбільш поширеною формою мас-медіа в Україні. Було опитано десять провідних службовців п'яти національних телевізійних станцій та однієї київської станції, включаючи старших редакторів, редакторів програм, журналістів, що ведуть репортажі з місця подій, ведучих програм та кореспондентів. Крім того, було досліджено матеріали семи, які вийшли протягом кількох тижнів на перетині 2001-2002 рр. «Human Rights Watch» отримала темники із джерел, пов'язаних з вищим керівництвом провідних телестанцій. Редактори, журналісти та аналітики ЗМІ повідомляли, що до серпня 2002 р. розповсюдження темників поширилося на всі станції й підлягання інструкціям було ще рішучіше посилене телефонними дзвінками та навіть залякуванням [3].

У жовтні 2002 р. видання «Українська правда» опублікувало матеріал «День ганьби українського телебачення». Події того часу змушували видання обурюватися щодо замовчування у телевізійних новинах факту порушення проти тодішнього президента України Леоніда Кучми кримінальної справи тодішнім суддею Київського апеляційного суду Юрієм Василенком. У травні 2003 р. те ж видання «Українська правда» окремо писало: «в Україні вісім різних новинних телеслужб на загальноукраїнських каналах: УТН «Першого національного», «Підсумки» ТРК «Ери», ТСН «1+1», «Подробиці» «Інтера», «Вісті» ТЕТa, «Вікна» СТБ, «Репортер» «Нового каналу», «Факти» ICTV. З цих восьми лише «Новий» повідомив про те, що американський суддя Мартін Дженкінс залучив Кучму як свідка у справі «США проти Лазаренка». Одна із восьми телевізійних служб 50-мільйонної держави дозволила собі сказати те, що в нормальній державі було б топ-новиною тижня або навіть місяця» [1].

Як стверджує «Human Rights Watch», редактори та журналісти відчували зобов'язання дотримуватися інструкцій темників через економічний та політичний тиск, а також боялися наслідків у разі своєї відмови співпрацювати. У минулому ті засоби масової інформації, які підтримували опозиційні партії чи не проявляли покори до офіційним вимогам, зіштовхнулися з податковими перевітками, судовими позовами або позбавленням ліцензій, що прямо загрожувало їх існуванню, а в деяких випадках йдеться навіть про їх закриття. Подібним чином ті журналісти, які зайняли незалежну позицію, були переведені на нижчі посади, почали отримувати зменшену платню або були звільнені з місця роботи [3].

Однією із найгучніших справ часів другого президента України у контексті тиску на ЗМІ є т.зв. «касетний скандал», іменованій ще «плівками Мельниченка» або «кучмагейтом». Зокрема, британський та канадський політолог українського походження, спеціаліст з історії та політики незалежної України Тарас Кузьо у своїй статті для видання «Український тиждень» зазначає, що за правління Леоніда Кучми вбивство журналіста Георгія Гонгадзе стало міжнародним скандалом після того, як було опубліковано касетні записи, на яких глава держави нібито віддав наказ тодішньому міністрові внутрішніх справ Юрію Кравченкові побити Гонгадзе. Менше відомо про іншого журналіста – Ігоря Александрова, якого вбили 2001 року в Донецьку тоді, коли на чолі області стояв майбутній президент України Віктор Янукович [2].

У часи президентства Леоніда Кучми (1999-2004 рр.) правоохоронні органи не цуралися активно заводити кримінальні справи щодо незручних засобів масової інформації. Приміром, Генеральна прокуратура України порушувала кримінальну справу проти ряду видань за фактами публікації у засобах масової інформації, брошурах, інших виданнях матеріалів, які були спрямовані на перешкодження виконанню службових обов'язків і підрив авторитету президента України і мали образливий чи наклепницький характер. Зокрема, кримінальні справи було порушено проти газет «Інформаційний бюлетень» (Кременчук), «Черкаська правда» (Черкаси), «Рівненський діалог» (Рівне), «Позиція» (Суми), «Антенa» (Черкаси) [1].

#### ЛІТЕРАТУРА:

1. В ім'я Кучми телеканали оголосили війну проти народу? *Українська правда*. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2003/05/16/2993869/>
2. Кузьо Т. Леонід Кучма і Віктор Янукович: схоже та відмінне. *Український тиждень*. URL: <https://tyzhden.ua/Columns/50/19803>

3. Неофіційна державна цензура на українському телебаченні (Дослідження Human Rights Watch: січень 2003). URL: <http://khpg.org/index.php?id=1070577741>

**Петренко Наталія**  
**Аспірантка 82-032 групи, ФФІ**

### **АГІТАЦІЙНА КАМПАНІЯ ЗА ГРАМОТНІСТЬ НА СУМЩИНІ В 20-Х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ**

З утворенням Радянського Союзу змінилися умови розвитку культури в СРСР загалом, а також і в Україні. Неосвіченість населення становила перешкоду економічному розвитку, оскільки промисловий розвиток держави потребував освічених працівників. Розвиток усієї країни, як економічний так і культурний, гальмувала загальна неписьменність.

Мала відбутися величезна робота, яка не мала раніше прецедентів в історії. Завдання, що ставилися партією і урядом в кампанії по ліквідації неписьменності, були глобальними – ліквідувати неписьменність і малограмотність серед багатомільйонного безграмотного населення всього Радянського Союзу. Перш за все треба було донести інформацію про важливість грамотності до населення, тому влада розпочала масштабну агітаційну кампанію.

Уже з перших днів впровадження політики ліквідації неписьменності влада почала видавати інструкції по агітації та направляти їх до відділів освіти по республікам, областям та районам. Новостворене товариство «Геть неписьменність» та його осередки почали розробляти власні плани агітаційної кампанії [5, с. 525]. Загалом, для залучення неписьмених громадян до лікпунктів використовували різні форми агітації за писемність. Серед найпоширеніших з-поміж таких були: доповіді на зборах, присвячені обґрунтуванню значення писемності з наведенням прикладів її практичного використання; вечори агітації за освіченість [1, с. 204].

Зокрема, на зборах часто приймалися ухвали про обов'язкову ліквідацію неписьменності на окремих підприємствах, організаціях та установах. Іноді вносилися пропозиції про змагання серед підприємств, організацій та установ по грамотності робітників [2, арк. 33]. Також, важлива роль в агітаційно-пропагандистській кампанії з ліквідації неписьменності покладалася на друковані видання товариства «Геть неписьменність», зокрема на журнал «Геть неписьменність» та газету «Геть неписьменність». Аналізуючи архівні

документи бачимо, що члени товариства для проведення агітаційної кампанії використовували кіно та театри, де робили виставки агітаційних матеріалів чи виголошували гасла за грамотність. Також одним із головних завдань власної діяльності осередки товариства «Геть неписьменність» вбачали проведення двотижневиків по збору коштів на потреби лікнепів, що знаходилися у їхньому відомстві [3, арк. 25].

Згідно планів роботи товариство використовувало пресу задля поширення своїх ідей. Так, члени осередку товариства «Геть неписьменність» у місті Ромни раз на місяць на окремій сторінці газети «Радянське життя» публікували інформацію про важливість грамотності в житті громадян Радянського Союзу [3, арк. 25].

Влада добре розуміла, що населенню, яке буде залучене до навчання обов'язково потрібно надавати певні пільги. Керівництво знало, що селяни та робітники просто так не покинуть своїх робочих місць задля навчання грамоти. У виданому в 1919 році декреті «Про ліквідацію неписьменності серед населення Р.С.Ф.С.Р.» зазначалося: «Тим, хто навчається грамоті, які працюють за наймом, за винятком зайнятих у мілітаризованих підприємствах, робочий день скорочується на дві години під час всього часу навчання зі збереженням заробітної плати» [4].

Окрім цього громадяни, які навчалися грамоти могли отримувати певні пільги при оформленні та виплаті кредитів, при страхуванні майна. Також учні лікнепів мали можливість позачергово звертатися до органів РАГСу, мали пільги під час ринкових операцій (продаж товарів). Це підтверджується архівними документами, віднайденими у фондах Державного архіву Сумської області. Один з документів «Засоби спонукання учнів шкіл лікнепу та скінчивших їх» від 1924 року нам дає широке уявлення про засоби мотивування населення до навчання грамоті. Зокрема, у документі зазначається, що громадяни, які навчаються грамоти в школах ліквідації неписьменності звертаються позачергово до органів РАЦСу з будь-яких питань, мають пільги по одержанню інвентаря з прокатних пунктів, пільги в справі кредитування, страхування [2, арк. 31].

Боротьба з неписьменністю і малограмотністю була не просто складовою соціальної політики держави і заходом щодо підвищення культурного рівня населення, вона стала одним з пріоритетних напрямків діяльності партії і Радянського уряду. Вся галузь лікнепівської роботи перетворювалась в арену загостреного політичного бою, створенні опори більшовицького режиму на місцях та поширенні у суспільній свідомості певних стереотипів.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Бойко О. Організаційний етап ліквідації неписьменності (1919-1922 роки ХХ ст.). *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. Умань, 2013. Вип. 45. С. 202-208.
2. ДАСО. Ф. Р-5601. Оп. 1. Спр. 532. 70 арк.
3. ДАСО. Ф. Р-5601. Оп. 1. Спр. 705. 25 арк.
4. Декрет Совета Народных Комиссаров «О ликвидации безграмотности среди населения Р.С.Ф.С.Р.». URL: <http://istmat.info/node/38891> (дата звернення 29.01.2020).
5. Петрова Я. Ликбез как социальный проект (1920-е-1930-е годы). *Журнал исследований социальной политики*. Москва, 2007. №4, т. 5. С. 519-540.

**Понирко Микола**  
**Аспірант 82-032 групи, ФФІ**

### **ОСОБЛИВОСТІ ПОДАТКОВОЇ РЕФОРМИ 1863, 1899 РОКІВ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ЛІВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ**

У сучасний період трансформаційних перетворень економіки України, у процесі яких реформування податкової системи виступає одним із пріоритетних напрямів державної економічної політики, важливого значення набуває історичний досвід проведення податкових реформ. Варто зазначити, що особливого, підвищеного зацікавлення у сучасних науковців набуває період 1860–1890-х рр., у Російській імперії, яка дала найпотужніший імпульс модернізаційним процесам, зокрема і в Лівобережній Україні (особливо на території Харківської губернії). У даній роботі ми розглянемо вплив запровадження промислового податку (основного у 1863 році, і додаткового запровадженого у 1885 та доповненого у 1899 році) на бюджетну наповнюваність з однієї сторони та вплив податкової реформи 1863, 1899 років на соціально-економічний розвиток Лівобережної України в другій половині ХІХ – на початку ХХ століття.

Тарифи за право торгівлі та інші промисли, затверджені спеціальним Положенням від 1 січня 1863 р. Пізніше, у 1865 р., ці митні правила були доповнені й згідно з ними оподаткуванню підлягала купівля гільдійських та промислових свідоцтв на право торгівлі і промислів, а також купівля білетів

на торгіві та промислові установи. [1, С. 15; 2, С. 115-117]. Ці правила набули суперечливого характеру, адже, з одного боку, вони знижували збір з великих оптових торговців, залишали майже без змін оподаткування середніх торговців, а також підвищували суму збору з найдрібніших промисловців та ремісників. Але не зважаючи на ряд позитивних кроків з боку уряду щодо економічного розвитку, «сформована податкова система мала нескладний і несистематичний характер, а тягар оподаткування мало узгоджувався з можливостями платників податків» [2, с.119]. Саме тому, було вирішено продовжити процес реформування оподаткування, вдосконалюючи та розширюючи його і на інші сфери господарства. Так, Міністерство фінансів почало розробку нової системи оподаткування торгово-промислової діяльності. Проект нового положення «О государственном промышленном налоге» було обговорено Державною Радою і затверджено 8 червня 1898 року (а почало діяти вже з наступного року), яке суттєво змінило систему оподаткування.

Основними позитивними аспектами податкової реформи можна вважати частковий вплив на економічне зростання регіону Лівобережної України у складі імперії Романових; зниження дефіциту бюджету за рахунок зростання податків; зростання капіталовкладень у промисловість. Частковий вплив податкової реформи на економічне зростання регіону Лівобережної України у складі імперії Романових ілюструє таблиця 1 [3].

Таблиця 1

**Розвиток промисловості Лівобережної України протягом другої половини XIX ст.**

Губернії	Початок 60-х років		1879 Кількість підприємств	1879 Сума виробництва (тис. крб.)	1890 Кількість підприємств	1890 Сума виробництва (тис. крб.)
	Кількість підприємств	Сума (тис.крб.)				
Харківська	245	11908,0	580	39 414,0	447	53 958,0
Полтавська	178	1 056,8	394	11 121,0	286	16 497,0
Чернігівська	233	3 086,0	612	15 242,0	322	24 912,0
Всього по Наддніпрянській Україні	2 201	38 205,3	4 368	208 772,0	3 766	312 677,0



З часом в Російській імперії промисловий податок був змінений (1906 р.) з урахуванням прибутковості підприємств. Було суттєво збільшено промисловий податок з найбагатших і прибуткових підприємств, з однієї сторони, та зменшений чи стабільно обґрунтований з дрібних чи малорозвинених. В 1903 році сума коштів, яка надійшла з українських губерній до казни Російської імперії склала 10.680,6 тис. крб., (з українських губерній Лівобережної України склала 2520 тис. крб.) а всього до імперської казни надійшло 67,5 млн. крб. промислового податку. [2, С. 161].

### ЛІТЕРАТУРА

1. Чинчик А.А. Особливості податкової реформи 1863 року та її вплив на соціально-економічний розвиток України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Випуск 15. Частина 4. 2015. Режим доступу: [http://www.ej.kherson.ua/journal/economic\\_15/4/4.pdf](http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_15/4/4.pdf)
2. Чинчик А. А. Розвиток доктрини оподаткування в українській економічній думці другої половини ХІХ – початку ХХ ст. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.01. Львів, 2016. С.115-117.
3. Лазанська Т. Історія підприємництва в Україні (на матеріалах торгово-промислової статистики ХІХ ст.).— К.; Інститут історії України НАН України, 1999.

**Свистун Олександр**  
**Аспірант 81-032 групи, ФФІ**

### **СТАТИСТИЧНИЙ ОПИС ОБЛАДНАННЯ ТА МАЙНА ПРИЛУЦЬКОЇ ТЮТЮНОВО-МАХОРКОВОЇ ФАБРИКИ АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА «Б. РАБИНОВИЧ І З. ФРАТКІН» У ПЕРІОД З 1895 ПО 1905 РОКИ**

У даній статті ми розглянемо як змінювалося обладнання на тютюново-махорковій фабриці акціонерного товариства «Б. Рабиновича і З. Фраткіна» за десять років в період з 1895 по 1905 роки. Для дослідження було опрацьовано архівні документи Державного архіву Чернігівської області. Дана тема входить як структурна одиниця більш всеохоплюючої теми мого дослідження «Історичні умови становлення та розвитку тютюново-махоркової промисловості на Наддніпрянщині (ХVІІІ- початок ХХ ст.)».

Свій початок тютюнова фабрика взяла з 1889 року з села Бродки Прилуцького повіту, засновниками її були Рабинович та Фраткін. Продукція виробництва була курильна махорка та нюхальний тютюн які виготовлялися як для внутрішнього ринку так і на експорт до Франції, Німеччини, Румунії, Туреччини й Манджурії, про що свідчать численні заяви до окружного Акцизного управління Полтавської губернії.

Переживаючи різні періоди існування фабрика змінювала назви та власників, але завжди працювала. Назви за періодами:

- “Бродська тютюново-махоркова фабрика купців Рабиновича і Фраткіна” (1889–1890)
- “Золота рибка” (1889–1890)
- “Друга державна тютюново-махоркова фабрика”(1920–1958)
- “Друга державна сигаретна фабрика” (1958–1976)
- “Прилуцький тютюновий комбінат” (1976–1981)
- “Прилуцька тютюнова фабрика” (1981–1992)
- “Колективне підприємство “Прилуцька тютюнова фабрика”(1992 – 1993)
- “А/Т Тютюнова компанія” В.А.Т. – Прилуки” (1993 –теперішній час)

У 1895 р. фабрика займала 15 будівель. Збереглися правила внутрішнього розпорядку на фабриці від 1898 року, за якими робота на фабриці починалася 1 квітня а закінчувалася 1 вересня кожного дня робочий день починався з 6 години ранку до 8 години вечора при цьому мали два перериви на сніданок 1 годину та на обід до 1,5 години. З 1 вересня робочий день починався з 8 години ранку і до 9 години вечора та однією перервою на обід до 1,5 години. Також в правилах були вказані доплати за понаднормову роботу та порядок виплати заробітної плати це 1 та 16 число місяця. На робочому місці не дозволялося палити.

Досліджуючі інвентарні акти та описи майна в період 1895 по 1905 років, можна побачити що фабрика невпинно розширялася та збільшувала випуск продукції. Таблиця складена на основі інвентарних актів Державного архіву Чернігівської області [1, арк 109-195].

*Таблиця 1*

**Випуск продукції в період 1895 по 1905 років**

<b>Рік</b>	<b>Кількість продукції в пудах</b>
1895.	189564
1896.	213568
1897.	213006

1898.	215036
1899.	217256
1900.	220682
1901.	225485
1902.	229644
1903.	238520
1904.	250328
1905.	249211

Аналогічна ситуація з розширенням промислових площ. Власники фабрики постійно звертаються до міської управи з проханням про надання їм у користування додаткових площ для фабрики [1, арк 225].

Географія поставок також змінювалась в залежності від подій так наприклад в Манджурію продукція відправлялася для військових потреб про що засвідчують заяви до окружного Акцизного управління Полтавської губернії [2, арк. 89].

Один із рушійних факторів розвитку держави є соціально-економічні відносини. Вирощування та виготовлення тютюново-махоркової продукції мало значний вплив не тільки на економіку Наддніпрянщини, а й на соціальну сферу.

Сучасні підприємці та їх розквіт значною мірою залежить від взаємодії з державою. Майже завжди при поясненнях проблем сьогодення, або виборі ефективної моделі економічного розвитку представники різних соціальних та професійних груп звертають увагу до подій минулого, тим самим переосмислюють відносини держави та підприємців, щоб запобігти майбутніх помилок.

В основу статті були закладені універсальні принципи історичного дослідження: принцип історизму, плюралізму, системності та комплексності, об'єктивності пізнання, критичного підходу до вивчення джерел. В роботі над дослідженням використано проблемно-хронологічний, пошуково-бібліографічний, порівняльний, статистично-аналітичний методи.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Державний архів Чернігівської області. Ф. 1483. Оп 1.спр. 245 109-225 арк.
2. Державний архів Чернігівської області. Ф. 1483. Оп 1. спр. 245 89 арк.
3. «Махорочная фабрика в г. Прилуках». Вид. Високий вал. грудень 2008 р.

Тюльпа Світлана  
Аспірантка 83-032 групи, ФФІ

## ВИДАВЦІ ІСТОРИЧНИХ МАТЕРІАЛІВ І ДОСЛІДНИКИ ІСТОРИЇ ГЕТЬМАНСЬКОЇ СТОЛИЦІ ГЛУХОВА

Серед важливих напрямів наукового освоєння та осмислення вітчизняної історії є вивчення історичного досвіду державної розбудови України в XVII-XVIII ст. З огляду на це неабиякого значення набуває аналіз «Глухівського» періоду історії України. Особливої уваги надається періоду державної історії Глухова як останньої столиці Гетьманщини, а згодом адміністративно-територіального центру України. У ньому акумулювалися всі здобутки попередньої доби української історії, діяла найбільш розвинена система державних органів управління, продовжувалася боротьба за відстоювання державності та почала формуватися нова національно-державницька ідеологія. У той же час Глухів був важливим європейським культурним центром, духовний вплив якого поширювався на всю територію України, на схід Європи і на Балкани [2].

Питання систематизації і вивчення історіографічної спадщини Гетьманщини 1708–1782 рр. має важливе значення для розуміння рівня історичних знань і політикосвітоглядницьких позицій її створювачів. На межі XX – XXI століття цю проблему інтенсивно розробляли знані вітчизняні науковці О. Апанович, В. Кравченко, В. Шевчук, Я. Калакура, А. Бовгир, Ю. Мищик та інші [3]. У той же час вони не вивчали концепції історії краю, які були в основі праць літописців Гетьманщини.

Значну допомогу у дослідженні історії Гетьманщини надали праці відомих українських істориків, таких як: Д. І. Дорошенка (Огляд української історіографії), Я. Пеленського (Українська державна школа), О. В. Годійчука (Украина XVI-XVIII вв. в трудах Общества истории и древностей российских), О. І. Журби (Київська археографічна комісія 1843-1921) та ін.

У 40-50-х роках XIX ст. на полі української історіографії активно працює низка діячів, котрі відомі як дослідники місцевої старовини або популяризатори історичних відомостей про Глухів. Серед діячів української історіографії у цьому аспекті найбільш відзначилися М. Судієнко, Ол. Маркович і М. Білозерський.

Михайло Судієнко (помер 1871 р.), заможний поміщик Новгород-Сіверського повіту, в його володінні був відомий красою свого розташування

над Десною маєток Очино, голова Київської Археографічної Комісії (1848-1857), видав «Описание Черниговского наместничества А.Шафонского», дещо пізніше «Материалы для отечественной истории» у 2 томах, в яких вміщено журнал подорожі гетьмана Апостола до Москви 1728 р.: його універсали, рукопис маєтків і господарства та переписка гетьмана І. Скоропадського.

Олександр Маркович (1790-1865 рр.), молодший брат Я. М. Марковича, один із найбільш досвідчених і культурних людей свого часу, був губернським чернігівським маршалом. Жив у своєму історичному маєтку в с.Сварково Глухівського повіту. Зібрав значну кількість документів з історії України і в 1824 р. почав друкувати ці матеріали в «Украинском Журнале». Склав «Историческую и статистическую записку о дворянском сословии и дворянских имуществах в Черниговской губернии», яка була надрукована в «Материалах для статистики Российской империи, издаваемых Министерством Внутренних Дел».

У 1894 р. «Записку» перевидано в Чернігові на кошти графа Милорадовича. Також, О. Марковичем вперше написано нариси, присвячені історії м. Глухова.

У 1859 р. Я.Маркович видав записки свого прадіда під назвою «Дневныя Записки малороссийского подскарбия генерального Якова Марковича. Ця праця охоплює весь хронологічний період (1717-1770 рр.) ведення щоденника, однак подана у скороченому варіанті, що не позбавило цієї пам'ятки, значущості для української історіографії. О. Марковичем вперше написано нариси, присвячені історії м. Глухова.

Вагомим здобутком української інтелектуальної думки XVIII ст. стали праці знаного просвітителя-республіканця Я. П. Козельського (1728 - 1794 рр.), який упродовж 1770 - 1778 рр. працював у другій Малоросійській колегії [3, с. 79]. Був прихильником республіканської форми правління та поділяв концепцію «суспільного договору». Його погляди системно викладено у працях «Арифметичні пропозиції» (1764 р.), «Механічні пропозиції» (1765 р.), «Філософічні пропозиції» (1768 р.), «Міркування двох індійців Калана і Ібрагіма про людське пізнання» (1788 р.) [3, с. 262]. У Глухівський період життя Я. П. Козельський здійснив переклад низки статей «Енциклопедії» Дені Дідро і видав їх у двох частинах [1, с. 80].

Помітне місце в історії Глухова XVIII ст. посідає талановитий рід Туманських. В.Г. Туманський увійшов в історію, як державний службовець (обіймав посаду генерального писаря), а його брат І. Г. Туманський як

укладач книги «Про державне управління і різні роди онаго» (1771). Ця праця складалася з 24 перекладених статей (серед них: «Правління», «Демократія», «Аристократичне правління», «Деспотичне правління», «Олігархія», «Обмежена монархія»), написаних популяризатором поглядів Ш. Монтеск'є, секретарем редакції «Енциклопедії» Жокуру [6, с. 181]. Його ж перу належить збірка перекладів з історії стародавнього світу «Пелопенес або Морея» (1769) [6, с. 182].

Ф.Й. Туманський є автором програми «Топографічного описання Гетьманщини» 1778-1781 рр. У 1779 році обирається членом-кореспондентом С.-Петербурзької академії, здійснює спробу відкрити в колишній гетьманській столиці її філію, яка мала називатися Академічне зібрання [6, с. 529 - 530].

Отже, проаналізувавши вищезгадані джерела, можна стверджувати, що дослідники міста Глухова посіли значне місце в історії рідного краю, а їх наукова спадщина містить важливу інформацію з історії Гетьманщини, зокрема з різних аспектів суспільно-політичного та соціально-економічного життя колишньої гетьманської столиці – міста Глухова.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Белашов В. І. Глухів – столиця гетьманської і Лівобережної України : навч. посіб. Глухів, 1996. 145 с.
2. Белашов В. І. Глухів – столиця Гетьманської України (1708-1782 рр.): (від перших поселень до сучасності) : монографія. Суми, 2019. 420 с.
3. Калакура Я. Українська історіографія: навчальний посібник. Київ: Генеза, 2012. 512 с.
4. Попович М. Нарис історії культури України. Київ: Артєк, 1999. 728 с.
5. Прицак О. Й. Доба військових канцеляристів. *Київська старовина*, 1993. № 4. 124 с.
6. Шемшученко Ю. С. Наш друг Туманский. Киев: Издательский дом «Юридическая книга», 2000. 654 с.